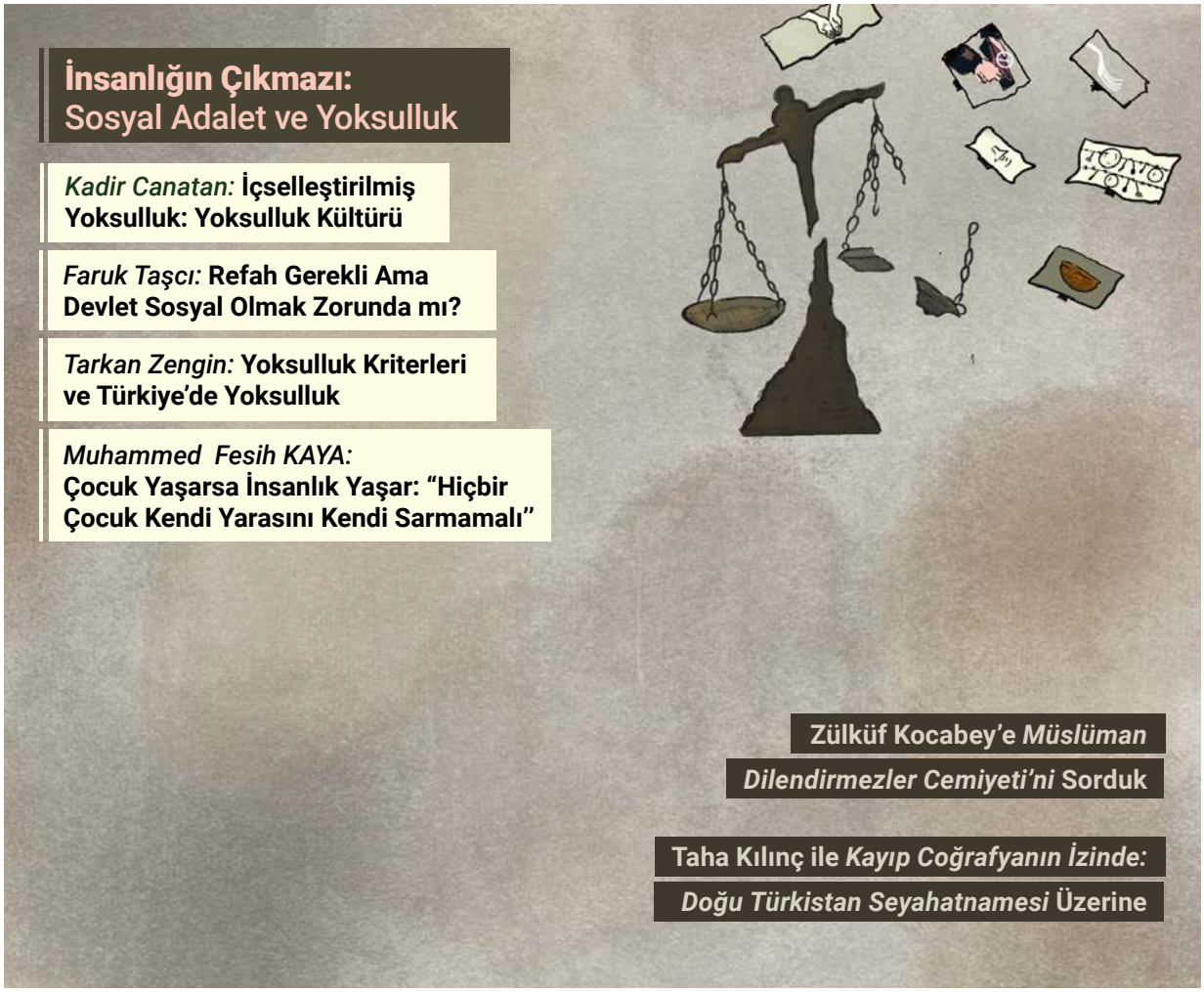
insan • düşünce • kültür

insicam

57



İnsanlığın Çıkmazı: Sosyal Adalet ve Yoksulluk

Kadir Canatan: **İçselleştirilmiş Yoksulluk: Yoksulluk Kültürü**

Faruk Taşcı: **Refah Gerekli Ama Devlet Sosyal Olmak Zorunda mı?**

Tarkan Zengin: **Yoksulluk Kriterleri ve Türkiye'de Yoksulluk**

Muhammed Fesih KAYA: **Çocuk Yaşarsa İnsanlık Yaşar: "Hiçbir Çocuk Kendi Yarasını Kendi Sarmamalı"**

Zülküf Kocabey'e *Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti'ni* Sorduk

Taha Kılınç ile *Kayıp Coğrafyanın İzinde: Doğu Türkistan Seyahatnamesi* Üzerine

SAYI 57 • Kasım • 2025

Hilal Özder • Öznur GÖRÜR KISAR / Sevdik Öyleyse Yine Seveceğiz • Zehra Tunç / Değer Yoksulluğu, Yetim Ruh Gerçeği • Mustafa Eser / İnanın! • Mustafa Özel / Mali Yardımlaşma ve Dayanışma Üzerine Düşünceler • Sinan Özyurt / Sosyal Adalet İçin Önce İrade • Özkan Kerimoğlu / Sosyal Adalet ve Yoksulluk • Abdullah Koç / Tüketiyorum, Öyleyse Varım! • Esma Eroğlu / İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Adalet • Burak Talha Ögüç / İslamî Bir Fon Olabilmenin Gereklilikleri Nelerdir? • Ahmet Mercan / Dünyayı Değere Taşımak • Hüseyin Akın / Yaşamak Ücretsizdi, Onu Paralı Hale Biz Getirdik • Mucahid Yıldız / Modern Kapitalist Sistemde Sosyal Adalete Yer Yok • İdris Şekerci / Devlet Ekmek ve Ekonomik Dekolonizasyon İradesiyle Ayakta Durur • Nihal Pakırdaşı / İslam'da Sosyal Adalet: Seyyid Kutub • Dr. Nour Alhila / Vahdettin Işık ile Özel Söyleşi III • Vahide Nur Kayar / Bir Seyahatnameden Daha Fazlası: Kayıp Coğrafyanın İzinde • Hasan İlkbahar / Siyonizm ile Epistemolojik Mücadele: Akif Emre'nin Filistin'ini Yeniden Düşünmek • Sevde Öztürk / Modern Çağda Kötülüğün Estetikleşmesi ve Duygusallaştırılması • Elif Atabaş / Tarih Boyunca Süregelen İnsanlaşma Mücadelesi • Zübeyir Şekerci / Prizren: 21. Yüzyılda Bir Osmanlı Panoraması

GAZZE'YE
SICAK YEMEK

Açlıkla mücadele eden Gazze halkı
için **sıcak yemek** çalışmalarımızı sürdürüyoruz.



İNSAN VAKFI
İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI

insanvakfi.org.tr
ONLINE BAĞIŞ

0212 534 41 61
ÇAĞRI MERKEZİ

YEMEK BEDELİ
1 KİŞİ BEDELİ 250₺

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık İnan

SON OKUMA
Reyhan Özsoy

KAPAK GÖRSELİ
Şifa Yaratılmış Küçüker

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA
Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Rezzâk olanın adıyla.

İnsanlığın kadim meselelerinden biri, toplum içindeki gelir ve kazanç eşitsizliği. Daha açık söylemek istersek sosyo-ekonomik adaletsizlik. Dünya tarihinde, insanlar arasındaki iktisadi dengesizlik bugünkü kadar büyük olmamıştır. Ekonomik enstrümanların değişmesi, üretim biçimlerinin farklılaşması, ekonomik hayatta makineleşme, teknolojik gelişmeler, iletişim ve bilişim alanlarında öngörülemeyen ilerlemeler, çok daha önemlisi her geçen gün tekelleşen siyasi ve iktisadi hayat milletler ve fertler arasında sosyal adaletsizliği körükleyen temel unsurlar.

Birileri hesabı yapılamayan bir zenginliğe kavuşurken başka birileri hayatlarını en kötü ekonomik şartlarda idame ettirme mücadelesi veriyor. Modern zamanların hastalıklarının sebeplerinin başında "aşırı besin tüketimi" geliyor. Yani birileri ihtiyaçlarından daha çok yedikleri için hastalanıyorlar. Birileri yetersiz beslenme nedeniyle hastalıklara dûçâr kalıyorlar.

Dünyada bugün yanlış işleyen bir sistem var, gayri insani bir sistem bu; insanı değil malı mülkü, parayı pulu merkeze alan bir sistem. Güçlüler ister siyasi ister askeri ister iktisadi alanda olsun, güçlerini zayıfların, yoksulların kesesinden çalarak devam ettiriyorlar. Bunlar din, ahlak, hukuk tanımıyorlar. Kapitalizm ve pragmatizm bunların gözlerini köreltmiş, kalplerini karartmış, hislerini yok etmiş. Kendilerinden başka hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi görmüyorlar, daha doğrusu görmek istemiyorlar.

Dergimiz *İnsicam* Kasım 2025 sayısında, dosya konusunu "Sosyal Adalet ve Yoksulluk" olarak belirledi. Dikkatleri, her geçen gün derinleşen ve katmerleşen bu sosyo-ekonomik probleme çekmek istedik. Dosyamıza destek ve katkı veren yazarlarımıza teşekkür ederiz.

Bu sayımızda kıymetli yazar kardeşimiz Taha Kılınç ile son kitabı *Kayıp Coğrafyanın İzinde: Doğu Türkistan Seyahatnamesi* üzerine yaptığımız söyleşinin ilgiyle okunacağını düşünüyoruz. Doğu Türkistan, yıllardır kanayan bir yaramız. Sayın Kılınç'ın kaleme aldığı bu eser, haklı bir ilgiye mazhar oldu. Umarız kitaba gösterilen ilgi, bölgeye gösterilen bir ilgiye dönüşür.

Ve Gazze. Ve Filistin. Biliyorsunuz Ekim 2025 sayımız, *İnsicam*'ın ikinci Gazze Özel Sayısı oldu. Temmuz 2025'te harekete geçen sivil bir inisiyatif olan Küresel Sumûd Filosu, Eylül ayının en önemli konusuydu. Bütün dünya, neredeyse Sumûd'la yatıp Sumûd'la kalktı. Ekim ayı ise terör devletinin Gazze'ye yaptığı saldırıların durmasını sağlayacak ateşkes ve Gazze Şeridi'ne uygulanan ekonomik ablukanın kaldırılması tartışmalarıyla geçti. Siyonazilere kimsenin güveni yoktu. Bütün dünyayı bir kez daha haklı çıkardılar. Hem ateşkesin başladığı günlerde hem de daha sonraki günlerde fıtratlarının gereğini yaptılar. Ortada ismen bir ateşkes var ancak terör devleti her türlü melaneti işlemeye devam ediyor. Her şeye rağmen Gazzeli kardeşlerimizin bir nebze de olsa nefes almalarına seviniyoruz. Rabbimizden bu sevincimizi dâim kılmasını niyaz ediyoruz.

2025 yılının son sayısında buluşmak üzere sizleri *Rezzâk* olana emanet ediyoruz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 *Çizgi* Hilal ÖZDER

06 *Sevdik Öyleyse Yine Seveceğiz*
Öznur GÖRÜR KISAR

08 *Değer Yoksulluğu, Yetim Ruh Gerçeği*
Zehra TUNÇ

10 *İnanın!*
Mustafa ESER

12 *Çocuk Yaşarsa İnsanlık Yaşar: "Hiçbir Çocuk Kendi Yarasını Kendi Sarmamalı"*
Muhammed Fesih KAYA

16 *İçselleştirilmiş Yoksulluk: Yoksulluk Kültürü*
Kadir CANATAN

20 *Yoksulluk Kriterleri ve Türkiye'de Yoksulluk*
Tarkan ZENGİN

24 *Mali Yardımlaşma ve Dayanışma Üzerine Düşünceler*
Mustafa ÖZEL

28 *Sosyal Adalet İçin Önce İrade*
Sinan ÖZYURT

30 *Refah Gerekli Ama Devlet Sosyal Olmak Zorunda mı?*
Faruk TAŞCI

34 *Sosyal Adalet ve Yoksulluk*
Özkan KERİMOĞLU

38 *Zülküf Kocabey'e Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti'ni Sorduk*
İNSİCAM

42 *Tüketiyorum, Öyleyse Varım!*
Abdullah KOÇ

44 *İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Adalet*
Esma EROĞLU

48 *İslamî Bir Fon Olabilmenin Gereklilikleri Nelerdir?*
Burak Talha ÖGÜÇ

50 *Gazâlî'de Fakirlik (Fakr) Anlayışı: "Kul Peygamber Olmayı Tercih Etmek"*
Mülayim Sadık KUL

56 *Dünyayı Değere Taşımak*
Ahmet MERCAN

58 *Yaşamak Ücretsizdi, Onu Paralı Hale Biz Getirdik!*
Hüseyin AKIN

60 *Modern Kapitalist Sistemde Sosyal Adalete Yer Yok*
Mucahid YILDIZ

62 *Devlet Ekmek ve Ekonomik Dekolonizasyon İradesiyle Ayakta Durur*
İdris ŞEKERCİ

66 *İslam'da Sosyal Adalet: Seyyid Kutub*
Nihal PAKIRDAŞI

70 *Filistin Davası Bir Toprak Meselesi Değil -III- Vahdettin Işık ile Özel Söyleşi*
Röportaj: Dr. Nour ALHİLA

76 *Tufan Üzerine Sorgulamalar*
Hasan ÂRİF

80 *Bir Seyahatnameden Daha Fazlası: Kayıp Coğrafyanın İzinde*
Vahide Nur KAYAR

82 *Taha Kılınç ile Kayıp Coğrafyanın İzinde: Doğu Türkistan Seyahatnamesi Üzerine*
İNSİCAM

86 *Siyonizm ile Epistemolojik Mücadele: Akif Emre'nin Filistin'ini Yeniden Düşünmek*
Hasan İLKBAHAR

90 *Modern Çağda Kötülüğün Estetikleşmesi ve Duygusallaştırılması*
Sevde ÖZTÜRK

94 *Tarih Boyunca Süregelen İnsanlaşma Mücadelesi*
Elif ATABAŞ

98 *Prizren: 21. Yüzyılda Bir Osmanlı Panoraması*
Zübeyir ŞEKERCİ



Çizgi: Hilal Özder

Sevdik Öyleyse Yine Seveceğiz

Öznur GÖRÜR KISAR

İnsanoğlunun aşina olduğu en güçlü duygulardan bir tanesi sevilme duygusudur. Öyle ki doğmazdan evvel, anne karnındayken yoğun bir heyecan ve sevgiyle bekleniyor insan yavrusu. Dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren gördüğü, tattığı, yaşadığı en güçlü duygu sevilmek.

Çocukluğu boyunca onun büyüyüp, serpilip gelişmesini sağlayan en önemli faktör sevilme duygusu ve sevgi yaklaşımlarıdır. Gençliğe adımda ise en temel ihtiyacı, en yakınları tarafından koşulsuz bir şekilde sevilmek oluyor. Yetişkinliği boyunca sevilmenin ona kattığı güçlü duyguyu yanında, yöresinde bulmak istiyor insan. Yaşlılığında da artan bir şiddetle sevilmek, en yoğun hissettiği ihtiyaçlarının arasında oluyor.

Sevilmek, insanoğlunun ana vatanı gibi adeta. Hal böyleyken insan, sevilme ihtiyacı hissettiğinde kendisini sorgular halde buluyor çoğu kez. Çocukluğundan kaynaklanan bir eksiklik, bir arıza var mı sorusu düşündürülüyor. Henüz doğmazdan evvel bile bu denli yakın ve aşina olduğumuz bir duygunun eksikliğini hissetmemiz kadar doğal bir durum olabilir mi?



Sevilmek duygusunun sürekliliğini istemek, o duygunun devamlılığını beklemek insanın doğasında var. Bu beklentinin olması da bir eksiklik sayılmamalı. Sevmek nasıl ruhumuzu iyileştiren, güzelleştiren, karanlık taraflarımızı aydınlatan, bizi tamamlayan bir duyguysa eğer, sevilmeyi ummak da bize dair çok tanıdık bir duygu. Sevmek nasıl bizi güçlü kılan, nefes aldıran, yücelten bir duyguysa, sevilmek duygusu da beklenmeyi fazlasıyla hak ediyor.

Sevmenin, sevilmenin eksik bıraktığı gönülleri gözlemlediğinizde, gölgede kalmış ve büyüyememiş bir fidan gibi güdük kaldığını görüyorsunuz. Bu eksiklik, onun ömrü boyunca adeta sisli bir perdenin ardından dünyaya bakması demektir. Anlam dünyası da bu yoğun sisli, görüş açısını kapatan, dar ve kötümser bir bakış açısıyla oluşturulmuş oluyor. İnsanlar arası iletişimde karşılaştığınız bu perde, anlamaya, sevmeye, affetmeye, tolere etmeye engel teşkil ediyor. Ne yaparsanız yapın, bu adımı aşmak, bu durumu normale çevirme şansınız olamıyor. Bilmediği bir dilden konuşulduğunda, sevginin muhatabınızın dünyasında bir karşılığının olmadığına şahit olduğunuzda onun adına üzülüyorsunuz. İstisnai olarak sevginin ailede solunan bir hava gibi olmadığı durumlarla karşılaşmak da mümkün elbette. Böylesi bir durumda sevgiyle kendini iyileştirmeye çalışan veya tam tersi, sevgisizliğini son nefesine dek taşımaya gönüllü insanlara da şahit olabiliyoruz.

Allah'ın fıtri olarak, sünnetullah gereği içerimizde yeşerttiği bu çok temel duyguların varlığına; bizi kul olarak ne kadar mutlu, anlamlı hale getirdiğine kani olduğumuzda hayat kendiliğinden kolaylaşıyor. Yapageldiğimiz birçok şey yük olmaktan çıkıyor. Sevmek, zahmetleri, zorlukları, imtihanları bütünüyle kolay kılıyor. Gönlünüz sevmeye ayarlı bir saat gibi olduğunda, sevgi hayatın zorlu süreçlerinde sizi bir kalkan gücü ile koruyup hayatta tutuyor. Sevmek sizi yeni baştan imar ediyor adeta. Eksikliklerinizi törpülüyor; bu hal insanı çoğaltıyor. Sevgiyle çoğalmak, güzel bir iyileşme haline dönüşüyor.

Sevmek, hayatımızı anlamlı kılan en güçlü olguysa eğer, o halde sevmekten yorulduğumuzda da sevmekle şifa bulacağız. Sevmekten yorulmayacağız. Yine, yeniden seveceğiz. Sevmenin esaslı sığınağında korunacağız. Yoksa nasıl düze çıkar bu yokuşlar, nasıl çekilir bu yalan dünyanın onca kahrı?

İstisnai olarak sevginin ailede solunan bir hava gibi olmadığı durumlarla karşılaşmak da mümkün elbette. Böylesi bir durumda sevgiyle kendini iyileştirmeye çalışan veya tam tersi, sevgisizliğini son nefesine dek taşımaya gönüllü insanlara da şahit olabiliyoruz.

Değer Yoksulluğu, Yetim Ruh Gerçeği

Zehra TUNÇ

Şehrin gürültüsü henüz insan sesine karışmamışken metropolün akşamdan kalma fiyakalı renkleri akmış, yenisi henüz boyanmışken bir kadının gözlerine, bir adamın asık suratına. Dolaplardan yeni maskeler ve anlamsız gülüşler takılmışken yüzlere, yeni bir gün başlıyor, evet.

Tanrıdan sağlık, afiyet, hayırlı başlangıçlar da diledik rutin. Kesin. Gün doğmadan daha. Âmin.

Tam da bu zaman diliminde takılıyor içime, okul yolunda yürüyen o çocuğun gözleri. Yüzünde ne çocuk ne yetişkin ifadesi. Muhtemelen sesini duyuramayan, tabletten bitap dimağ, uyanamadı hala. O da metropol çocuğu, megakent, modern şehir.



Bu çocuğun sessiz çığlığı, aslında çağımızın sesi. İlerlemenin büyüsüne kapılmış yetişkinler, kendi ürettiği teknolojinin ışığında kör oldu. Makineler düşünürken, biz duygularımızı yitirdik. Bilgi arttıkça bilgelik azaldı. Bilim yükseldikçe insan ruhu çöktü. Ve bir bakıma, adaletin terazisi, "kimin daha çok sahip olduğu"na göre tartmaya başladı. Bu sahiplik duygusu minik minik tanrıcıklar yarattı. Eskiden yoksulluk, sofrada eksik ekmekti; şimdi yoksulluk, sofrada eksik insan. Aynı şehirde yaşayıp da birbirine yabancı milyonlar... Her gün karşılaşan ama göz göze gelmeyen, yan yana oturup birbirini tanımayan insanlar. Bu yabancılığın ortasında bir çocuk büyüyor. Ailesinden şefkat, öğretmeninden merhamet, arkadaşlarından saygı görmeden. Zira "değer" artık "paha". Ederi ne kadar merhametin, şefkatin? Kaç para sahi?

Kültürün kökleri toprağından sökülürken, toplumun ruhu da çoraklaşıyor. Eskiden "komşuluk" denen bir kelime vardı; şimdi yalnızca kapının üzerinde bir numara var. Eskiden "haysiyet" bir duruştu; şimdi, görüntü filtresinin adı. Her şey gösteriye dönüştü, her duygu pazarlanabilir hale geldi. İnsan, kendi iç âlemini kaybettikçe dış dünyaya daha çok sarıldı. Oysa her şey gösterilemez. Gösterilen kıymetsizleşir, bilinemedi. Görünmeyen merak edilmiyor. "Aman canım, onunla mı uğraşılacak, daha maskelerin değişmesi lazım."

Modern şehirler yükseldikçe, değerlerimizin temelleri çöktü. Yüksek yüksek binalar yapıldı ama alçak gönüllü olmak unutuldu. Ne saf bir beklenti bugün, haklısınız.

Adalet artık soyut bir kavram; sosyal medya paylaşımının altına yazılan bir cümle. Oysa adalet, bir çocuğun okulda tok karnına ders dinleyebilmesi demek değildir sadece. Bir annenin evladına umutla bakabilmesi, bir babanın emeğinin karşılığını alabilmesi... Bunlar olmayınca toplumda bir çürüme başlar — önce sessiz, sonra görünür. İşte o sessizlik, o çocuğun çığlığına benzer: Duyulmaz ama her yerde yankılanır.

Yoksulluk sadece cebin değil, ruhun yoksulluğu. İnsan, kendi iç zenginliğini kaybettikçe dış dünyanın hiçbir bolluğu onu doyurmuyor. Herkesin elinde bir cihaz, cebinde bir evren; ama kimsenin içinde bir dünya yok. Kültür, tüketime dönüşünce, değer meta hâline gelince, insan da yalnızca "üreten-tüketen bir varlık" olarak tanımlanıyor. Oysa insanın özü anlam üretmektir. Anlamını kaybeden toplum, ne kadar teknoloji üretirse üretsin, kendi çocuklarına bile umut veremez.

Bir zamanlar "değer" dediğimiz şeyler, insanı insan yapan şeylerdi: merhamet, adalet, tevazu, vefa, sabır, saygı, nezaket, zarafet, letafet... Şimdi bunlar ders kitaplarında nostaljik kavramlar gibi duruyor yahut sosyal medyanın beyni uyuşturan raflarında. Halbuki değerler yaşanmadığında ölür. Biz değerlerimizi hatırlamayı unuttuk; çocuklarımıza miras olarak yalnızca korkularımızı bıraktık.

O küçük çocuk bir gün büyüyecek. Hangi yolu seçerse seçsin, içinde bir eksiklik kalacak: "Bir zamanlar beni kimse duymadı." İşte o duyulmayan ses, bugünün toplumunun en derin yarası. Nitekim insan, yalnızca sevgiyle büyür. Bir toplum, çocuklarının iç sesini duyamıyorsa geleceğini kaybetmiş demek değil midir?

Bugün şehirlerimizde ölçülerin değişmesiyle betonlar yükselirken, kalplerimizdeki muhabbet alçalıyor. Başarı, vicdanla değil, kazançla ölçülüyor artık. İyilik, fayda getirdiği sürece hatırlanıyor. Böyle bir dünyada çocukların sessiz çığlığı, insanlığın vicdanını hatırlatmalı değil mi? Belki de bu yüzden sosyal adalet üzerine konuşmak, teknik bir mesele değil, ruhsal bir yüzleşme olmalı. İnsan, ancak başkasının acısını duyabildiği kadar insandır.

Ve öz, bütünlük ister. İnsicam, insanın kendi iç ahengiyle toplumun ahengi arasında kurulacak o ince dengedir zannımca. Şimdi o denge kayboldu. Yeniden bulmak için, önce o çocuğun çığlığına kulak vermek gerekiyor.

Belki de yeni bir başlangıç, sessiz bir fark edişle mümkündür. Bir çocuğun gözlerinde merhameti, bir yaşlının ellerinde emeği, bir annenin sesinde umudu yeniden duyabilmekle... O zaman değer yeniden anlam kazanır, ahlak hakikatine döner, insan ruhu yoksulluğundan kurtulur.

Değerin erozyonu, ruhun yoksullaşmasıdır. Ama hâlâ geç değil. Çünkü insan, her şeyini kaybettiğinde bile, vicdanını kaybetmediyse, yeniden inşa edebilir. O vicdan, sessiz bir çocuğun gözlerinde hâlâ ışıldıyor.

Bütün aforizmaların karşısında, güncel aferinlere inat... Her şey biz yaşarken oldu, oluyor. İhtar! Ayağını denk al!

Eskiden yoksulluk, sofrada eksik ekmekti; şimdi yoksulluk, sofrada eksik insan. Aynı şehirde yaşayıp da birbirine yabancı milyonlar... Her gün karşılaşan ama göz göze gelmeyen, yan yana oturup birbirini tanımayan insanlar. Bu yabancılığın ortasında bir çocuk büyüyor. Ailesinden şefkat, öğretmeninden merhamet, arkadaşlarından saygı görmeden. Zira "değer" artık "paha". Ederi ne kadar merhametin, şefkatin? Kaç para sahi?

İnanın!

Mustafa ESER

"Şayet sıfatını bilmezsen, bilirsin ve cahil olursun. Amel edersin ve sende kalan ilmin miktarınca da amelden kesilirsin. Amel edersin sana ârız olan cehalet miktarınca da ameli ter edersin."

Abdülcebbar en-Niferî – Mevâkıf



İnsan aklı, akl-ı selim olunca doğru bilginin muteber bir kaynağı, algılayıcısı, taşıyıcısı ve işleyicisi haline gelir. Zaten diğer bilgi kaynakları olan salim duyular ve sadık haber de ancak selim akıl marifeti ile kaynaklık yapmış olurlar. Akıl, selim olmayınca bu sayılan kabiliyetlerden ve vazifelerinden uzak kalır. Ne yazık ki, insanlığın üretmiş olduğu ortak birikim; insanlığın ya da insanların akl-ı seliminden sudur etmiştir, diyemiyoruz. Elbette zaman, çok acımasız ve kaliteli bir süzgeçtir. Elbette insanlığın irfanı, meseleleri bir şekilde damıtıyor. Selim akıldan muvafakat almamış her türlü netice, çok şükür ki elenerek yok hükmünde kalıyor.

İslam düşüncesinde, ictihad isimli bir fıkhi kavram var. Müctehid, herhangi bir meselede elindeki mevcut imkânların tamamını kullanarak; yani nitelikli bir akıl yürütme ile bir kanaate varıyor. Bu çabanın farz olduğuna inanırız. Bu çabadan sevap alınacağına da inanırız. Lakin bu çabanın neticesinde elde edilecek kanaatin yanlış olma ihtimalinin de olduğunu biliriz. Yanlış kanaat elde edilmiş olsa bile, çabadan kaynaklı müctehidin ecir alacağına hükmedilmesi, çabanın mübarek olduğunun duru bir ispatıdır. Tekrar edelim: mübarek olan çabadır, hatta aslolan çabadır. Sonuç önemlidir, evet; ama sonuçtan daha önemli olan sahih niyetle yapılan uğraşının kendisidir. Süreç, sonuçtan çok daha kıymetlidir düşünce sistematiğimizde. Muhtemelen böyle olmasının sebebi; neticenin itikadımızca, nihai kertede Allah'ın elinde olmasındandır. Madem böyledir, o halde neticeye bağlı bir sevap beklentisi de neticeden bir zillet geldiğini düşünmek de doğru olmayacaktır. Fakat bu, neticenin hesaplaması yapılmadan iş tutulsun anlamına da gelmemelidir. Burayı dengeleyen olgu niyetin kendisidir. Niyetin sıhhati ise niyetle mutabık, planlanmış, özenli eylemlerle ortaya çıkar.

İnsanlığın ortak müktesebatının makbul olması ayrı makul olması ayrıdır. Bazıları hem makul hem de makbul olabilir bittabi. Makbuldür ama "şimdi ve burada"-dan bir değerlendirme yapıldığında makul olmayabilir ya da makul görünen, icra edildikçe makbul görülmeyebilir. Buna benzer pek çok seçenek oluşabilir. Bu birikim, asgari zeminde, tecrübe kazandırmış olmasından dolayı kıymetlidir. Elde edilenin, bu uzun hikâye olmaksızın elde edilmesi imkân dâhilinde değildir. Geçmişte şöyle olsaydı, denilerek yapılan akıl yürütme, belki de ders alınması için ibretlik bir temsil için kullanılabilir. Bir anlamı aktarmak adına buna benzer akıl yürütmelerle muhtemel senaryolar masaya konulabilir. Ama bunların hiç birisi yaşanmışlığı ve tecrübeyi değiştirmez.

Gelindi, gidiliyor. Bir yerden bir yere doğru akıyor âlem. Akan âlemler için de insan âlemi de var. Gelinen nokta; insana dair, insanın tasarrufu ile oluşan yığına dair, bir şeyler söylüyor bize. Kulağı olan bu sözleri işitiyor. Gelinen yerin muktedirleri biz inananlar değiliz; fakat gelinen durağın sorumlularından olduğumuz aşikâr. Zira yapmamak, yapmayı gündeme taşımamak, öngörüsüz olmak, hesap edememek gibi pek çok gaflet libasları mazeret değil bilakis vebal makamlarıdır. Zararın neresinden dönersek kardayız, evet. Dönebilecek miyiz, bilinmez. Gelinen meskenin mimarı da biz değiliz, kurallarını da biz belirlemedik. Dolayısıyla bu meskeni yıkmak çözüm mü, bu mesken yıkılır mı, bu meskenden çıkılır mı, çıkılırsa nasıl çıkılır, çıkmaya muktedir miyiz, çıkmaya istekli miyiz benzeri çetin soruların üzerinde durmalıyız. Su akıp yolunu bulur ama su kanalını ıslah etmek yeryüzünün halifeliği vazifesi ile hamil olanların işi değil midir? Moderniteden, postmoderniteden ve isimlendirmede dahi mutabık olamadığımız şimdiki dönemden rahatsız olmanın erdem kabul edildiği vasatta bir de rahatsız olmayanların "bizden"liği ile yaralanırken çığlığımız daha cılızlaşıyor. Kaybettiğimizi kabul etmek belki de muzaffer olmanın ilk adımı olabilir. Olabilir zira mevcudu reddetmek tedbiri imkânsız kılıyor. Mevcudu görmemek, görmeyi reddetmek avuntu mesabesine mahkûm ediyor reddedeni.

Olan oldu. Olan muhakkak hayra dönüştürülebilir. Olacak olan da öylecedir. Buraları bizim inşa etmeyişimiz, bahanemiz olmasın. Kulluk her durum ve şartta sakıt olmayan bir ödev değil midir? Hem bir sevda hem bir imkân hem de anlamların en mühim anlamıdır kulluk. Mevcut mekânların ve makamların salahının ne ile mümkün olacağı da bellidir itikadımızca. O halde başlayalım en yakınımızdan, en yakımızdaki kişiden ya da işten. Belki de kendimizden. Kendimizden başlamaya karar verirsek kendimizi yakın görmeyi becerebilmişiz demektir. Bu görüş bir irfan mertebesidir. Selim akıl ile birlikte selim olan zevke ve selim olan kalbe de muvafıktır bahsedilen ariflik mertebesindekiler. Zira pek çoğumuza kendimiz epeyce uzaktır. Esasında insan en çok kendine uzaktır. Kendine şah damarından yakın olan Allah'a kulluğunda titizleniyorsa şayet, kendine de kurbiyyet kesbetmeye karar vermiş olur âdemoğlu.

Kendine dair mesai harcayan, kendini bedeninden ibaret görmeyip, kendinin başka katmanlarına dair düşünmeye başlayan insan, artık bir sefere çıkmış olur. Sahici kelimeler ile sahici cümleler kurmaya başlar. Cümle kurmaya başlamışsa birisi bir hukuka ittiba etmiş demektir. Hukuka ittiba edenler ise haksızlığa tahammül edemez olurlar. Hukukun el-Hak ile mecburi irtibatını anlarlar. Hakkın ikamesi için el-Hakk olana itaat eder, bulunduğu neresi varsa işte orada temsiliyet ile davet farzını icra ederler.

Ekran mahkûmiyetinden faize, teşhirden liyakatsizliğe, iş ahlakından bilgi üretimine ne kadar alan ve mevzu varsa her birine dair mesuliyetimiz var, biliyoruz. Çözümsüzlük retoriği ile meseleyi kördüğüme çevirmeyelim. Ne yapılması gerektiğine değil ne yapabilirize dair konuşalım. Nereden başlayacağımız önemli ama başlamak kadar önemli değil. Düşünüp durmayalım: başlayalım. Okuyalım, öğrenelim, slogan atalım, olmamasına inandığımız ne varsa, hepsi olmasa da en azından birini, yaşam dairemizin dışına çıkaralım. Hâsılı, bir yol çizelim; çizecek elimiz yok mu o halde çizilmiş yollara revan olalım; yani icra halinde olalım: Eyleyelim, işleyelim, gayreti aşk ile kuşanalım. Diz dövmeyelim, yolları aşındıralım. Böylece hareket içreyken ne mi olmuş olacak? Çalışırken düşüneceğiz. Derin mülahazalara da vaktimiz kalacak, ruh dinlendiren zevk-i selim ve itminan eden kalb-i selim işlere de. Çalışmanın ısıttığı kalbimiz, ışıttığı aklımız, mutmain ruhumuz, incelen zevkimiz ve güçlenen bedenimizle işte o zaman daha sahici cümleler kurabileceğiz. Ben inanıyorum, siz de inanın.

Çocuk Yaşarsa İnsanlık Yaşar: “HiçbirÇocuk Kendi Yarasını Kendi Sarmamalı”

Muhammed Fesih KAYA

“Söylesene Vera, çocuklara sıkılan hangi kurşun kahpece değildir?”
Numan Arıman

“Kelebeklerin bile çocuklardan daha uzun süre yaşadığı bir coğrafyada, size hangi şiiri yazayım?”
Ahmed Arif

Bu iki cümle, yalnızca birer şiir dizesi değil; insanlığın kendine yöneltiği en yalın ve en yakıcı sorulardır. Çocuk, insanlığın en korunaksız ama en hakiki hâlidir. Henüz savunma geliştirmemiş, henüz ideoloji üretmemiş, henüz kendini tanımlamamış bir varlık... Bu kırılganlık, onu sadece korunmaya muhtaç değil; korunması farz olan bir hakikat kılar. Çocuğun varlığı, Allah’ın “Rahman” sıfatının yeryüzündeki en saf tecellisidir. Onun unutuluşu ise, sadece politik değil; insanlığın varlık düzleminde bir inkârdır. Çocuğun ağlayışı, göğe yükselen bir dua değil; yere çarpan bir inkârdır. Unutuluşu ise sadece siyasi değil; varlık düzleminde bir felakettir. Ve biz, o çocuğun gözlerine bakmadan hiçbir medeniyeti kuramayız. Onun sessizliğini duymadan hiçbir dua edemez ve onun unutuluşunu sorgulamadan hiçbir adalet tesis edemeyiz.

Savaşlarda çocukların ölmesi bir “yan etki” değildir; çoğu zaman bilinçli bir tercihtir. Çünkü çocuk, bir toplumun devamıdır. Onu öldürmek yalnızca bir ferdi değil; bir dili, bir kültürü, bir hafızayı ve bir gele-



ceği öldürmektir. Bu yüzden bazı rejimler, halkları sindirmek için çocukları hedef alır. Çünkü çocuk ölürse, umut ölür. Gelecek, doğan her çocukla birlikte dünyaya gelir. Bu sebeple çocuğu hedef almak, geleceği yok etmek; bir halkı talihsiz ve tarihsiz bırakmaktır. Çocukların ölümü yalnızca aileleri değil, bütün toplumu çökertebilir. Bir annenin çocuğunu kaybetmesi, bir toplumun sesini kesebilir. Çocuk cesetleri yalnızca bir kurban değil, hepsi birer mesajdır: "Direnmeyin, çünkü en savunmasız olanınızı bile koruyamıyorsunuz."

Uluslararası hukuk çoğu zaman çocukların ölümünü "yan hasar" olarak tanımlar. Fail devletler, "güvenlik" veya "terörle mücadele" gerekçesiyle bu ölümleri meşrulaştırır. Bu cezasızlık, çocukları savunmasız bırakır. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin 2002'den bu yana çocuklara yönelik suçlar konusunda verdiği karar sayısı yok denecek kadar azdır. Bu da çocukların ölümünü "görünmez" ve "hesapsız" kılar.

Çocuklar yalnızca bombalarla değil; açlıkla, susuzlukla, sessizlikle ve unutulmakla öldürülüyor. Gazze'de 2023'te başlayan saldırılarda binlerce çocuk evlerinde, okullarında, hastanelerinde öldürüldü. Halepçe'de 1988'de Saddam Hüseyin'in kimyasal silahları, çocukları elma kokulu gazla boğdu. Afganistan'da 20 yıl süren işgal boyunca çocuklar hem savaşın hem yoksulluğun kurbanı oldu. Suriye'de kuşatma altındaki şehirlerde çocuklar açlıktan öldü. Akdeniz'de mülteci teknelerinde binlerce çocuk boğularak hayatını kaybetti. Bu ölümler, teknik hatanın aksine bilinçli, hesaplı ve sistematikti.

Afrika'da çocuk ölümleri yalnızca savaşla değil; yüzyıllar süren sömürgecilikle bağlantılıdır. 15. yüzyıldan itibaren başlayan köle ticareti, milyonlarca Afrikalı çocuğun Avrupa'ya taşınmasına ve köleleştirilmesine neden oldu. Sömürgeci devletler, Afrika'nın kaynaklarını sömürürken eğitim, sağlık ve altyapıyı ihmal etti. Bu ihmal, bugün hâlâ çocuk ölümlerinin temel nedenlerinden biridir.

Nijerya gibi ülkelerde çocuk ölümlerinin yüzde 30'u sıtma, AIDS ve yetersiz beslenme gibi önlenebilir nedenlerden kaynaklanıyor. Bu ölümler, yoksullukla

İster bombalar ve kurşunlar ile olsun, isterse sistematik bir şekilde açlık veya farklı yollarla olsun çocuğun unutuluşu, yalnızca fiziksel uzaklık ile açıklanamaz. Bu unutuluş, Batı'daki ekranın temsil rejimiyle doğrudan ilişkilidir. Ekran sadece bir teknoloji değil, bir biçimlendirme aracıdır. Acıyı göstermez, acıyı paketler. Çocuğu sunmaz, çocuğu biçimlendirir. Rahmeti taşımaz, rahmeti sansürler.



beraber tarihsel bir ihmalin ve sistematik bir değersizleştirmenin sonucudur.

İster bombalar ve kurşunlar ile olsun, isterse sistematik bir şekilde açlık veya farklı yollarla olsun çocuğun unutuluşu, yalnızca fiziksel uzaklık ile açıklanamaz. Bu unutuluş, Batı'daki ekranın temsil rejimiyle doğrudan ilişkilidir. Ekran sadece bir teknoloji değil, bir biçimlendirme aracıdır. Acıyı göstermez, acıyı paketler. Çocuğu sunmaz, çocuğu biçimlendirir. Rahmeti taşımaz, rahmeti sansürler.

Gazze'deki çocuk, ekranda bir istatistiğe dönüşür. Adı "sivil kayıp" olur. Gülüşü "öncesi" olur. Ölümü "son dakika" olur. Ve biz, bu dönüşüme alışırız. Alışmak, yalnızca duygusal değil; varlık düzleminde bir çöküştür. Çünkü ekran sadece göstermez; unutturur. Temsil etmez, temsilin sınırlarını çizer.

Jeffrey Epstein davası, çocukların yalnızca savaşta değil; barış zamanında da nasıl hedef alındığını gösteriyor. Epstein, ABD'de reşit olmayan kız çocuklarını fuhuş ağına dahil etmekle suçlandı. Bu ağda siyasetçiler, kraliyet üyeleri, bilim insanları ve medya figürleri yer alıyordu. Belgelerde Türkiye'den de çocuk kaçırıldığı iddiaları yer aldı. Bu dava, çocukların yalnızca yoksul ülkelerde değil, en zengin toplumlarda da sistematik biçimde istismar edildiğini gösteriyor. Bu istismar yalnızca bireysel suç değil; kurumsal sessizlikle ve medya manipülasyonu ile örtülen bir sistemdir.

Batı toplumlarında çocuklar yalnızca istismar edilmiyor, aynı zamanda suç sistemlerine sürükleniyor. UNICEF'e göre, Avrupa ve Orta Asya'daki çocukların üçte ikisi evde fiziksel şiddete maruz kalıyor. Yoksulluk, aile içi şiddet ve eğitim eksikliği çocukları çete üyeliğine, uyuşturucuya ve fuhşa yönlendiriyor. Bu çocuklar çoğu zaman "suçlu" olarak etiketleniyor; ama aslında sistemin birer kurbanı oluyorlar. Batı'daki çocuk ölümleri savaşla değil, ihmal, istismar ve adaletsizlikle gerçekleşiyor.

Batı'daki çocuk ölümleri savaşla değil, ihmal, istismar ve adaletsizlikle gerçekleşiyor.

Suriye iç savaşında milyonlarca çocuk yerinden edildi. Bir kısmı Türkiye'ye, Lübnan'a, Ürdün'e sığındı. Binlercesi ise Avrupa'ya ulaşmaya çalıştı. Ancak bu yolculuk çoğu zaman yeni bir hayatta kalma mücadelesine dönüştü. 2011–2024 yılları arasında Suriye'den Avrupa'ya ulaşan binlerce çocuk kayboldu. Bu çocukların çoğu refakatsizdi ve kayıt altına alınmadıkları için izleri sürülemedi. Bu çocuklar cinsel istismar, pazarlanma ve organ ticareti gibi risklerle karşı karşıya kaldı. Resmî kurumlar çocukların hayatta olup olmadığını dahi bilmiyor. Savaş bölgelerinden

gelen çocukların bazıları Avrupa'da "yedek parça" gibi görülüyor. Bu ifade organ ticareti iddialarını tanımlamak için kullanılıyor. Resmî belgelerle kanıtlanması zor olsa da bazı vakıalar ve tanıklıklar bu iddiaları destekliyor. Bazı yardım kuruluşlarının çocukları izinsiz şekilde başka ülkelere transfer ettiği ve bu süreçte izlerinin kaybolduğu yönünde iddialar var. Bu iddialar uluslararası bağışlarla desteklenen kurumları da kapsıyor.

Bu tablo savaşın yalnızca bombalarla değil göç yollarında, yardım sistemlerinde ve "gelişmiş" ülkelerin karanlık köşelerinde de sürdüğünü gösteriyor. Çocuklar yalnızca savaşın değil; sistemin, ihmalin ve karanlık ağların kurbanı hâline geliyor. Kayıt dışı göç çocukları görünmez kılıyor. Refakatsizlik onları savunmasız bırakıyor. Kurumsal sessizlik suçları örtüyor, yasal boşluklar ise failleri koruyor.

UNICEF'in 2023 yılı raporuna göre son 10 yılda savaşlarda 2 milyona yakın çocuk öldü. 4 milyondan fazla çocuk sakat kaldı. 12 milyon çocuk evinden uzakta, kamplarda yaşıyor. Her gün ortalama 20 çocuk çatışma bölgelerinde hayatını kaybediyor. Bu rakamlar sadece sayı değil. Her biri bir yüz, bir ses, bir oyun, bir hayal…

Çocukların ölümü karşısında sessiz kalmak suça ortak olmaktır. Bu bir trajedi değil, bir suçtur. Faili vardır, hesabı sorulmalıdır. Uluslararası hukuk çocuklara yönelik suçları öncelikli gündem hâline getirmelidir. Sayılardan, istatistiklerden, steril raporlardan uzak; çocukların yüzünü, sesini, hikâyesini taşıyan bir dil kurulmalıdır. Öldürülen her çocuğun izini taşıması için bir ağaç, bir taş, bir hikâye dikilmelidir.

Çocukların öldüğü bir dünyada hiçbir şey meşru değildir. Ne devlet ne ideoloji ne kalkınma ne güvenlik.

Sudan'da son günlerde yaşanan çocuk katliamları, insanlığın karşı karşıya olduğu en ağır sınavlardan biridir. Çocukların yaşam hakkı ihlal edildiğinde, yalnızca bir ülkenin değil, tüm dünyanın geleceği tehdit altına girer.

"Çocuk yaşarsa, insanlık yaşar" ifadesi, bu bağlamda bir sloganik bir cümle olmaktan ziyade, evrensel bir sorumluluğun ifadesidir. Sudan'daki çocukların korunması, dünyanın herhangi bir yerindeki çocukların korunmasıyla aynı değere sahiptir.

İnsanlığın geleceği, çocukların güvenliği ve yaşam hakkı korunabildiği ölçüde var olacaktır. Bu ilke, her toplumun ve her bireyin ortak görevidir.

Kaynakça

UNICEF Türkiye (2023). Silahlı Çatışmalarda Çocukların Korunması Raporu

TRT Haber (2023). "Suriye'de 30 Bin Çocuk Öldü, 24 Bini Sakat Kaldı"

Bianet (2024). "Suriye'den Avrupa'ya Kaçan Çocuklar Kayboluyor"

Ekmek ve Gül (2024). "5 Soruda Jeffrey Epstein'in İstismar Dosyası"

Independent Türkçe (2023)

Sudan'da son günlerde yaşanan çocuk katliamları, insanlığın karşı karşıya olduğu en ağır sınavlardan biridir. Çocukların yaşam hakkı ihlal edildiğinde, yalnızca bir ülkenin değil, tüm dünyanın geleceği tehdit altına girer. "Çocuk yaşarsa, insanlık yaşar" ifadesi, bu bağlamda bir sloganik bir cümle olmaktan ziyade, evrensel bir sorumluluğun ifadesidir. Sudan'daki çocukların korunması, dünyanın herhangi bir yerindeki çocukların korunmasıyla aynı değere sahiptir. İnsanlığın geleceği, çocukların güvenliği ve yaşam hakkı korunabildiği ölçüde var olacaktır. Bu ilke, her toplumun ve her bireyin ortak görevidir.

İçselleştirilmiş Yoksulluk: Yoksulluk Kültürü

Kadir CANATAN

Prof. Dr.,
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Yirminci yüzyılda teknolojik ilerlemeler, küreselleşme ve ekonomik büyüme birçok toplumda refah seviyesini artırmış gibi görünse de yoksulluk hâlâ milyarlarca insanın hayatını doğrudan etkileyen temel bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Yoksulluk yalnızca ekonomik bir eksiklik değil; aynı zamanda sosyal dışlanma, fırsat eşitsizliği, psikolojik baskı ve kültürel izolasyon gibi çok boyutlu etkileri olan karmaşık bir olgudur. Dünya Bankası'nın verilerine göre, hâlâ yüz milyonlarca insan günde birkaç dolardan az bir gelirle yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu durum, yoksulluğun sadece gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş toplumların da çözüm aradığı küresel bir mesele olduğunu göstermektedir.

Yoksulluk, tek bir biçimde tezahür etmez; farklı türleri ve görünümleri vardır. Bu türleri anlamak, yoksulluğun nedenlerini ve sonuçlarını daha derinlemesine analiz edebilmek açısından kritik öneme sahiptir. Başlıca yoksulluk türleri şunlardır:

Mutlak yoksulluk, bireyin temel yaşam ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, sağlık hizmetleri, temiz su gibi) karşılayamayacak düzeyde gelir ve kaynaklara sahip olmamasıdır. Bu tür yoksulluk, hayatta kalma mücadelesiyle doğrudan ilişkilidir ve genellikle uluslararası ölçütlerle tanımlanır.

Göreli yoksulluk, bireyin yaşadığı toplumun genel yaşam standartlarının altında bir yaşam sürmesi durumudur. Örneğin, bir kişi temel ihtiyaçlarını karşılayabiliyor olsa da toplumun genel refah düzeyine kıyasla dışlanmış ve dezavantajlı hissedebilir. Bu tür yoksulluk, sosyal eşitsizlik ve adaletsizlikle yakından ilişkilidir.

Yoksulluğun mekânsal boyutu da önemlidir. **Kentsel yoksulluk**, şehirlerde yaşayan bireylerin yüksek yaşam maliyetleri, işsizlik ve barınma sorunlarıyla mücadele etmesini ifade ederken, **kırsal yoksulluk**, tarım dışı gelir kaynaklarının sınırlılığı, altyapı eksikliği ve eğitim olanaklarının yetersizliği gibi faktörlerle şekillenir. Ekonomik yoksulluğun öte-



sinde, bireylerin bilgiye erişim eksikliği, eğitim olanaklarından mahrum kalmaları ve kültürel gelişimlerinin sınırlanması da bir yoksulluk biçimidir. Bu tür **zihinsel ve kültürel yoksulluk**, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesini engeller ve toplumsal gelişimi sekteye uğratır.

"Yoksulluk Kültürü" Kavramının Teorik Çerçevesi ve Tarihsel Gelişimi

Yoksulluk yalnızca ekonomik bir durum değil, aynı zamanda bireylerin davranışlarını, değerlerini ve yaşam biçimlerini şekillendiren bir kültürel yapıdır. Bu yaklaşım, özellikle antropolog Oscar Lewis'in 1950'li yıllarda ortaya koyduğu "yoksulluk kültürü" (*culture of poverty*) kavramıyla akademik literatürde yer bulmuştur. Lewis'e göre, uzun süreli yoksulluk içinde yaşayan bireyler ve topluluklar, zamanla kendilerine özgü bir yaşam tarzı geliştirirler. Bu yaşam tarzı; çaresizlik, güvensizlik, kadercilik ve toplumsal dışlanma gibi unsurlarla örülüdür.

Oscar Lewis, Meksika ve Porto Riko'da yaptığı saha araştırmaları sonucunda, yoksulluğun yalnızca maddi eksiklikten ibaret olmadığını, aynı zamanda bireylerin düşünce biçimlerini ve sosyal ilişkilerini etkileyen bir kültürel kalıp olduğunu ileri sürmüştür. Lewis'e göre yoksulluk kültürü şu özellikleri taşır:

Geleceğe dair plan yapmama: Yoksul bireyler, belirsizlik ve güvensizlik nedeniyle uzun vadeli hedefler belirleyemez.

Kadercilik: Bireyler, içinde bulundukları durumu değiştiremeyeceklerine inanır.

Kurumsal güvensizlik: Devlet, eğitim ve sağlık gibi kurumlara karşı güvensizlik gelişir.

Aile yapısında bozulma: Tek ebeveynli aileler, erken yaşta evlilikler ve çocuk işçiliği yaygındır.

Toplumsal dışlanma: Yoksul bireyler, toplumun genelinden soyutlanmış hisseder.

Lewis'in bu yaklaşımı, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasını açıklamak açısından önemli bir teorik temel sunar. Ancak bu teori, zamanla bazı eleştirilerle de karşılaşmıştır.

Eleştiriler ve Alternatif Yaklaşımlar

Yoksulluk kültürü teorisi, bazı çevrelerce "yoksulluğu bireyin suçu gibi göstermek"le eleştirilmiştir. Eleştirmenler, yapısal faktörlerin (eğitimde fırsat eşitsizliği, işsizlik, ayrımcılık, ekonomik politikalar) göz ardı edilmemesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu bağlamda, yoksulluğun kültürel değil, sistemik nedenlerle sürdüğünü ileri süren yaklaşımlar da gelişmiştir. Örneğin, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün "habitus" kavramı, bireylerin içinde bulundukları sosyal çevreye göre davranış kalıpları geliştirdiğini ve bu kalıpların ekonomik koşullarla şekillendiğini savunur. Bu yaklaşım, yoksulluğun kültürel yönünü reddetmeden, onu daha geniş bir sosyolojik bağlamda ele alır.

Yoksulluk kültürünün bireyler tarafından içselleştirilmesi, zamanla yoksulluğun normalleşmesine ve sorgulanmamasına yol açar. Bu süreçte birey, yoksulluğu bir kimlik hâline getirir; kendi potansiyelini küçümser, değişim ihtimalini reddeder ve mevcut durumunu kabullenir. Bu durum, yoksulluğun yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik bir sorun olduğunu gösterir.

İçselleştirilmiş Yoksulluğun Etkileri

1.) Bireysel Düzeyde Etkiler

İçselleştirilmiş yoksulluk yaşayan bireyler, zamanla kendi potansiyellerine olan inançlarını yitirir. Örneğin, bir genç "Bizim mahalleden kimse üniversiteye gitmez." diyerek eğitim hedeflerinden vazgeçebilir. Bu tür düşünceler, bireyin kendini değersiz hissetmesine ve yaşamdan beklentilerini azaltmasına yol açar.

Yoksulluk içselleştirildiğinde, birey içinde bulunduğu durumu değiştiremeyeceğine inanır. Örneğin, bir işsiz birey "Zaten kimse beni işe almaz." diyerek iş aramaktan vazgeçebilir. Bu pasif tutum, bireyin toplumsal hayata katılımını sınırlar.

İçselleştirilmiş yoksulluk, bireyin eğitim ve kişisel gelişim fırsatlarını değerlendirmemesine

neden olur. Örneğin, bir çocuk okulda başarısız olduğunda ailesi "Bizim soyumuz okumaz." diyerek durumu normalleştirebilir. Bu yaklaşım, kuşaklar arası yoksulluğun sürmesine zemin hazırlar.

2.) Toplumsal Düzeyde Etkiler

İçselleştirilmiş yoksulluk, bireylerin toplumun genelinden soyutlanmasına neden olur. Örneğin, bir mahallede yaşayan insanlar şehir merkezindeki etkinliklere katılmaktan çekinebilir; "Bizim oraya gitmemiz garip olur." gibi düşüncelerle kendilerini dışlanmış hissederler.

Bu kültürel yapı, yoksulluğun bir döngü hâlinde nesilden nesile aktarılmasına neden olur. Örneğin, bir ailede anne ve baba eğitim almamışsa, çocukların da eğitim alma ihtimali düşer. Bu durum, yapısal eşitsizlikleri daha da derinleştirir. İçselleştirilmiş yoksulluk, bireylerin sosyal sınıflar arasında yükselmesini zorlaştırır. Örneğin, bir birey iş kurma fikrini "Bizden patron olmaz." diyerek reddedebilir. Bu tür düşünceler, ekonomik kalkınmanın önünde psikolojik bir engel oluşturur.

Türkiye›de Bir Tartışma: Sosyal Yardım Politikaları Yoksulluk Kültürü Yaratıyor Mu?

Türkiye'de son yıllarda sosyal yardım politikaları, özellikle düşük gelirli kesimlerin yaşam standartlarını korumak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaygın biçimde uygulanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yürüttüğü nakdi yardımlar, gıda ve barınma destekleri, eğitim bursları ve sağlık hizmetleri gibi uygulamalar, milyonlarca yurttaşın hayatında doğrudan etkili olmuştur. Ancak bu yardımların uzun vadeli etkileri konusunda kamuoyunda ve akademik çevrelerde önemli bir tartışma yaşanmaktadır: Yardımlar, bireyleri güçlendiriyor mu, yoksa onları bağımlı hâle getirerek yoksulluk kültürünü pekiştiriyor mu?

Bir görüşe göre, sürekli ve koşulsuz yardımlar bireylerin üretkenliğini azaltmakta, çalışmaya yönelik motivasyonlarını zayıflatmakta ve yoksulluğu bir yaşam biçimi hâline getirmektedir:

Bağımlılık Riski: Yardımların sürekliliği, bireylerde "Devlet bakar." anlayışını pekiştirerek kendi yaşamlarını dönüştürme çabasını azaltabilir.

Pasif Vatandaşlık: Bu görüşe göre, yardım alan bireyler zamanla toplumsal sorumluluklardan uzaklaşır, karar alma süreçlerine katılım göstermez ve edilgen bir vatandaşlık geliştirir.
Siyasi Bağlılık ve Yardım İlişkisi: Bazı eleştirmenler, yardımların siyasi sadakati artırmak için kullanıldığını ve bu durumun demokratik katılımı zayıflattığını ileri sürmektedir.

Bazı akademik çalışmalar, uzun süreli yardım alan bireylerin iş gücüne katılım oranlarının düşük olduğunu ve bu durumun kuşaklar arası yoksulluğu besleyebileceğini göstermektedir.

Karşıt görüşe göre, sosyal yardımlar bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayarak onları hayata tutundurur, sosyal dışlanmayı önler ve fırsat eşitliği sağlar:

İnsani Müdahale: Yoksullukla mücadelede yardım politikaları, bireylerin temel haklarını korumak için gereklidir. Açlık, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlar karşılanmadan bireyin gelişimi mümkün değildir.

Geçici Destek Mekanizması: Yardımlar, bireyin kriz dönemlerinde ayakta kalmasını sağlar ve uzun vadede eğitim, istihdam gibi alanlara yönelmesini kolaylaştırır.
Toplumsal Adaletin Tesisi: Bu görüşe göre, sosyal yardımlar gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltarak daha dengeli bir toplum yaratır.

Birçok örnek, eğitim bursları sayesinde üniversiteye giden gençlerin, ailelerinin yoksulluk döngüsünü kırdığını ve toplumsal hareketliliği sağladığını göstermektedir.

Bu tartışma, sosyal yardım politikalarının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve siyasal etkilerini de gündeme getirmektedir. Yardımların yoksulluk kültürünü besleyip beslemediği; uygulama biçimi, sürekliliği, koşulları ve eşlik eden destek mekanizmalarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu konuda çok az sayıda yapılan akademik çalışma, sosyal yardımların uzun vadeli etkilerinin olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır.

Kenan Şahin'in (2023) çalışması, Türkiye'de uygulanan sosyal yardım politikalarının yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade onun etkilerini hafifletmeye yönelik olduğunu savunmaktadır. Literatür taraması yöntemiyle yürütülen bu analizde, Türkiye'nin sosyal yardım sistemleri OECD ülkeleriyle karşılaştırılmış; özellikle yardımın kapsamı, sürdürülebilirliği ve hedef kitleye

ulaşma başarısı değerlendirilmiştir. Çalışma, sosyal yardımların kısa vadeli rahatlama sağladığını ancak kalıcı çözüm için yeterli olmadığını vurgulamaktadır.

Mehtap İpek Dedeoğlu (2022) doktora tezinde, sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkisi kamu yönetimi perspektifinden ele alınmıştır. Dedeoğlu, yoksulluğun ölçüm yöntemlerini, yardım türlerini ve bu yardımları uygulayan kurumları detaylı biçimde incelemiştir. Tezin temel bulgusu, sosyal yardımların bireylerin yaşam kalitesini artırdığı yönündedir. Ancak bu yardımların yapısal dönüşüm yaratmadığı, yani bireyleri uzun vadede yoksulluktan çıkarmakta yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Yardımların geçici bir destek sunduğu, fakat ekonomik ve sosyal kalkınma için daha kapsamlı stratejilere ihtiyaç olduğu vurgulanır.

Mersin Üniversitesi'nde Rabia Dal & Nurcan Temiz (2023) tarafından hazırlanan bir yüksek lisans tezine dayalı makalede, sosyal yardım harcamaları ile yoksulluk oranı arasındaki ilişki zaman serisi analiziyle incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal yardımlar yoksulluk oranını doğrudan azaltmamakta; ancak yoksulluğun etkilerini hafifletici bir rol üstlenmektedir. Ayrıca çalışmada, sosyal yardım harcamalarının Türkiye'nin milli gelir içindeki payı da değerlendirilmiş ve bu harcamaların ekonomik sürdürülebilirliği tartışılmıştır. Yardım kurumlarının etkinliği, erişim kapasitesi ve denetim mekanizmaları da analiz edilmiştir.

İçselleştirilmiş Yoksulluktan Çıkış: Eğitim, Farkındalık ve Politika

İçselleştirilmiş yoksulluk, bireyin zihninde kök salmış bir çaresizlik duygusudur. Bu duygunun kırılması, yalnızca ekonomik destekle değil; aynı zamanda zihinsel, sosyal ve kültürel dönüşümle mümkündür. Bu dönüşümün temel taşları eğitim, farkındalık ve kapsayıcı sosyal politikalardır.

1.) Eğitim Yoluyla Güçlenme

Eğitim, bireyin kendini tanıması, potansiyelini keşfetmesi ve toplumsal hayata katılması açısından en güçlü araçtır. Özellikle dezavantajlı bölgelerde sunulan nitelikli eğitim, yoksulluk kültürünü kırabilir. Türkiye'de bazı belediyelerin açtığı ücretsiz etüt merkezleri sayesinde, düşük gelirli ailelerin çocukları üniversiteye hazırlanma imkânı bulmuş ve sosyal hareketlilik sağlanmıştır. Eğitimli bireyler, yoksulluğu sorgular, alternatif yaşam biçimleri geliştirir ve kendi çocuklarına farklı bir gelecek sunabilir.

2.) Farkındalık ve Psikososyal Destek

Yoksulluğun içselleştirilmiş biçimi, bireyin zihinsel dünyasında yer eder. Bu nedenle psikolojik destek, farkındalık çalışmaları ve toplumsal dayanışma mekanizmaları büyük önem taşır. Kadınlara yönelik düzenlenen "kendini ifade etme" atölyeleri, özgüven kazandırarak sosyal hayata katılımı artırabilir. "Seninle Başarabiliriz" gibi motivasyon odaklı projeler, bireylerin kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlar.

3.) Kapsayıcı Sosyal Politikalar

Devletin ve yerel yönetimlerin uyguladığı sosyal politikalar, içselleştirilmiş yoksulluğun kırılmasında kritik rol oynar. Bu politikalar, bireyin yalnızca ekonomik değil, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da gözetmelidir. İstihdam garantili meslek kursları, bireylerin hem beceri kazanmasını hem de işgücüne katılmasını sağlar. Güvenli konut ve erişilebilir sağlık hizmetleri, bireyin yaşam kalitesini artırarak yoksulluğun normalleşmesini engeller.

4.) Rol Modeller ve Başarı Hikâyeleri

Toplumda benzer koşullardan çıkıp başarıya ulaşan bireylerin hikâyeleri, içselleştirilmiş yoksulluğun çözülmesinde ilham verici olabilir. "Gecekondu mahallesinden çıkan doktor" gibi örnekler, gençlerin hayal kurmasını ve çaba göstermesini teşvik eder.

Kaynakça

Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.

Dedeoğlu, M. İ. (2022). *Sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkisi: Kamu yönetimi perspektifi* (Doktora tezi).

Dal, R., & Temiz, N. (2023). *Sosyal yardım harcamaları ile yoksulluk oranı arasındaki ilişki: Türkiye örneği*. Mersin Üniversitesi.

Lewis, O. (1966). *La Vida: A Puerto Rican Family in the Culture of Poverty—San Juan and New York*. Random House.

Şahin, K. (2023). *Türkiye'de sosyal yardım politikalarının yoksulluk üzerindeki etkileri: OECD ülkeleriyle karşılaştırmalı bir analiz*.

Yoksulluk Kriterleri ve Türkiye'de Yoksulluk

Tarkan ZENGİN
Öğr. Gör.
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yoksulluk, tüm ülkeler açısından mücadele edilmesi gereken bir mesele olarak kabul edilir. Zira bir ülkede sosyal adaleti sağlamak ve sosyal barışı inşa etmek için yoksullukla mücadele etmek ve adil bir gelir dağılımını sağlamak gerekir.

Yoksulluk kriterleri ve yoksulluk tanımlamaları kişilere ve kurumlara göre farklılık göstermektedir. Yoksulluk tanımında üzerinde ittifak edilen tek bir tanım olmadığı için çok boyutlu bir yanı da vardır. Ayrıca "yoksulluk algısı" dediğimiz bir kavram var ki kişiler, yaşam şartlarını sübjektif değerlendirerek yoksul olup olmadıklarına karar verirler. Bu nedenlerle kimlerin yoksul sayıldığı, yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadele yöntemlerinde neler yapılması gerektiği, meselenin en önemli noktalarından biridir.

Yoksulluk Tanımları ve Kriterleri

Ulusal ve uluslararası çok sayıda kurum, yoksullukla ilgili kriterler belirlemekte ve araştırmalar yayımlamaktadır. Ayrıca bu kuruluşlardan bazıları yoksullukla mücadele programları yürütmektedir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar ile TÜİK gibi ulusal kurumun yoksulluk tanımlarını ve kriterleri ele alınacaktır.

Birleşmiş Milletler (BM) yoksulluk için şu üç kriteri öngörmektedir:

- Günde 2,15 doların altında gelir,
- Eğitim, sağlık hizmetleri ve güvenli suya erişim yetersizliği,
- Sosyal dışlanma ve fırsat eşitsizliği.

BM'ye göre bir kişinin yoksul sayılması için sadece gelirinin yetersiz olması değil, aynı zamanda temel insan ihtiyaçlarından (sağlık, eğitim, barınma, beslenme) mahrum olması gerekir.



Dünya Bankasına göre yoksulluk, asgari yaşam standardını sürdürecek gelire veya tüketime sahip olamamaktır. Dünya Bankası, bir kişinin yoksul sayılması için aşağıdaki kriterleri öngörmektedir:

- Aşırı (mutlak) yoksulluk sınırı: Günde 2,15 dolar gelir. (Günde 2,15 doların altında gelirle geçinen kişi aşırı yoksul kabul edilir.)

- Orta düzey yoksulluk sınırları: Düşük-orta gelirli ülkeler için günde 3,65 dolar, üst-orta gelirli ülkeler için günde 6,85 dolar.

- Gelir temelli ölçüm dışında "Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (MPI)" de kullanılır; eğitim, sağlık ve yaşam standartlarını kapsar.

Avrupa Birliği (AB) yoksulluğu "toplumun genel yaşam standardının gerisinde kalmak" olarak tanımlar. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), yoksulluğu "insanların potansiyellerini gerçekleştirmesini engelleyen çok boyutlu mahrumiyet" olarak kabul eder. Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) yoksulluğu, "toplumun genel yaşam düzeyinin altında bir gelir veya tüketime sahip olmak" olarak tanımlar. TÜİK ise yoksulluğu "asgari yaşam standardının altında kalan birey veya hanehalkı" olarak tanımlar. TÜİK, yoksulluk için şu kriterleri öngörmektedir:

- Göreli yoksulluk oranı: Medyan gelirin yüzde 50 veya yüzde 60'ının altında gelire sahip olanlar.

- Temel ihtiyaç yoksulluğu: Gıda, barınma, giyim, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması.

- 2023 itibarıyla ayrıca "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)" verileriyle sosyal dışlanma göstergeleri de kullanılmaktadır.

Yoksulluk tanımlarını genel olarak mutlak yoksulluk, orta düzey yoksulluk, çok boyutlu yoksulluk ve göreli yoksulluk olarak sınıflandırmak mümkündür. "Çalışan yoksulluğu" da kullanılan tanımlardan biridir. Çalışıyor olmasına rağmen elde edilen gelirin temel insani ihtiyaçları karşılamaya yetmemesine çalışan yoksulluğu denir.

Sadece gelirin asgari seviyede

Yoksulluk algısı, toplumun ve fertlerin yoksulluğu nasıl hissettiğiyle ilgili öznel değerlendirmesidir. Kişinin temel insani ihtiyaçlarını karşılaması, yoksul olmadığını hissetmesi için yeterli değil.

temel ihtiyaçlarını karşılayamaması yoksulluk olarak kabul edilmemektedir. Yoksulluğun belirlenmesinde eğitim durumu, hizmetlere erişim kısıtlılığı, hanede yaşayan kişi sayısı, sosyal dışlanma ve altyapı eksikliği gibi faktörler de yer alıyor.

Yoksulluk Algısı

Yoksulluk algısı, toplumun ve fertlerin yoksulluğu nasıl hissettiğiyle ilgili öznel değerlendirmesidir. Kişinin temel insani ihtiyaçlarını karşılaması, yoksul olmadığını hissetmesi için yeterli değil. Kişi yoksul sayılmadığı halde başkalarıyla kıyasladığında kendini yoksul hissedebilir. Örneğin, elde ettiği geliri ihtiyaçlarını karşılamasına yeten bir kişi bulunduğu çevrede ortalamanın altında geliri varsa kendini yoksul kabul edebilir. Aynı geliri elde eden iki kişiden, kırsalda yaşayan biri kendini yoksul olarak tanımlamaz iken kentte yaşayan kişi, yaşam maliyeti daha yüksek olduğu için kendini yoksul görebilir. Toplumsal normlar nedeniyle ünlü markaların kıyafetlerini alamamayı yoksulluk olarak algılayan kişiler olabileceği gibi tatillerini yıldızlı bir otelde yapamamayı yoksulluk olarak algılayan kişiler de olabilir. Geçmişte otomobil sahibi olmak zenginlik sayılırken bugün temel ihtiyaçlardan kabul edilmektedir. Dolayısıyla kişilerin beklentileri, yaşam standartları, sosyal çevreleri ve güncel ihtiyaçları yoksulluk algısını etkileyen faktörlerdir. Bu nedenle, kriterlere göre yoksul sayılmayan fertler de yoksulluk algısı nedeniyle kendilerini yoksul olarak görebilirler.

Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk

Uluslararası kurumların yaptığı araştırmalara göre, 2024 yılı itibarıyla dünya genelinde yaklaşık 700 milyon kişinin aşırı yoksul olduğu tespit ediliyor. Bir başka ifadeyle, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 8,5'inin günde 2,15 dolardan az bir gelir elde ederek mutlak yoksulluk içinde olduğu görülüyor. Günde 6,85 dolardan az gelir elde eden orta düzey yoksul sayısının ise 3,5 milyar insan olduğu tespit edilmiştir. Bu sayı, dünya nüfusunun yüzde 44'üne tekabül ediyor. Yoksulluk, Sahra Altı Afrika bölgesi gibi şartları kötü olan ülkelerde daha da artıyor.

Dünya genelinde yaşanan savaşlar, savaş ihtimalleri, iklim krizi, dijital ve yeşil dönüşüm, göç, ekonomik durgunluk, salgınlar ve doğal afetler gibi etkenlerin yoksullukta artışa neden olacağı tahmin edilmektedir.

Ülkemizde yoksulluk; kent-kır ayrımına, eğitim durumuna ve hanede yaşayan kişi sayısına göre farklı oranlara sahiptir. Türkiye, yoksulluğun azaltılmasında son 25 yılda önemli mesafe katetti. Ancak salgınlar, savaşlar, göçler, ekonomik krizler, bölgesel ve küresel krizler yoksullukla mücadeleyi olumsuz etkilemiştir.

Türkiye Yoksulluk Verileri

TÜİK'in 2024 yılı "Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri"ne göre, Türkiye'de göreli yoksulluk oranı yüzde 13,6 oldu. Toplumun genel seviyesine göre belirli bir sınırın altında gelire sahip olmaya "göreli yoksulluk" deniyor. Medyan gelirin yüzde 50'si dikkate alınarak belirlenen göreli yoksulluk oranı, 2015 yılında yüzde 14,7 iken en güncel veri olan 2024 yılında yüzde 13,6 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre ise göreli yoksulluk 0,1 puanlık artış göstermiştir.

Eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azaldığı biliniyor. Yüksek tahsil yapanlar, yoksullar arasında en düşük orana sahiptir. TÜİK'in 2024 yılı verilerine göre, medyan gelirinin yüzde 50'si dikkate alınarak hesaplanan göreli yoksulların yüzde 24,7'si bir okul bitirmemiş kişilerden, yüzde 13,6'sı lise altı eğitimlilerden, yüzde 7,4'ü lise ve dengi okul mezunlarından ve yüzde 2,7'si ise yükseköğretim mezunlarından oluşmaktadır. Görüldüğü gibi, yükseköğretim görenler en düşük yoksulluk oranına sahip grubu oluşturmaktadır.

TÜİK'in araştırmasına göre, göreli yoksulluk oranının en yüksek olduğu bölgeler yüzde 14,6 ile TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir) ve yüzde 12,3 ile TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) olmuştur. Göreli yoksulluk oranı en düşük olan bölgeler ise yüzde 4,7 ile TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) ve yüzde 6,4 ile TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgeleridir.

Türkiye, özellikle 2000'li yıllardan sonra yakaladığı ekonomik büyüme ve enflasyonu tek haneye düşürme performansıyla yoksullukla mücadelede önemli sonuçlar elde etti. Bu kapsamda, 2004-2016 döneminde Türkiye, ülkemiz için belirlenen yoksulluk çizgisine göre yoksulluk oranını yüzde 27,3'ten yüzde 9,9'a kadar düşürmüştür. Ancak son dört yılda dünyada yaşanan ekonomik sorunların etkisiyle ülkemizde de yaşanan ekonomik sorunlar, hayat pahalılığı ve yüksek enf-



lasyon yoksullukla mücadeleyi olumsuz etkilemektedir.

Maddi ve Sosyal Yoksunluk

TÜİK, Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistiklerinde "maddi ve sosyal yoksunluk" oranını da hesaplamaktadır. Bu oranın hesabında hane düzeyinde sorgulanan değişkenler şunlardır:

- Otomobil sahipliği
- Ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme
- Evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme
- Kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme
- İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme
- Evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme
- Mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme
- Bu oran için fert düzeyinde toplanan değişkenler de şunlardır:
- Eskimiş giysilerin yerine yenisini alabilme
- Düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme
- Ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme
- Ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilme
- Kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme
- Kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği

Sosyal yoksunluk oranı; yukarıda belirtilen 13 maddenin en az yedisini karşılayamayanların oranı olarak tanımlanmaktadır. 2023 yılında sosyal yoksulluk oranı yüzde 14,4 iken 2024 yılında 1,1 puan azalarak yüzde 13,3 olarak tahmin edildi. Dünyada emtia fiyatlarındaki olağanüstü artışların başladığı 2021 yılında ise bu oran yüzde 18,1 olarak gerçekleşmişti. Zira, dünyada başlayan emtia fiyatlarındaki artış, ülkemizde de döviz ve emtia fiyatlarında yüksek artışlara neden olmuştur.

Yoksullukla Mücadele

Türkiye'nin yoksullukla mücadelede gösterdiği olumlu performansta; sosyal yardım programları, düşük gelirli hanehalklarının desteklenmesi, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, altyapı yatırımları, bölgesel teşvikler, ekonomik büyüme ve istihdam imkânlarının artırılması gibi faktörler etkili olmuştur.

Ülkemiz bu konuda önemli başarılar elde etmiş olsa da bugün yoksullukla mücadelede karşı karşıya kaldığımız riskler de vardır. Yüksek enflasyon, ekonomik sorunlar, bölgesel kalkınma farkları, göçler, savaşlar, kamusal hizmetlerin maliyetlerindeki artış gibi meseleler önemli risklerdir.

Dünyada yoksullukla mücadelede belli stratejiler ve planlar sürdürülüyor. Bu mücadelelerde eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin arttırılması, ekonomilerde büyümenin desteklenmesi, insana yakışır işlerin oluşturulması ve altyapı yatırımları gibi tedbirler devreye alınmaktadır.

Sonuç

Yoksulluk, yalnızca gelir yetersizliğiyle sınırlı olmayan, çok boyutlu bir toplumsal meseledir. Eğitim, sağlık, barınma, beslenme, sosyal katılım ve yaşam standartları gibi alanlarda yaşanan kısıtlılıklar yoksulluğu artırmaktadır. Bu nedenle yoksullukla mücadele, sadece ekonomik büyüme politikalarıyla değil, aynı zamanda sosyal politika araçlarıyla da yürütülmelidir.

Türkiye, son yıllarda yoksulluğun azaltılması konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da yüksek enflasyon, gelir dağılımı eşitsizliği, bölgesel kalkınma farkları ve küresel krizler gibi faktörler bu ilerlemeyi olumsuz etkilemektedir. TÜİK verileri, göreli yoksulluğun azalma eğiliminde olduğunu gösterse de yoksulluğun artmasını sağlayacak riskler bulunmaktadır.

Yoksullukla etkili mücadele için sürdürülebilir kalkınma, eğitime erişim, istihdam imkânlarının artırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Yoksulluğun azaltılması sadece ekonomik büyüme ile değil; adil gelir dağılımı, insana yakışır işlerin oluşturulması, altyapı yatırımları, güçlü sosyal devlet mekanizmaları, eğitimde fırsat eşitliği ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesiyle mümkün olacaktır. Türkiye'nin gelecekteki politikalarının bu doğrultuda şekillenmesi hem sosyal adaletin tesisini hem de sosyal barışın inşa edilmesini sağlayacaktır.

Mali Yardımlaşma ve Dayanışma Üzerine Düşünceler

Mustafa ÖZEL
Prof. Dr., FSMVÜ

Toplumda yaşanan hadiseleri doğuran sebepler vardır. Bunlar zaman ve zemine göre değişiklik arz ederler. Ama her olumsuz durumun ortaya çıkmasında asla değişmeyen bir unsur varsa o, insandır. İnsan, Kitabımızda haber verildiği üzere *zayıf* bir varlıktır (Nisâ, 28). Bu zayıflık, onu kendi sınırlarını aşmaya, başkasının sınırlarını ihlal etmeye, haksızlığa, hukuksuzluğa, kural tanımazlığa iter. Eğer bu duruma dışarıdan, üst makamlar tarafından müdahale edilmezse, toplumsal katmanlar arasında çatlaklar oluşur, dengesizlikler meydana gelir, telafisi ve tedavisi zor sonuçlar doğar.

Her insanın sahip olduğu haklardan biri, hayat hakkıdır. Hayat hakkını sağlayan unsurların başında ise hayatını idame ettirecek bir gelire sahip olmak gelmektedir. Buna bağlı olarak da Allah'ın insanlara bahşettiği nimetlerin belli bir oranda paylaşılması, dağıtılması ve üleşilmesi gelir. Her insan elbette zekâ, akıl, fıtrat vb. açılardan farklıdır. Bu farklılıklar onun çalışma hayatını, dolayısıyla kazancını doğrudan etkiler. İş üretmek, iş çıkarmak, işi takip etmek, tarlayı ekip biçmek, plan ve programlı olmak, iş hayatında yerinde ve doğru kararlar vermek gibi fiiller, insanın çalışma hayatını doğrudan ve derinden etkileyen unsurlardan bazılarıdır. Şunu demek istiyorum kısacası: İnsanların kazanç ve gelirlerinin farklı olması gayet tabiidir. Ancak tabii olmayan, insanların haklarına razı olmayıp hak ettiklerinden fazlasına talip olmaları,



bu taleplerinin peşinde koşarken de önüne çıkanları ezip geçmeleridir.

Toplumsal hayatta zengin ve fakir insanların olması, hayatın tabii akışındandır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, varsıllarla yoksullar arasındaki makasın büyük olmasıdır. Bu noktada yöneticilerin devreye girerek toplumsal adaleti sağlayacak tedbirleri alması beklenir. Devlet veya hükümet denen erk, idaresi altında bulunanlar içinde ve arasında iktisadi bir ölçü ve denk kuramazsa, bir ahenk tutturamazsa, kurduğunda bunu sürdüremezse toplumda kaos çıkar, kargaşa meydana gelir, düzen bozulur.

İslam, sosyal bir din olması hasebiyle, toplumda bireyler arasında iktisadi manada makasın açılmaması için mali ibadetlere ayrı bir ehemmiyet verir. Kur'an-ı Kerim'de bedeni bir ibadet olan namazla mali bir ibadet olan zekât, çoğu yerde birlikte, arka arkaya anılır (msl. Bakara, 110; Mâide, 55; Tevbe, 71). Zekâtın yanı sıra üzerinde durulan ve zorunlu olmayan ancak sık sık hatırlatılan, inananların dikkati çekilen diğer bir konu da *infak*tır. İnfak, DİA'da "Allah'ın hoşnutluğunu elde etme amacıyla kişinin kendi servetinden harcama yapması, muhtaçlara aynî ve nakdî yardımda bulunması" olarak tanımlanmıştır. İnfakta bulunmanın yeri, zamanı ve miktarı yoktur. Ayetlerde konu anlatılırken üç husus öne çıkar: Allah'ın rızık olarak verdiklerinden infak etmek (msl. Bakara, 3; Nisâ, 39; Fâtır, 29), Allah yolunda infak etmek (msl. Bakara, 262; Enfâl, 60; Muhammed, 38; Hadîd, 10) ve bu manaya yakın olarak Allah rızası için vermek (msl. Bakara, 272; Bakara, 265).

İnsanlar arasında ahenk ve uyumu sağlayan unsurlar din, ahlak ve hukuktur. Bize göre din İslam olduğundan, İslam Allah tarafından gönderildiğinden insan ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate alan ve bunları gideren emirler ve yasaklar konmuştur. Ahlak da büyük ölçüde din kaynaklıdır. Ahlaki esaslar İslam'ın

Bize göre din İslam olduğundan, İslam Allah tarafından gönderildiğinden insan ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate alan ve bunları gideren emirler ve yasaklar konmuştur. Ahlak da büyük ölçüde din kaynaklıdır. Ahlaki esaslar İslam'ın temel iki kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sözleri ve davranışlarından çıkarılır. Hukuk da, ister şer'î ister beşerî hukuk olsun, bireyin ve toplumun menfaat ve maslahatı gözetilerek yapıldığından iktisadi ve mali denge daima dikkate alınır. Bu üçlüye, örf ve âdeti de ilave edebiliriz.

İnsan, hemcinslerine sahip çıktığı oranda insandır. Bu sahip çıkış psikolojik, ekonomik, sosyolojik vb. açılardan olabilir. Toplumdaki her bireyin ihtiyacı farklıdır. Aslında herkes bir şeye, birine muhtaçtır. Toplumda hiçbir şekilde hiç kimseye, hiçbir şeye muhtaç olmayan hiç kimse yoktur. Ekonomik durumu iyi olan, ruhsal olarak bir ihtiyaç içinde olabilir. Hiç kimse eksiksiz, tam, mükemmel değildir. Binaenaleyh her insan mutlaka başka bir insana muhtaçtır. Çevremize bu gözle baktığımızda, sorumluk ve görev hissimiz artar.

temel iki kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin sözleri ve davranışlarından çıkarılır. Hukuk da, ister şer'î ister beşerî hukuk olsun, bireyin ve toplumun menfaat ve maslahatı gözetilerek yapıldığından iktisadi ve mali denge daima dikkate alınır. Bu üçlüye, örf ve âdeti de ilave edebiliriz.

İnsanlık tecrübesi göstermektedir ki, insanı dizginlemek zordur. Çünkü:

1- İnsan, hırslı bir varlıktır. Hırs onu yoldan çıkarmakta, benmerkezciliğe itmekte, egoist olmaya teşvik etmektedir. "Âdemoğlunun iki vadi dolusu altını olsa, üçüncüsünün de olmasını ister." hadis-i şerifi (Müslim, Zekât, 116.), bu durumu net olarak ortaya koymaktadır. Burada şu kutlu sözü de analım: "Cimrilikten sakının! Çünkü cimrilik, sizden öncekileri birbirlerinin kanını dökmeye ve kendilerine haram kılınanları çiğnemeye sevk ederek helâk etti." (Müslim, Birr, 56).

2- İnsan, kibirli bir varlıktır. Kibir, kötülüğün ve nankörlüğün mücessem hale geldiği iblisle özdeşleşmiş bir kavramdır. Hz. Adem'e secde etmemesi, onun kıymet ve azametini kabul etmemesi, bu sebeptendir. Kibir, sahibini istiğnaya (Allah dâhil, hiçbir varlığa muhtaç olmama) duygu ve düşüncesine götürür. Oysa buna sahip olan (müstağni olan) yegâne varlık, Allah'tır (c.c.). Kibir insanı şirke, İslam dairesinin dışına götürür. Şu peygamberî uyarıyı dikkate almak hepimizin boynuna borçtur: "Bir kimse kibirlene kibirlene sonunda zalimler grubuna kaydedilir. Böylece zalimlere verilen ceza ona da verilir." (Tirmizî, Birr 61).

3- İnsan, mala mülke düşkün bir varlıktır. Şu ayet-i kerime (Âdiyât, 8), bu hususu çok açık olarak ifade etmektedir: "O (insan) mala ne de çok düşkündür!". Fecr suresinde, 15. ayet ve sorasında insan psikolojisi anlatılmaktadır. Burada zikredilen bir ayetin (Fecr, 20) meali şöyledir: "Malı ne kadar da çok seviyorsunuz!" İnsanın mala olan düşkünlüğüne ve bunun anlamsızlığına işaret şu hadisi de anmakta fayda var: "Âdemoğlu, malım malım deyip duruyor. Ey âdemoğlu! Yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka olarak verip sevap kazanmak üzere önden gönderdiğinden başka malın mı var ki!" (Müslim, Zühd 3-4).

4- İnsan, fakirlik korkusuyla yaşar. Bu duygu ve endişe, onu hayır hasenatta bulunmaktan, iyilik yapmaktan, yardım etmekten uzak tutar. Hâlbuki mülkün sahibi Allah'tır (c.c.), herkese rızkı veren O'dur. Verdiği rızkı kendisi doğrudan vermez elbette, birilerini vesile kılar, birileri üzerinden verir. Bu bağlamda şu iki ayet, dikkate değerdir: "Şeytan içinize yoksulluk korkusu düşürür ve çirkin şeyler yapmanızı emreder." (Bakara, 268). "Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah dilerse lütfuyla sizi zengin kılar." (Tevbe, 28)

Şimdi, yukarıda örnek olarak saydığımız bu olumsuz vasıfları ortadan kaldırmanın yolu nedir, sorusunun cevabına bakalım. Sözü fazla uzatmadan kısaca maddeler halinde cevabı verelim.

1- İnsan, ölümlü bir varlık olduğunu aklından çıkarmamalıdır. Dolayısıyla sahip olduğu her şey, bir gün elinden çıkıp gidecektir. Daha doğrusu, başkalarına kala-

caktır. Bu bakımdan bu dünyadan ayrıldıktan sonra arkasından iyilikle, güzellikle anılmasını önemsemelidir. Bu duygu ve düşünce onu elindekileri, bunlara sahip olmayanlarla paylaşmaya sevk edecektir.

2- İnsan, paylaşmanın mutluluk olduğunu unutmamalıdır. İnsanlar çeşitli vesilelerle, farklı davranışlarla mutlu olurlar. Bunlar içinde sahip olduklarımızdan vererek, elimizdekileri paylaşarak elde edilen mutluluğun ayrı bir yeri ve ehemmiyeti vardır. Bu duygu ve anlayışı, her yerde herkese yaymak gerekmektedir.

3- İnsan, hemcinslerine sahip çıktığı oranda insandır. Bu sahip çıkış psikolojik, ekonomik, sosyolojik vb. açılardan olabilir. Toplumdaki her bireyin ihtiyacı farklıdır. Aslında herkes bir şeye, birine muhtaçtır. Toplumda hiçbir şekilde hiç kimseye, hiçbir şeye muhtaç olmayan hiç kimse yoktur. Ekonomik durumu iyi olan, ruhsal olarak bir ihtiyaç içinde olabilir. Hiç kimse eksiksiz, tam, mükemmel değildir. Binaenaleyh her insan mutlaka başka bir insana muhtaçtır. Çevremize bu gözle baktığımızda, sorumluk ve görev hissimiz artar.

4- Her insan düzenli infak yapma, hayır hasenatta bulunma plan ve programı yapmalıdır. Bu plan, elbette her bir insanın ekonomik durumuna göre olacaktır. Gelir ve kazanç arttıkça, bu oran katlanarak artırılmalıdır. Bu oranı elbette herkes kendi iç dünyasında, vicdanında belirleyecektir.

5- Birilerine mali destekte bulunmanın kolay olmadığını, bunun fıtratla, yaratılışla bir ilgi ve alakasının olduğunu elbette unutmuyoruz. Nefsimizin, iç varlığımızın bizi engellemeye çalıştığını ihmal etmeden ona rağmen, aile bireylerimizin, yakınlarımızın ve çevremizin, "Sen çalışıp kazanıyorsun, onlar da çalışıp kazansın, âlemin enayisi sen misin!" gibi yoldan çıkarıcı sözlerine itibar etmemek gerektiğini daima aklımızda tutmalıyız. Bu tür söz ve düşüncelerin şeytanın iğvası, yoldan çıkarma, iyilikten ve doğrudan saptırma gayreti olduğunu unutmamak lazım. Yapılan yardım ve iyiliğin, her şeyden önce kendimize rağmen kendimize yaptığımız daima hatırda tutulmalıdır.

Yukarıda söylediklerimizi kısaca toparlamak istersek şöyle diyebiliriz: Toplumdaki sosyal adaletsizliğin, yoksulluğun temelinde ahlaki sorun/lar vardır. Yoksulluk, ahlaki bir sorundur. Parayı, maddeyi putlaştıranların her türlü ahlaki kuralı hiçe saymaları, burada mühim bir yer tutmaktadır. İnsanın, geçici olarak sahip olduğu her türlü varlığa, bunlar sonsuzmuş gibi değer atfetmesi, onun insanlığına halel getirmektedir. Yoksulluk aslında yoksunluktur, insani, ahlaki, vicdani ve dini değerlerden yoksunluktur.

Toplumdaki sosyal adaletsizliğin, yoksulluğun temelinde ahlaki sorun/lar vardır. Yoksulluk, ahlaki bir sorundur. Parayı, maddeyi putlaştıranların her türlü ahlaki kuralı hiçe saymaları, burada mühim bir yer tutmaktadır. İnsanın, geçici olarak sahip olduğu her türlü varlığa, bunlar sonsuzmuş gibi değer atfetmesi, onun insanlığına halel getirmektedir. Yoksulluk aslında yoksunluktur, insani, ahlaki, vicdani ve dini değerlerden yoksunluktur.

Sosyal Adalet İçin Önce İrade

Sinan ÖZYURT

Adalet çoğu zaman dışarıda, yasalarda, sistemlerde ve başkalarının davranışlarında aranıyor. Oysa adalet, insanın kendi hayatını neyin etrafında kurduğuyla, yani içindeki terazinin dengesiyle başlar. İrade zayıfsa, dış dünyada düzen kurmak mümkün olmaz. Çünkü insan, yönünü kendi belirleyebildiği sürece adil bir hayat kurabilir. Yönünü kaybeden, yaşantısının kontrolünü de kaybeder.

Kur'an, insanın varlık sebebini şöyle bildirir: *"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 56) İnsanın kaderi kulluktur. Bu ayet bize kime kul olmamız gerektiğini hatırlatır. İnsan ya kalbini Allah'a bağlar ya da fark etmeden başka şeylerin peşine takılır. Allah hangimizin daha güzel amel yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yaratmıştır (bk. Mülk, 2). Hayat, insanın yaptığı tercihlerin toplamından ibarettir. Rabbine kulluğu tercih eden insan izzet ve şerefi tercih etmiştir. *"Andolsun, Biz insanoğlunu şerefli kıldık."* (İsrâ, 70) Ayette vurgulanan şeref, korunması gereken bir emanettir. Bu emaneti korumak da kalbin Rabbine yönelmesiyle mümkün olabilir: *"Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."* (Ra'd, 28)

İnsan, kulluğunu unuttuğunda kendini özgür sanır fakat o andan itibaren, fark etmeden alışkanlıklarının ve arzularının yönlendirdiği bir hayata sürüklenir. Bugün sömürü sadece ekonomik düzenlerle değil, insanın iç dünyasındaki zaaflarla da işliyor. Sabırsızlık, acele sonuç arayışı ve çabasız kazanç isteği sömürü için en uygun zemini oluşturuyor. Bu yüzden kumar oynayan, "şans" uygulamalarına bağlanan veya bir gecede zengin olma vaatlerinin peşine düşen insanlar yalnızca geçim sıkıntısı çekenler değil. Varlıklı olan da emek vermeden daha fazlasına sahip olma isteğiyle aynı tuzağın içine düşebiliyor. Sömürü, imkândan veya imkânsızlıktan değil zaaflardan besleniyor. Zaaflarını yönetemeyen kişinin iradesini de başkası yönetiyor.

İnsanı, arzularını ve heveslerini kuşatan bütün bir sistem, emeğin değerini küçültmeye çalışmaktadır. Emek değersizleştiğinde, insanın kendine saygısı da zayıflar. Kişi kendi değerine ve emeğinin anlamına güvenmeyi bıraktığında, umut da başkasının yön verebildiği bir şeye dönüşür. Artık neyi istemesi gerektiğini, neyin peşine düşeceğini kendi belirleyemez. Kur'an'ın kumarla ilgili uyarısı bu yüzden yalnızca ekonomik kayba değil, kişilik kaybına da işaret eder: *"Şeytan içki ve kumarla sizi Allah'ı anmaktan alıkoymak ve aranıza düşmanlık sokmak ister."* (Mâide, 91) Burada insanın asıl kaybettiği şey hayatı yönlendirme gücü yani iradesidir. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurur: *"Kişinin yediğinin en hayırlısı, kendi elinin emeğiyle kazandığıdır."* (Buhârî, Büyû', 15) Çünkü emek, yalnızca geçim vesilesi değil şahsiyeti ayakta tutan izzet ve onurun önemli bir kaynağıdır.

Eğlence, yerinde olduğunda insanı dinlendirir. Ancak düşünmeye, üretmeye ve sorumluluk almaya engel olduğunda insanı kendine yabancılaştırır. Mahalle arasında oynanan futbol, paylaşmanın ve birlikteliğin ifadesidir. Fakat oyun bir gösteriye ve kör bir taraftarlığa dönüştüğünde, kişi artık neye sevineceğini, neye üzüleceğini bile kendi belirleyemez hâle gelir. Burada asıl mesele insanın sevgisinin ve öfkesinin bile yönlendirilebilmesi, iradesinin esir alınmasıdır. Asgari ücretle geçinmek zorunda olduğunu söyleyen fanatik bir taraftar eline geçen maaşın önemli bir kısmını maçlara ve takım formasına harcıyorsa bu insanın adalet talebinde bulunması mümkün olabilir mi? Kendi kârının ve zararının farkında olmayan, tefekkürden uzaklaşmış insanın adaletsizliklere karşı çıkması beklenebilir mi?

Kur'an şöyle der: "*Şüphesiz Allah adaleti, iyiliği ve yakınlara yardım etmeyi emreder.*" (Nahl, 90) Bu ayet bize şunu öğretir: Allah'a kulluğun yolu adalet, iyilik ve yardımlaşmadan geçer. Sosyal adalet, yalnızca kaynakların paylaşımıyla ilgili değildir. Sosyal adalet, insanın kendisini sömürüye açık hâle getiren alışkanlıkları ve bağımlılıkları bırakmasıyla başlar. İslam'ın zekât, sadaka ve infak gibi emirleri yardımlaşma ve paylaşmayla birlikte insanın mal ile kurduğu ilişkiyi dönüştürmeyi hedefler. İnsan, malı kendine ait bir güç olarak görmekten vazgeçtiğinde hem kalbi hırstan arınır hem de başkasının ihtiyacına karşı duyarlılığı artar. Paylaşan kişi, önce kendi içinde değişir. İşte adaletin zemini de buradadır.

İrade, zararlı olandan kaçınmanın yanında doğru olana bilinçli olarak yönelmekle kuvvetlenir. Tefekkürle, kitapla, emekle, sabırla, dostlukla ve aileyle şekillenir. Aile, iradenin ilk mektebidir. Aynı sofrayı paylaşmak, aynı uğurda emek harcamak ve aynı duada buluşmak insana kanaatin gücünü ve haysiyetini öğretir.

"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu nasip eder." (Talâk, 2) Bu yeni bir yol önerisi değil, insana unuttuğu yönü yeniden hatırlatmadır. İradesini eline alıp Allah'a yönelen insan elbet bir çıkış yolu bulacaktır. İradesine sahip çıkan insan sömürülemez. İrade esir alınamadığında toplum güdülemez. İşte o zaman adalet bir talep olmaktan çıkar ve yaşanan bir gerçekliğe dönüşür.

Refah Gerekli Ama Devlet Sosyal Olmak Zorunda mı?

Faruk TAŞCI

Prof. Dr.,
İstanbul Üniversitesi İktisat Fak.

Farklı disiplinlerde ele alınan çok yönlü bir kavram olan refah, genellikle bireysel, iktisadi ve sosyal refah olmak üzere üç boyutta incelenir.

Refahın temel yönü olan *bireysel refah*, bireyin seçimleri ve tercihleriyle ilişkili olup "iyi olma", "mutluluk" ve "yaşam kalitesi" kavramlarıyla yakın anlamda kullanılır. Bu bağlamda refah, bireyin yaşamından duyduğu memnuniyet ve esenlik halini ifade eder. Mutluluk ise bireysel refahın bir unsuru olarak; bir şeyden mutluluk duyma, mutlu hissetme, mutlu bir kişiliğe sahip olma ve yaşam memnuniyeti gibi farklı türlerde incelenir. Kimi zaman mutluluk, bir nesneye ya da duruma bağlı olabilirken, kimi zaman sadece içsel bir duygu durumudur. Sonuçta bireysel refah, kişinin ruh hali, kişilik özellikleri ve yaşam koşullarıyla yakından bağlantılı bir iyi olma halidir.

Refahın ikinci türü olan *iktisadi refah*, parasal olarak ölçülebilen ve bireysel refahların toplamını ifade eden bir refah biçimidir. Genellikle milli gelirle ilişkilendirilir ve bir ülkenin gelir, üretim ve tüketim düzeyinden elde edilen tatminleri kapsar. Bu çerçevede GSMH (Gay-



risafi Yurtiçi Hasıla) verileri, iktisadi refahın ölçümünde önemli bir göstergedir. Ancak milli gelir hesaplamaları her zaman gerçek refah düzeyini yansıtmaz; çünkü kayıt dışı ekonomi, gelir dağılımı adaletsizliği, çevresel zararlar ve kırsal üretim gibi unsurlar bu ölçümlere tam olarak dâhil edilmez. Dolayısıyla iktisadi refah, toplam refahın yalnızca bir yönünü temsil eder ve sosyal ya da bireysel boyutları tek başına açıklayamaz.

Refahın üçüncü türü olan *sosyal refah*, toplumun genel iyi olma düzeyini ifade eder ve farklı açılardan ele alınabilir. Bir yaklaşıma göre sosyal refah, bireysel refahların toplamı olarak görülür; ancak farklı düşünürler bu konuda çeşitli sosyal refah fonksiyonları geliştirmiştir. Diğer bir yaklaşıma göre ise sosyal refah, iktisadi refahın uzantısıdır ve özellikle gelir dağılımındaki adaletle yakından ilişkilidir. Buna göre ortaya çıkan iktisadi refahın adil bir dağılım göstermesi, sosyal refahın varlığı için gereklidir. Ayrıca sosyal refah, sosyal politika ve refah devleti kavramlarıyla da bağlantılıdır; ancak bu kavramlar her zaman birbirini tam olarak karşılamaz.

Son olarak sosyal refah, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamayı, yaşam standartlarını yükseltmeyi ve bu süreçte devletin aktif rol üstlenmesini ifade eder. Tam da bu noktada *refah devleti* kavramı önem kazanmaktadır. Refah devleti, dar ve geniş anlamda iki şekilde tanımlanır. Dar anlamda, gelir transferleri, sosyal hizmetler, sağlık, eğitim, konut ve çevre politikaları gibi sosyal destek ve iyileştirme faaliyetlerini kapsar. Geniş anlamda ise, devletin topluma sosyal ve ekonomik güvenlik sağlama sorumluluğunu üstlendiği bir yönetim biçimini ifade eder. Bu çerçevede refah devleti; piyasa başarısızlıklarını önlemek için müdahaleci, ekonomik dengeleri korumak için düzenleyici ve gelir eşitsizliklerini azaltmak için yeniden dağıtıcı bir rol üst-

Refah devleti kavramı tartışılırken üzerinde durulması gereken önemli bir konu da sosyal devlet ile olan ilişkisidir. Sosyal devlet, devletin sosyal alandaki varlığını hak temelli bir anlayışla, buna uygun mevzuat ve kurumsal yapılar aracılığıyla hayata geçirmesi anlamına gelir. Sosyal devletin varlığının somut göstergesi de eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik kalemlerinden oluşan kamu sosyal harcamalarıdır.



lenir. Böylece hem sosyal adaleti hem de refah toplumunun oluşumunu hedefler.

Bu bağlamda refah devletinin bazı temel özellikleri öne çıkar. İlk olarak, refah devleti sosyal politika ile yakından ilişkilidir; ancak sosyal politikalar refah devleti için gerekli olsa da, sosyal politikaların varlığı her zaman refah devletini gerektirmez. Zira sosyal politikalarda devlet dışı aktörler (belediyeler, sivil toplum kuruluşları gibi) de rol alabilirken, refah devletinde kamunun etkinliği şarttır ve belirgindir. Devlet, toplumun üyelerine doğrudan hizmet sunar ve birçok sektörde aktif bir konumdadır. Bu nedenle refah devleti, özellikle İkinci Dünya Savaşı ile Petrol Krizi arasındaki dönemde olduğu gibi, yüksek düzeyde kamu harcamaları ve devlet müdahalesiyle karakterize edilir.

Refah devleti kavramı tartışılırken üzerinde durulması gereken önemli bir konu da sosyal devlet ile olan ilişkisidir. *Sosyal devlet*, devletin sosyal alandaki varlığını hak temelli bir anlayışla, buna uygun mevzuat ve kurumsal yapılar aracılığıyla hayata geçirmesi anlamına gelir. Sosyal devletin varlığının somut göstergesi de eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik kalemlerinden oluşan kamu sosyal harcamalarıdır. Bu nedenle, kamu sosyal harcamalarının GSMH içindeki yeri üzerinden bir ülkede sosyal devletin derecesi anlaşılabilir. GSMH içindeki kamu sosyal harcama oranlarının payı yüksek olan ülke, aha güçlü bir sosyal devlet olarak kabul edilir.

Refah devleti ile sosyal devlet kimi zaman aynı görülse de aralarında fark olduğunu savunanlar da vardır. Genel kabul gören görüşe göre, her refah devleti bir sosyal devlettir; ancak her sosyal devlet refah devleti değildir. Bu ayrım, uygulama biçimlerinden ve kavramsal farklılıklardan kaynaklanır. Ayrımın bir yönünde ideolojik etki söz konusudur. Refah devleti daha çok liberal demokrasinin kavramı iken; sosyal devlet, sosyalist demokrasinin uzantısı bir kavram olarak

İslâmiyet, kompartmantalizmi kabul etmez.

algılanmaktadır. Ancak nihayetinde her iki kavram da Batı'nın kavram havuzunun ürünüdür.

İki kavramın ayrımındaki diğer bir husus, vurgunun yönüyle ilgilidir. Refah devleti daha çok "ekonomik gelişmişlik" merkezli bir yaklaşıma işaret ederken; sosyal devlet, "dezavantajlılık merkezli" bir uygulama bütünü olarak telakki edilebilir.

Zor soru şudur: Peki, bizim "devletimiz" için "sosyal devlet" veya "refah devleti" kavramı anlamlı ya da yeterli midir?

Bu sorunun cevabını (rahmetli) Sabahattin Zaim, *Sosyal Politika Dergisi'nin 2006 yılındaki 1. sayısında* yayımlanan röportajında şu sözlerle vermektedir:

"*İslâmiyet, kompartmantalizmi kabul etmez. Tevhit dinidir. Adaletin, sosyali, iktisadisi, ailesi bilmem nesi olur mu? Adalet bir küldür; hayatın her safhasında, her zerresinde olmalıdır. Batı sisteminde ilimler kompartmantaldir, bölümlere ayrılmıştır. Farklı farklı kompartımanlar vardır, İslâmî anlayışta bu yoktur; bütünlük vardır, tevhit vardır. Cüzler, küllün parçalarıdır. Cüz-kül münasebeti vardır ama cüz külden bağımsız değildir. İktisat kendi içinde bir branştır ama İslâm'ın bütünü içindedir. Yani adalet bir küldür, her yerde olur. Ana baba da çocuklarına adaleti uygulayacak, amir de memurlarına adaleti uygulayacak. Çiftçi, ekiminde mahsulüne karşı adaleti uygulayacak. İnsan, çevresine karşı adil davranacak, Allah'ın verdiği nimete hor bakmayacak. Onun içindir ki "Adalet mülkün temelidir." denilmiştir. Mülk burada kâinat manasındadır. Kâinatın temeli adalettir. Çünkü Cenab-ı Hak, onun üzerine kurmuştur sistemi. O yüzden denilmiştir ki, 'Bir toplum, bir devlet küfür ile batmayabilir ama zulüm ile payidar kalamaz". Zulüm, adaletin zıddıdır*.

Bu nedenle işin özü şu olmalıdır: Devletin "refah" veya "sosyal" sıfatlarıyla tanımlanmasından çok, devletin adil, doğru ve merhamet üzere işleyip işlemediği esastır. Devlette adaletin, doğruluğun ve merhametin varlığı, bir yönüyle "sistemi" gerektirse de esas olan sistemin aktörü insandır. Hal böyle olunca, sistemin yönetim pozisyonlarında olanlar adil, doğru ve merhametli ise; yani "güzel insan" ise, sistem yani devlet refah içinde olur, sosyal yönü güçlü durur. Aksi halde sıfatların varlığı kâğıt üstünde kalır.

En zor soru da şudur: Neye göre adalet, doğruluk ve merhamet?

El cevap: Dayan(dır)ılan inanca ya da inançsızlığa göre!

Devletin "refah" veya "sosyal" sıfatlarıyla tanımlanmasından çok, devletin adil, doğru ve merhamet üzere işleyip işlemediği esastır. Devlette adaletin, doğruluğun ve merhametin varlığı, bir yönüyle "sistemi" gerektirse de esas olan sistemin aktörü insandır. Hal böyle olunca, sistemin yönetim pozisyonlarında olanlar adil, doğru ve merhametli ise; yani "güzel insan" ise, sistem yani devlet refah içinde olur, sosyal yönü güçlü durur. Aksi halde sıfatların varlığı kâğıt üstünde kalır.

Sosyal Adalet ve Yoksulluk

Özkan KERİMOĞLU

Dr.,
Gümüşhane Üni.

Bütün ilahi, beşeri dinlerde, siyasi, ekonomik ve felsefi sistemlerde temel amaçlardan biri insanın mutluluğu meselesidir. İnsanı ve onun mutluluğunu önceleyen sistemler, bu konuda gerekli tedbirleri kendi önceliklerine göre almaya gayret etmişlerdir. İnsanın mutluluğuna katkı sağlayan ve onu engelleyen faktörler tespit edilerek genel hatlarıyla ilkeler belirlenmiş; bu doğrultuda akademik çalışmalar ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. İnsanın mutluluğuna doğrudan etki eden temel faktörlerin başında, hiç şüphesiz ki ekonomi gelmektedir. Gelir dağılımı, alım gücü, refah seviyesi, temel ihtiyaçların karşılanması, fakirlik ve yoksulluk sınırı, geçim sıkıntısı gibi ifadeler günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. İnsanın mutluluğunu ekonomi kadar etkileyen bir başka konu da adalet, yani sosyal adalet meselesidir.

Yüce Allah, insanın da içinde yaşayıp varlığını devam ettirdiği ve bir parçası olduğu bu kâinatı belli bir denge ve ölçü dahilinde yaratmıştır. Adetullah/Sünnetullah diye isimlendirilen nizamı bozmadan ve belirlenen kurallara uygun yaşamak dünya ve ahiret saadeti için en temel ön şarttır. İnsan, kendisiyle, hemcinsleriyle, çevre ve hayvanlarla uyumlu



yaşamak zorunda olan bir varlıktır. Müesses nizamı kendi şahsi menfaat ve çıkarı için bozmaya kalktığı her hamle; düzensizliği, kaos ve kargaşayı, adaletsizliği, yoksulluğu ve dolayısıyla mutsuzluğu meydana getirecektir. Bu gerek bireysel gerek toplumsal gerekse uluslararası ilişkilerde geçerlidir ve bugün canlı örneği fazlasıyla, maalesef yaşanmaktadır.

Aslında bugün insanoğlunun yaşamış olduğu birçok olumsuz şeyin temelinde Allah'ın evrenin yaratılışında koyduğu düzenin ifsat edilmesi; kişisel, bölgesel, ulusal açgözlülükler, doymak ve kanaat bilmeyen hırsların, arzuların kontrol edilememesi vardır. Ulusal ve uluslararası arenada siyasi, ekonomik, sosyal hedefler belirlenirken hakkaniyet ve adalet duygusunun hesaba katılmaması, yaşanan bu kaosun temel nedenleri arasında yer almaktadır. Hâlbuki sosyal adaletin sağlanmasında; hakkaniyet, acıma, merhamet, dayanışma, paylaşma, adalet, birlik-beraberlik, sorumluluk, hesap verebilirlik, dürüstlük gibi faziletlerin aktif bir şekilde tatbiki olmazsa olmaz şartlardandır.

Sosyal adalet duygusu, insanın kendi iç dünyasından dış âlemdeki en uç mecraya duyarlı yolculuğu ve sorumluluğu ihtiva etmektedir. İnsanın kendi nefsinin ve bedeninin meşru isteklerini karşılaması sosyal adalet kavramının bir gereği olduğu gibi, ailesinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması da bu duygunun gereğidir. Aynı şekilde elinin ulaşabildiği ve gücünün yettiği ölçüde; dinine, ırkına, coğrafyasına, diline, teninin rengine bakmaksızın ihtiyaç sahibi bütün insanlara acıması, merhamet etmesi, yardım etmesi, zayıfı, yetimi gözetmesi de bu duygunun gereğidir.

Sosyal adalet gereği insan, hayvanlara eziyet etmemeli; onlara merhamet ederek korumalı, ekolojik dengeyi bozmamalı, yaşadığı çevreyi kendi evi gibi temiz

Sosyal adalet gereği insan, hayvanlara eziyet etmemeli; onlara merhamet ederek korumalı, ekolojik dengeyi bozmamalı, yaşadığı çevreyi kendi evi gibi temiz tutmalı ve korumalıdır. Tabii ki bütün bunlar bireyin tek başına başarabileceği şeyler değildir. Bunun için eğitim-öğretimin icra edildiği resmi ve gayriresmi her platformda sosyal adalet ve toplumsal duyarlılık bilinci geliştirilmeli ve bu minval üzere en üst perdeden çalışmalar yapılmalıdır.



Kâinatın nizamına uymayan, karada, denizde havada düzeni kendi eliyle bozan; haksızlığı, hırsızlığı, adaletsizliği, yalanı, vefasızlığı yapan insandır. Yardımlaşma, merhamet, adalet, sevgi, saygı, şefkat, yoksula, düşküne yardım azalmışsa, bunun sorumlusu insan, yani biziz.

tutmalı ve korumalıdır. Tabii ki bütün bunlar bireyin tek başına başarabileceği şeyler değildir. Bunun için eğitim-öğretimin icra edildiği resmi ve gayriresmi her platformda sosyal adalet ve toplumsal duyarlılık bilinci geliştirilmeli ve bu minval üzere en üst perdeden çalışmalar yapılmalıdır.

İnsanlığın sosyal adalete, yardımlaşma ve dayanışma erdemlerine duyduğu ihtiyaç en güçlü şekilde dile getirilmelidir. Sosyal adaletsizliğin bariz sonucu gibi duran yoksullukla, açlık ve sefaletle mücadele de aynı şekilde gündeme daha güçlü şekilde taşınmalı ve "farkındalık" oluşturulmalıdır; ancak bu, reklamlarda, afişlerde, seminer salonlarında kalmamalı, tatbik edilmeli, fiiliyata dökülmelidir.

Bu konuda dini metinlerden de istifade edilmelidir. Çünkü dini metinlerde gerek sosyal adaletin tesisi gerekse yoksulluğun ortadan kaldırılması ve bu durumda olanlara yardım edilmesi ile ilgili emir ve tavsiyeler söz konusudur. Sosyal adaletin tesisi ve yoksulluğun azaltılması, mümkünse ortadan kaldırılması için çok ciddi ulusal ve uluslararası, resmi-gayriresmi güçlü bir toplumsal dayanışmaya ihtiyaç vardır. Zira sosyal adalet alanındaki başarı, yoksulluğun azalmasına; sosyal adaletin sahadaki başarısızlığı ve zayıflığı ise yoksulluğun artmasına sebeptir.

Aslında yeryüzü toplumlarında, özellikle siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan gelişimini tamamlayamamış, eğitim ve kültür alanında yetkinliğe ulaşamamış, bu alanlarda güdülenmeye ve dış müdahaleye açık toplumlarda —güncel söylemle— gelişmemiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal adaletsizlik ve yoksulluğun daha derin bir problem olduğu bilinmektedir. Bu problemin ana öznesi yukarıda da ifade edildiği gibi; hakkına razı olmayan, kural ve kaide dinlemeyen, ahlaki öğütleri ve yasal düzenlemeleri dikkate almayan ve gereğini yapmayan insandır.

Kâinatın nizamına uymayan,

karada, denizde havada düzeni kendi eliyle bozan; haksızlığı, hırsızlığı, adaletsizliği, yalanı, vefasızlığı yapan insandır. Yardımlaşma, merhamet, adalet, sevgi, saygı, şefkat, yoksula, düşküne yardım azalmışsa, bunun sorumlusu insan, yani biziz.

Bu problemlerin çözümü için Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'den birkaç örnekle yazımı sonlandırmak istiyorum. Sosyal dayanışma, sosyal adaletin canlandırılması ve yoksulluğun azaltılması için Kur'an'ın önerdiği ekonomik çözümler: zekât, infak, sadaka… Hakkıyla uygulanırsa, sorunun çözümüne ciddi katkı sağlayacaktır. Hakkıyla uygulanmaz da "mış gibi" yapılırsa sosyal adaletsizlik de yoksulluk da devam eder, günümüzde olduğu gibi.

Şu ayetleri gerçek manada anlar ve uygularsak, en azından Müslümanların yaşadığı bölgelerde sorunun çözümüne ciddi katkı sunacaktır:

"Onların mallarında açıktan isteyen ve açıktan isteyemeyen kişiler için hak vardır." (Zâriyât/19)

"İnsanların elleriyle kazandıkları (yaptıkları) yüzünden karada ve denizde bozulma meydana geldi." (Rûm/41)

"Onlar mallarında açıktan isteyen ve açıktan istemeyen için bilinen bir hak bulunanlardır." (Meâric/24-25)

"Sadakalar Allah'tan bir farz olarak ancak yoksullara, düşkünlere… mahsustur." (Tevbe/60)

"İyiliğin karşılığı iyilikten başka nedir ki!" (Rahmân/60)

"Ey iman edenler! Adaleti (titizlikle) ayakta tutan, kendiniz, ana babanız ve yakınlarınız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kişiler olun! (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin de fakir de olsalar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Adaletten sapma konusunda arzularınıza uymayın! (Şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) veya şahitlik etmekten kaçınırsanız, (bilin ki) şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisa/135).

Adaleti ve yoksullara yardımı teşvik eden, tavsiye ve emreden daha pek çok Kur'anî ilke buraya yazılabilir. Bu ilahi emirlerin gereği titizlikle ve bilinçli kul sorumluluğuyla eda edilirse, sorunun çözümüne ciddi anlamda katkısı olacaktır. Adaletsizliğin son bulduğu, en azından olabildiğince minimize edildiği, aç-susuz insanın olmadığı bir dünya hayal değil diye ümitlenmek istiyorum; varlıklı (herkesin gücü oranında), duyarlı insanların, Müslümanların temiz vicdanına güvenerek…

Adaleti ve yoksullara yardımı teşvik eden, tavsiye ve emreden daha pek çok Kur'anî ilke buraya yazılabilir. Bu ilahi emirlerin gereği titizlikle ve bilinçli kul sorumluluğuyla eda edilirse, sorunun çözümüne ciddi anlamda katkısı olacaktır. Adaletsizliğin son bulduğu, en azından olabildiğince minimize edildiği, aç-susuz insanın olmadığı bir dünya hayal değil diye ümitlenmek istiyorum

Zülküf Kocabey'e Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti'ni Sorduk

İNSİCAM

Kıymetli hocam, *Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti* fikri nasıl ortaya çıkmıştır? Evvela böyle bir ihtiyacın hasıl olduğu ortam, zemin ve şartlar neler olmuştur?

Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti, 15 Ağustos 1913'te dönemin Bayburt Kaymakamı Tunalı Hilmi Bey öncülüğünde, Müftü Mehmet Sait Efendi başkanlığında kurulmuş ecdad yadigârı bir cemiyettir. Bayburt'umuzdan dilencilik özelinde böyle bir cemiyetin kurulması çok kıymetli ve anlamlıdır, Osmanlı'nın son dönemlerinde Kurtuluş Savaşı verdiğimiz yıllarda dilencilik problemini sosyolojik olarak gündemden kaldırmak için ortaya konulan bu kıymetli iradeyi 18 kişilik kurucular kurulunu takdir ediyoruz.

Kısa bir süre aktif bir şekilde çalışan cemiyetin, 1918 yıllarında kapatıldığını biliyoruz. Dilencilik sadece Türkiye'de değil küresel olarak tüm dünyada ciddi bir sorun olarak ciddiyetini muhafaza ediyor. 2010 yılında arkadaşlarımızla birlikte yaptığımız müzakere, mütalaa ve değerlendirmeler sonucunda yeniden kurulması fikri ortaya çıktı. 100 yıl sonra, aynı gün, dernek statüsünde uluslararası çalışma yapacak şekilde tüzüğü güncelleyerek, kurucu Başkan Adil Kacır hocamız yönetiminde 15 Ağustos 2013'te tekrar kurduk.



Bir asır geçmesine rağmen dilencilik probleminin Asya'dan Avrupa'ya, Afrika'ya kadar insanın olduğu her yerde sorun olmaya devam ettiğini gözlemliyoruz. Evrensel bir problem haline gelen bu soruna çözüm yolları üretmek için Türkiye'nin en küçük ve en güvenli şehri olan Bayburt'umuzda *"Dilencisiz Şehir, Dilencisiz Sokaklar"* temasıyla çalışıyoruz. Amacımız tarihsel biz nostaljiyi yaşamak veya yaşatmak değil; bizatihi sahada çalışan, proaktif bir anlayışla ulusal ve uluslararası projelerle insani yardım çalışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırmaktır.

Hamdolsun, bağışçılarımızdan aldığımız destek ve güvenle birlikte, şehrimiz başta olmak üzere Asya ve Afrika ülkelerinde çok kıymetli çalışmalar yapmaya devam ediyoruz...

Hocam, neden derneği yakın zamanda yeniden kurma ihtiyacı hissettiniz?

Bayburt dahil Türkiye'mizin birçok şehrinde dilencilik ciddi bir sorun olarak varlığını halen devam ettiriyor. Öncelikle şehrimizde mahalle ve köylerde ekonomik imkansızlıklardan dolayı dilencilik yapmaya teşebbüs eden veya yapan kişileri tespit ederek, bunlara aylık rutin ödemeler yapıyor ve ihtiyaçlarını karşılıyoruz. Şehrimizin sokaklarında, caddelerinde, cami ve türbe kapılarında el açan dilencilerin olmasından muzdarip olduğumuz için bu konuya hassasiyetle yöneldik ve neticesini de aldık. Şehrimizde dilencilik yaparak halkımızın dini ve milli duygularını istismar etmek için el açan hiçbir kardeşimiz yoktur. Bayburt'umuz farklı gerekçelerle dışarıya göç veren bir şehir olmasına rağmen, dilencilik konusunda maalesef çevre illerden kısmi zamanlı dilencilik amacıyla göç alan bir şehir konumundadır.

Maddi imkanları yetersiz olan aileleri evlerinde tespit ediyor, her türlü ihtiyaçlarını şehrimizdeki diğer sivil toplum kuruluşları, dernek, vakıf ve cemiyetlerle birlikte koordinasyon içerisinde gidermeye çalışıyoruz. Bayburt bu konuda Türkiye'ye örnek olacak bir uyum, iş birliği ve koordinasyon içerisinde bunu başarmıştır, hiçbir göçmen kardeşimiz sokakta aç ve açıkta kalmamıştır.

Öncelikle şehrimizde mahalle ve köylerde ekonomik imkansızlıklardan dolayı dilencilik yapmaya teşebbüs eden veya yapan kişileri tespit ederek, bunlara aylık rutin ödemeler yapıyor ve ihtiyaçlarını karşılıyoruz.



Bayburt dışında bu derneğin bir benzeri yahut şubesi var mı? Başka şehirlerde de benzer girişimler oldu mu?

Cemiyetimizin genel merkezi, dün olduğu gibi bugün de Bayburt. Farklı şehirlerden, özellikle Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya gibi Avrupa ülkelerinden temsilcilik talepleri alıyoruz; lakin bu konuda henüz somut bir adım atmadık. Öncelikle şehrimizde ve ülkemizde tam manasıyla kurumsallaşmasını tamamladıktan sonra şube ve temsilcilik konusuna yönelmeyi planlıyoruz. Yurt içi ve yurt dışı dahil herhangi bir ülke veya şehirde benzer bir yapıda kurulduğuna rastlamadık. Akademik çalışmalar, tebliğ, makale veya bildirilerde; sempozyum veya konferanslarda dilencilik konusunu tüzüğünün ilk maddesi yapmış müstakil bir dernek veya vakıf çalışmasını bugüne kadar görmedik, cemiyetimizin özgün ve bize has bir kurum olduğunu değerlendiriyoruz.

Cemiyete giriş şartları nelerdir? Üyelerin hangi vasıflara sahip olmasını bekliyorsunuz?

Cemiyetimize üye olmanın ön koşulu; insani yardım çalışmalarına gönüllülük esasına göre maddi ve manevi katkı yapmaktır. Yardım talep eden gerçek muhtaçların din, dil, renk, ırk, mezhep veya meşrep gibi hiçbir özel durumuna yoğunlaşmadan insani yardım hizmeti sunmak esastır.

Bu anlayış ve felsefede olan her kardeşimiz cemiyetimize üye olabilir, çalışmalarında görev alabilir, yurtiçi ve yurt dışı organizasyonlarında gönüllü olarak vazife/görev ifa edebilir.

Cemiyetin asli amacı nedir hocam? Bu amaç doğrultusunda kaç kişiye ulaşılmıştır?

Cemiyetimizin, derneğimizin kuruluş amacı; 1913 yılında ilk kuruluş dönemindeki 12 maddeden müteşekkil Nizamname'nin ruhuna uygun bir şekilde çalışarak *"Müslüman Dilenmez ve Dilendirilmez"* serlevhasını yüreklere kazımaktır.

Ekonomik imkansızlıklardan dolayı dilenciliğe teşebbüs eden veya edecek kardeşlerimize yardımcı olmayı, iaşesini temin edecek bir iş bulmayı, onlara meslek edindirmeyi sadakanın en makbulü ve en kıymetlisi olarak görüyoruz.

Derneğe göre yardıma muhtaç veya güçsüz kişi kimdir ve hangi şartları sağlamalıdır?

Cemiyetimiz, Sosyal İnceleme Birimi'nin saha çalışmaları ve alan taramaları neticesinde tespit ettiği gerçek muhtaçları yönetim kuruluna arz eder. Yapılan değerlendirme sonucunda ailenin ihtiyacı tespit edilir. Sonra kişi eğer sokakta dilencilik yapmaya teşebbüs eden veya teşebbüs etmeyi düşünen bir şahıs ise karşılıklı olarak bir akitleşme yapılır. Yapılan yardımla ailenin genel ihtiyacı karşılanarak, sokaklardan evine çekilmesi sağlanır.

Biz, insanın onur, şeref ve haysiyet sahibi olduğunu düşünüyoruz. Bir Müslümanın vakar sahibi olduğu ilkesinden hareketle, asla dilencilik yapmamasını ve hiçbir insana el açmamasını tavsiye ediyoruz. Dinen zengin sayılan insanların da mahalle veya şehrindeki gerçek muhtaçları bularak sadaka, zekât fitre gibi yardımlarla gözetmesini istiyoruz. Veren el ile alan eli buluşturup hayır köprüleri kurmaya, gönülden gönüle kardeşlik bağları örmeye devam edeceğiz.

Her fakire aynı şekilde mi yardım ediliyordu? Örneğin engeli olanla kasten çalışma-



yanı ayırıyor muydunuz?

Dün olduğu gibi bugün de emanet teslim etmiş olduğumuz aile fertlerinin kişi sayısını ve ekonomik durumunu dikkate alarak hareket ediyoruz. Öncelikli olarak yetim çocuklar, dezavantajlı aileler, eşinden boşanmış hanımefendiler ve tabii ki engelli kardeşlerimiz, ilk halkada ulaşmayı planladığımız kişi grubunu oluşturuyor.

Yardım alan kardeşlerimizin imkanları düzeldikten sonra, talep etmediklerini farklı ihtiyaç sahibi ailelere yardımların yönlendirilmesi hususunda geri dönüşleri bizler ziyadesiyle memnun ediyor.

Hocam, peki iş bulmada yardımcı olduğunuz kişiler, bulduğunuz işi beğenmeyip tekrar dilenciliğe yönelirse bu konuda ne yapılıyor?

Bağışçılarımızın ve müteberrilerimizin desteğiyle; şehrimizde ve çevre illerde yüzlerce kardeşimizi dilenciliğe teşebbüs etmekten alıkoyduk, hamdolsun. Bizden yardım almasına rağmen sokakta dilencilik yaptığını tespit ettiğimiz ailelerin ödemesini sonlandırırız; çünkü akitleştiğimiz zaman bunu ifade eder ve kayıt altına alırız.

Görünen yoksulların yanında görünmeyen (ihtiyacını dile getirmeyen) yoksullara nasıl ulaşıyordunuz?

Bu soru, derneklerin en zorlandığı konu olsa gerek. Sağlıklı ve güvenilir envanter oluşturma hususunda çok ciddi saha analizlerimiz var. Köylerde ve mahallelerde bilgi aldığımız muhtarlar, cami görevlileri, öğretmenler ve gönüllü saha inceleme uzmanlarımız; sağlıklı verileri toplayarak emanetin gerçek sahibine ulaşması hususunda özenle görevini ifa ediyor.

Eklemek istediğiniz bir şey var mıdır?

Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti'mizin 113. yılında; ülkemiz başta olmak üzere Asya ve Afrika'da hayır köprüleri kurmaya, yeni yürekler fethetmeye devam edeceğiz.

Göğsümüzde taşıdığımız al bayrağın hangi manayı taşıdığını idrak ediyoruz. Bu şuur ve idrak içerisinde, misyon görevimizi icra ederken Müslüman Türk milletinin emanetlerini; yolumuzu umutla gözleyen, bekleyen mazlum kardeşlerimize teslim etmeye devam edeceğiz.

Çok kıymetli okurlarınızla buluşma ve tanışma fırsatı verdiğiniz için, şahsım ve cemiyetimiz adına çok teşekkür ediyorum.

Cemiyetimiz, Sosyal İnceleme Birimi'nin saha çalışmaları ve alan taramaları neticesinde tespit ettiği gerçek muhtaçları yönetim kuruluna arz eder. Yapılan değerlendirme sonucunda ailenin ihtiyacı tespit edilir. Sonra kişi eğer sokakta dilencilik yapmaya teşebbüs eden veya teşebbüs etmeyi düşünen bir şahıs ise karşılıklı olarak bir akitleşme yapılır. Yapılan yardımla ailenin genel ihtiyacı karşılanarak, sokaklardan evine çekilmesi sağlanır.

Tüketiyorum, Öyleyse Varım!

Abdullah KOÇ

Modern insan, Zygmunt Bauman'ın belirttiği gibi, "artık üretici değil, tüketici kimliğiyle tanımlanan birey"dir. Kendi elleriyle inşa ettiği tüketim mabedinde diz çökmüş bir hâldedir. Zenginliğe tapar, yoksulluğu lanetler. Refahın cilasıyla parıldayan vitrinlerin ardında ise, kesif bir adaletsizlikle birlikte görünmez yoksunluklar ve sessiz isyanlar birikmektedir. Bauman'ın dediği gibi, artık modern insan olarak hepimiz "her şeyden önce tüketiciyiz." Bu, bir kimlik beyanıdır: İnsan artık yaptığı işle, üretimiyle, fikriyle değil; tüketim kabiliyetiyle varlık kazanmaktadır.

Bauman'ın *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?* isimli eserinde çizdiği şu manzara, kapitalizmin en olgun hâlinde bile barbarlıktan uzak olmadığını gösteriyor. Dünya nüfusunun en fakir yüzde 10'u sık sık aç kalırken, en zengin yüzde 10'un çocukları kendi düzeylerinin altındakilerle kaynaşmaktan korkuyor. Fakir sürekli "işsizlikle" terbiye edilirken; zengin, "varlığının faizini" yerken bile kendini mağdur hissediyor. Bu çelişki yalnızca maddi uçurum değildir, ahlaki bir yarılmadır. Çünkü yoksulluk artık bir toplumsal sorun değil, kişisel bir ayıp olarak kodlanmıştır.

Toplum, mağduru suçlarken mülk sahibini yüceltir. Bu, modern dünyanın en görünmez günahıdır. İnsanlar, zenginlerin "başarısına" methiyeler dizerken, yoksulların yoksulluğunu "çalışmamakla" açıklar. Böylece adalet duygusu, vicdanın derinliklerinden çekilip piyasanın yüzeyine hapsedilir. Artık her şeyin fiyatı vardır, ama hiçbir şeyin değeri yoktur.

Kapitalizmin Yeni Dini

George Ritzer, modern dünyanın ruhunu şu ironik cümleyle özetler: "Süpermarketler bizim tapınaklarımızdır." İnsanlar mağazalarda gezinirken, tükettikçe takdis edileceğine inanıyor. Artık ıstırap, yalnızlık ve boşluk bile "satın alınabilir" hâle gelmiştir. Mutluluk indirimli ürün-

lerle; özgürlük kredi kartı limitleriyle ölçülür oldu. Modern insanın eşyayı hükmetmek için değil, ondan haz almak için kullanıyor olması bu çarpık zihniyeti çarpıcı şekilde ortaya koyar; işte felaket buradadır.

Tüketim, bu modern insanın yeni ibadet şeklidir. Bauman'ın "alışveriş listeleriyle hac görevini yerine getirmek" benzetmesi, bu modern dini tanımlar. Bu mabedde günah "yetersiz tüketmek", sevap ise "yenisini almak"tır. İnsan, sahip olduklarından değil; değiştirdiklerinden kimlik devşirir.

Şuursuzca satın almak ve yerlerine daha albenili olanları koyabilmek için artık yeterince hoşlarına gitmeyen eşyalarından kurtulmak, insanlar için en çok heyecan veren duygulardan biri haline geldi. Tüketmekten alınan zevkin tam olması, hayatın doluluğu manasına geliyor. Tüketiyorum, öyleyse varım! "Alışveriş yapmak ya da yapmamak..." diye bir mesele artık yok.

Şu anda mideler topluca alışverişle ve dizilerle dolduruluyor. İnsanlar, izleme işini televizyon seyrederek ve internette gezinerek yaptıklarından statü paranoyası güçleniyor. Reklamlar, daha fazlasının istenmesi için yem olarak kullanılıyor; açgözlülük tüm insanlığa altın tepside sunuluyor.

Statü Paranoyası

Tüketim, yalnızca ihtiyaçların değil, toplumsal statülerin ilanıdır. Lüks, varlığın değil; görünürlüğün dilidir. Bauman'ın işaret ettiği "statü paranoyası", toplumun yeni hastalığıdır. Herkes bir diğerini tüketim listesiyle tartar: giysiler, markalar, cep telefonları, tatiller... Bütünü, birer toplumsal sıralama aracına dönüşmüştür. Bu yarışta durmak, düşmekle eşdeğerdir. Bu yüzden insanlar borç batağına sürüklense de vitrinlerini parlatmaktan vazgeçmez; çünkü parlamamak, görünmez olmak demektir.

Ancak görünmezliğin bir de başka türü vardır: fakirlerin görünmezliği. Onlar artık şehrin sokaklarında değil, istatistiklerde yaşar. Medya, yoksulluğu yalnızca kriz anlarında hatırlar; nihayetinde perde kapanır. Fakirliğin sesi, tüketim şarkısının gürültüsü içinde kaybolur.

Bauman'ın bir diğer tespiti modern insanın güvenlik takıntısıdır. "Artık insanlar iyi niyet yerine güvenlik kameralarına güveniyor." der. Gerçekten de çağımızın şehirleri, beton duvarlarla örülmüş korkular galerisine dönmüştür. "Komşuluk, selamlaşma, dayanışma..." Bunlar nostaljik kelimelerdir artık. Yerini güvenlikli sitelerin soğuk protokolleri, kartlı geçiş sistemleri ve dijital duvarlar almıştır.

Zenginliğin ardında korku, yoksulluğun ardında utanç gizlidir. Her iki duygunun ortak sonucu ise yalnızlıktır. İnsanlar kalabalıklar içinde birbirinden uzaklaşırken toplum, bir arada yaşamanın manasını unutmaktadır.

Adaletin Erozyonu

Sosyal adalet, yalnızca gelir farkı değil; insanın insana bakışındaki adalet duygusudur. O duygunun kaybı, toplumun ruh köklerini kurutur. Artık iyilik bile bir pazarlama aracına, yardım ise bir gösteriye dönüşmüştür. Hayırseverlik, vergi avantajı veya imaj yönetiminin parçasıdır. Fakir, merhamet değil; reklam yüzü olur. İşin açığı, kapitalizm suçluluk duygusunu ortadan kaldırmaz, onu evrenselleştirir; böylelikle normalleştirir.

Adaletin olmadığı yerde insan da yavaş yavaş yok olur. Modern toplum, ruhunu tüketime; vicdanını konfora rehin vermiştir. İnsan, kendi hayatının müşterisi hâline gelmiş, satın aldıklarıyla varlık sınavı vermektedir.

Modernlik, sürekli bir çözülme hâlidir. Bu çözülme yalnız nesnelerde değil; değerlerde ve ilişkilerde de yaşanıyor. İnsanın mana arayışı, tükettikçe daha da eksiliyor. Eşya ve hâdiseleri Allah'a nispetle düşünmeyen, her şeyi yanlış düşünür. Çünkü manasını kaybeden insan, eşyayı da tüketime indirger; varlığıyla bağını koparır. İnsanın kurtuluşu, eşyaya mana kazandırmasındadır. Varlığa mana yükleyemeyen modern zihin, çökmüş demektir.

Bir medeniyetin çöküşü, taşlarının değil; kalplerinin soğumasıyla başlar. Bugün insanlık, üretimin değil; tüketimin diliyle konuşuyor. Fakat hiçbir tüketim, insanın içindeki boşluğu dolduramaz. Çünkü adalet olmadan huzur, paylaşım olmadan zenginlik, merhamet olmadan medeniyet olmaz. Hakikatin haricindeki her adalet anlayışı, menfaatin bir başka şeklidir. Çünkü adalet, ancak Allah adına tesis edildiğinde hakikî olur.

İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Adalet

Esma EROĞLU
Avukat

Toplumların gelişmişlik düzeyini sadece ekonomik büyümeye göre değerlendirmek mümkün değildir. Toplumsal kaynak ve hizmetlerin topluma nasıl dağıtıldığı, toplumsal refahı doğrudan ilgilendiren temel noktalardan biridir. Söz konusu toplumsal kaynak ve fırsatların bireylere dağıtılma biçimi eşitlik ilkesiyle doğrudan ilişkilidir.

Liberalizmin temel ilkelerinden biri olan eşitlik ilkesi, tüm insanların özgür ve eşit olarak doğduğunu, tüm bireylerin haklara sahip olduğunu ve her bir bireyin aynı düzeyde saygıyı hak ettiğini kabul etmektedir. Toplumda yaşayan herkesin eşit muamele görme hakkı vardır. Bu hak, aynı zamanda kanunların, politikaların ve uygulamaların ayrımcı olmaması gerektiğini; kamu yetkililerinin kanunları koyarken ve bu politikaları uygularken ayrımcı ve keyfi davranmama yükümlülüğünü getirir.

Çeşitli mevzuatlarda düzenlenen eşitlik kavramı, toplumdaki her bir bireyin ihtiyaç duyduğu kaynak ve fırsatların bireyler arasında orantılı bir biçimde dağıtılması anlamına gelir. Bu yönüyle eşitlik ilkesi, insan onuruna dayanmakta olup toplumsal adaletin sağlanmasına hizmet eder. Bununla birlikte sosyal adalet, bireylerin içinde



bulundukları durum ve şartlara göre ihtiyaç duydukları kaynaklara kolaylıkla ulaşmalarını ifade eder. Bu bakımdan söz konusu kaynakların toplumda dağıtılma biçimi, sosyal adaletin temel göstergesi olarak karşımıza çıkar. Bu itibarla sosyal adalet, toplumdaki tüm bireylerin toplumsal kaynak ve fırsatlardan adil bir şekilde yararlanması anlamına gelmekte olup bireylerin söz konusu durumlarda hakkaniyetle muamele görmesini taahhüt eder.

Adaletle ilgili bir kavram olan sosyal adalet ilkesini Platon ve Aristoteles gibi filozoflar felsefi açıdan değerlendirildiğinde, adaleti hem bireylerin hem de toplumların bir erdemi olarak ele almaktadır. Buna karşılık John Rawls, toplumsal kaynakların adil dağıtımının gerekliliği vurgulamakta ve "adalet olarak adalet" kavramını ortaya atmaktadır. Bu felsefi ve tarihsel bakış açıları sosyal adaletin bir idealden öte adil bir toplumun oluşması için yol gösterici bir ilke olmasını sağlamaktadır. Bu ilke temele alınarak adil kurumlar ile sosyal ve siyasi politikalar üretilir; böylelikle toplumdaki bütün bireyler bakımından refah içinde bir toplum oluşur. Ayrıca sosyal iş birliği sağlanırken toplumsal yükümlülükler, görevler ve haklar hakkaniyete uygun dağıtılır.

Toplumdaki herhangi bir bireyin veya kesimin, Anasayasa ve uluslararası sözleşmelerde düzenlenen haklarına müdahale edilerek kanun önünde eşitlik, ayrımcılık yapmama yasağı gibi temel haklarının ihlal edilmesi durumunda sosyal adaletin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Nitekim toplumdaki herhangi bir kişinin veya kesimin ekonomik fırsatlara erişiminde aksaklık yaşaması ya da suç ve cezada adil muamele görmemesi durumunda, sosyal adaletin var olmasından söz etmek imkânsızdır. Bu bağlamda sosyal adalet, tarih boyunca kurumsal ayrımcılık ve sistematik ırkçılık gibi orantısız bir şekilde eşitsizliğe maruz kalan kişi ve gruplara yönelik ayrımcılıkların giderilmesi amacıyla gündeme gelmiştir.

Anayasa, eşitlik kavramını 10. maddesinde "Herkes,

Bu itibarla sosyal adalet, toplumdaki tüm bireylerin toplumsal kaynak ve fırsatlardan adil bir şekilde yararlanması anlamına gelmekte olup bireylerin söz konusu durumlarda hakkaniyetle muamele görmesini taahhüt eder.

Evrensel bir ilke olan eşitlik kavramı, birçok ulusal ve uluslararası metinlerde de düzenlenmiştir. Kanun önünde eşitlik veya hukuksal eşitlik, bireylerin birer hukuksal kişilik olmaları nedeniyle yasa önünde eşitliklerini anlatan ilkedir. Çoğulcu demokrasilerde gelişmiş bir kavram olan eşitlik ilkesi, toplum içindeki yeri, ekonomik gücü, toplumsal kökeni ve cinsiyeti gözetilmeksizin uygulanır. Aynı durumda olan herkes için eşit yasa çıkarmak ve çıkarılan kanunun eşit bir biçimde uygulanması adaletin bir göstergesidir.

dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (...) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." şeklinde düzenlemektedir.

Anayasa ile güvence altına alınan eşitlik ilkesi, ayrımcılık yasağı yerine de kullanılmaktadır. Nitekim bu kavramlar, aynı ve benzer durumdaki kişilere aynı muamelede bulunmayı; aynı durum ve koşullar altında olmayanlar için ise farklı muamelede bulunmayı ifade etmektedir.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), ayrımcılığı "objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak" olarak tanımlamaktadır.[1] Bunun yanında Anayasa Mahkemesi ise eşitlik kavramını, *"herhangi bir nesnel ve makul dayanağı olmaksızın aynı durumdaki bireylere farklı muamelede bulunulmamasına ilişkin gereklilik"* olarak tanımlamaktadır.

Sosyal adaletin sağlanması amacıyla, temel haklar kullanılırken farklı durumdaki bireylere farklı muamelelerin uygulanmasının meşru olabilmesi için, istenen amaç ile kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin bulunması gereklidir.

Evrensel bir ilke olan eşitlik kavramı, birçok ulusal ve uluslararası metinlerde de düzenlenmiştir. Kanun önünde eşitlik veya hukuksal eşitlik, bireylerin birer hukuksal kişilik olmaları nedeniyle yasa önünde eşitliklerini anlatan ilkedir. Çoğulcu demokrasilerde gelişmiş bir kavram olan eşitlik ilkesi, toplum içindeki yeri, ekonomik gücü, toplumsal kökeni ve cinsiyeti gözetilmeksizin uygulanır. Aynı durumda olan herkes için eşit yasa çıkarmak ve çıkarılan kanunun eşit bir biçimde uygulanması adaletin bir göstergesidir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi›nin 7. maddesinde *"Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirge'ye aykırı her türlü ayrım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır."* şeklinde ifade edilmiştir.

Eşitlik, toplumsal kaynak ve fırsatların toplumdaki bireyler arasında eşit bir biçimde paylaşılma-

1 Willis v. Birleşik Krallık, para. 48, Okpisz v. Almanya, para. 33.



sını ifade ederken; sosyal adalet, insanların toplumdaki varlıklarını tam, sağlıklı ve güvenli bir biçimde sürdürebilmek için bireylerin ihtiyaçlarının anlaşılıp karşılanması anlamına gelmektedir. Bu bakımdan sosyal adalet, eşitliğin uygulanabilirliğini bir adım daha öteye taşımaktadır.

Eşitlik ile adalet aynı anlamları ifade etmese de sosyal adaletin sağlanması ve devam ettirilmesi için eşitliğe ihtiyaç vardır. Sosyal adalet ile eşitlik birlikte ilerler. Nitekim eşitliğin olmadığı bir toplumda, sosyal adaletten bahsetmek mümkün değildir. Bireylerin haklarının tanındığı ve korunduğu; toplumsal servet, kaynak ve fırsatların adil biçimde dağıtıldığı bir düzen, sosyal adaletin varlığına işaret eder.

Bütün bunlarla birlikte, sosyal adaletin etkili bir biçimde sağlanabilmesi için "pozitif ayrımcılık" kavramı da gündeme gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, eşitlik ve ayrımcılık yasağı ile sağlanamayan sosyal adalet; kimi özel gruplar için ayrılan kotalar veya öncelikler yoluyla söz konusu dengenin kurulmasına hizmet etmektedir. Nitekim bu uygulama, toplumsal hizmet ve kaynaklara eşit erişimi ifade eden sosyal adaletin sağlanması için dezavantajlı bireylerin toplumsal kaynak ve hizmetlere diğer bireyler gibi erişmesini sağlamaktadır.

Sosyal adalet, toplumdaki kurumlara kimi hak ve görevler yükleyerek; söz konusu kurumlardaki toplumsal kaynak ve fırsatların eşit bir biçimde dağıtılmasını sağlamak üzere vergilendirme, sosyal sigorta, halk sağlığı, devlet okulu, kamu hizmetleri ve iş hukuku gibi alanları düzenler. Söz konusu hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar; farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.

Gerek ulusal gerekse uluslararası boyutta, sosyal adalet bağlamında süregelen adaletsizlik ve eşitsizliklerle mücadele gerekliliği her geçen gün daha da büyük önem taşımaktadır. Sosyal adalet, insan haklarının korunması, toplumsal refahın artırılması ve daha adil bir ortam sağlanarak daha demokratik ve insancıl bir toplumun oluşmasına katkı sağlar. Böylelikle bireylerin potansiyellerinin ortaya çıkarılmasını hedefler.

Toplumsal adalet ve eşitlik; toplumsal denge ve katılımın sağlanmasına katkı sunar. Böylelikle bireyler, toplumsal, ekonomik ve siyasi süreçlerde aktif bir biçimde yer alır ve sunulan tüm fırsatlardan yararlanırlar. Nitekim bu durum, toplumda dayanışma ve empati kültürünün gelişmesine katkı sağlar.

Eşitlik ile adalet aynı anlamları ifade etmese de sosyal adaletin sağlanması ve devam ettirilmesi için eşitliğe ihtiyaç vardır. Sosyal adalet ile eşitlik birlikte ilerler. Nitekim eşitliğin olmadığı bir toplumda, sosyal adaletten bahsetmek mümkün değildir. Bireylerin haklarının tanındığı ve korunduğu; toplumsal servet, kaynak ve fırsatların adil biçimde dağıtıldığı bir düzen, sosyal adaletin varlığına işaret eder.

İslamî Bir Fon Olabilmenin Gereklilikleri Nelerdir?

Burak Talha ÖGÜÇ

Müslüman olmak, beraberinde birbiriyle oldukça ilişkili bir dizi sorumluluğu yerine getirmeyi gerekli kılan ulvi bir yükümlülüktür. İbadetler bu ulvi yükümlülüğün Allah ile olan veçhesini oluştururken, beşeri muameleler söz konusu yükümlülüğün kullar arası boyutunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Müslümanların gerek Allah ile olan yönünü gerekse kullarla olan muamelelerinde İslam'ın öngördüğü ilke ve esaslara uygun olarak davranması gerekmektedir.

Modern finansal işlemlerin de sözü edilen zorunluluk gereği Müslümanların inanç ve amel esaslarına uygun olması hayati önemi haizdir. Katılım yatırım fonları, modern dönemde bu misyonu yerine getirme amacıyla ortaya çıkan ve Müslümanların birikimlerini İslam hukukunun gerekliliklerine uygun olarak değerlendirebilecekleri önemli bir yatırım enstrümanıdır.

Katılım yatırım fonları, yatırımcıların tasarruflarını toplayarak İslam hukukuna uygun biçimde, finansal okuryazarlığı olan kimseler eliyle yönetilmesi temeli üzerine inşa edilmiş bir yatırım aracıdır. İslam hukukuna uygunluk şartı gerek yatırımcıların gerekse fon yöneticilerinin İslami açıdan meşru bir eylem gerçekleştirmesi noktasında oldukça önemli bir kayıttır.

İslam hukukuna uygunluk belli başlı gerekliliklerin yerine getirilmesi ile somut bir anlam kazanmaktadır. Fon portföyünün İslam hukukunun temel ilkelerine göre yönetilmesi, meşru araçlara yatırım yapılması, usulüne uygun arındırma işlemlerinin gerçekleştirilmesi, sözleşme yapısının meşru bir zeminde tesis edilmesi, sözleşmelerin doğru ibareler ile kaleme alınması ve denetleyici-düzenleyici yapıların olması gerekliliği gibi hususlar, İslam hukukuna uygun olabilmenin belli başlı parametreleri arasında sayılabilir.

Katılım yatırım fonları, İslam hukukunun ortaya koyduğu emir ve yasaklara uygun olarak tasarlanmış olmalıdır. Sözü edilen emir ve yasaklardan ilki ve belki de en çok bilineni faizin yasaklanmış; tica-

ret yapmanın ise helal kılınmış olmasıdır. İslam, faizi kesin ve net bir şekilde yasakladığı için katılım yatırım fonları hiçbir surette faiz ya da benzeri uygulamalarda bulunmamalıdır.

İslam hukukunda sözleşmeleri sakatlayıcı bir unsur olarak görülen garar ve cehalet gibi belirsizlik ve bilinmezlik barındıran durumlar, katılım yatırım fonlarından uzak olması gereken önemli gereklilikler arasındadır. Yatırımcıların hak ve hukukuna zarar verecek şekilde manipülatif eylemlerde bulunulmaması da altı çizilmesi gereken diğer bir gerekliliktir.

Katılım yatırım fonlarının daima İslam hukuku tarafından uygun görülen yatırım faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir. Bu sebeple tahvil, bono, meşru olmayan hisse senedi ve benzeri İslam hukukuna uygun olmayan yatırım araçları portföye dahil edilmemelidir. Bu tür araçların meşru olmaması, dolaylı olarak bunlara yatırım yapan katılım fonlarının da meşruiyetini zedeler.

Katılım yatırım fonu portföyü yönetilirken, İslâm hukukuna uygunluğu onaylanmış sukuk, hisse senetleri, altın ve gümüş gibi araçlar tercih edilmelidir. Portföyün meşru varlıklardan oluşması, katılım yatırım fonlarını diğerlerinden ayıran en bariz özelliklerdendir.

Katılım yatırım fonları, diğer yatırım araçlarından farklı olarak güven duygusu daha ön planda olduğu bir yatırım aracıdır. Zira Müslümanlar, inançlarının gerektirdiği şekilde yönetilmesi için tasarruflarını birine emanet etmektedir. Bu noktada güven ve emanet ilişkisini düzenleyen ve çerçevesini çizen sözleşmenin yapısının açık ve belirgin şekilde tanımlanması önemlidir. Bunun da İslam hukuku tarafından ortaya konulan bir sözleşme ile olması gerekmektedir.

Katılım yatırım fonları ve yatırımcılar arasındaki sözleşme türü, mudarebe (emek-sermaye ortaklığı) ve yatırım vekaleti şeklinde kurgulanabilmektedir. Aradaki ilişkiyi tesis eden sözleşme hangisi olursa olsun, katılım yatırım fonlarının dayandığı sözleşmenin tüm gerekliliklerine göre süreçlerini yürütmesi zorunludur. Ayrıca ilişkiyi tesis eden belgelerin İslam hukukuna aykırı ifadelerden uzak şekilde yazılması da oldukça önemlidir.

Katılım yatırım fonlarının tüm gelirlerinin helal olması gerekmektedir. Bu vecibenin tabii bir sonucu olarak, gerek sehven yapılan hatalardan kaynaklı ortaya çıkan gelirlerin gerekse portföydeki yatırım araçlarına ait sakıncalı gelirlerin tasfiye edilmesi lazımdır. Söz konusu kirli kazançların portföyde kalması ve yeni yatırımlara kanalize edilmesi gittikçe büyüyen bir mahzurlu gelir yapısı oluşturmaktadır. Bunun önüne geçilebilmesi için portföy yönetilirken sürekli bir şekilde yukarıda zikredilen gerekliliklere hakkıyla riayet etme gayreti içerisinde olmak elzemdir. Buna rağmen sakıncalı bir kazanç elde edilmişse, vakit kaybetmeden usulüne uygun biçimde hibe edilerek uygun yerlere aktarılmalıdır.

Peki, katılım yatırım fonları İslam hukukunun zikredilen gerekliliklerine nasıl uyum sağlayacaktır? Sözü edilen uyum, İslam hukuku açısından düzenleme ve denetleme faaliyeti yürüten sistematik bir yapıyla somut bir anlam ifade etmektedir. Bu düzenleme ve denetleme faaliyeti katılım yatırım fonu kuran ve yöneten portföy yönetim şirketleri nezdinde yer alan fetva kurulları ile fıkhî açıdan kontrol ve denetim yapan birimler tarafından tesis edilmektedir.

Fetva kurulları, katılım yatırım fonlarının uyması gereken İslam hukuku kurallarını ortaya koyan ve danışmanlık sunan son derece hayati önemi haiz yapılardır. Fıkhî denetim ve kontrol birimleri de söz konusu kuralların uygulamadaki kontrolünü ve denetimini sağlayarak, İslam hukukuna uyumsuzluktan ortaya çıkabilecek risklerin giderilmesini sağlayan oluşumlardır.

Katılım yatırım fonları, Müslümanların dünyevi ve uhrevi açıdan meşru bir yatırım yapmasına olanak sağlayan modern bir yatırım aracıdır. Söz konusu yatırım fonlarının dini meşruiyeti için sağlanması gereken hususların son derece titiz bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu gereklilik hem fon kurup yöneten taraf için hem de yatırımcı için oldukça mühimdir. Temel İslamî ilkelere uygun olma, meşru yatırım araçlarını kullanma, mahzurlu gelir elde edildiyse usulüne uygun şekilde hemen arındırmanın yapılması ve katılım yatırım fonlarının sağlaması gereken önemli fıkhî ilkelerdir. Söz konusu gerekliliklerin hakkıyla tesis edilerek uygulanması ise şeffaf ve etkili şekilde çalışan düzenleyici ve denetleyici yapıların tesis edilmesine bağlıdır.

Gazâlî'de Fakirlik (Fakr) Anlayışı: "Kul Peygamber Olmayı Tercih Etmek"

Mülayim Sadık KUL

Besmele, hamdele ve salveleden sonra...

"Fakirlik" kelimesi, maddi ve manevi anlamda "muhtaç olmak" anlamına gelmekle birlikte hem müsbet hem de menfi manada, bağlama göre farklı içeriklerle kullanılabilmektedir. Gazâlî, bunu daha çok kul olmanın tabiî bir sonucu olarak gördüğü için, fakirliği müsbet manada değerlendirenler arasındadır. O, kul için fakirlik durumunun sanki daha korunaklı bir hâl olduğu kanaatindedir; zenginlik ise kibre ve Allah'a karşı ihtiyaçsızlık hissine (*istiğnâ*) yol açabileceği için fakirliğe nispetle daha büyük bir tehlike olarak görülür.

İmam Gazâlî'nin bu konuya yaklaşımı, Kur'an ayetleri ve hadisler çerçevesinde şekillenmiş, özellikle de sufi geleneğin bu konudaki birikiminin bir özeti niteliğindedir. Gazâlî, her kavramda olduğu gibi fakirlik konusunda da kulluk perspektifinden hareket ederek, içinde bulunulan hâlin kişinin Rabbiyle olan ilişkisini nasıl etkilediğine bakar. Asıl mesele, varlığın ya da yokluğun bizi Allah'a yaklaştırıp yaklaştırmadığıdır.

İmam Gazâlî, fakirlik ve zenginlik meselesini ele alırken, katı kurallar koymaktan ziyade insan tecrübesini ve fıtratını (doğal yapısını) göz önünde bulundurur. O, her bireyin imtihanının farklı olduğunu kabul



eder: Bazı insanları zenginlik, Allah'a daha çok yaklaştırabilirken (şükür, infak ve hayır yollarıyla); bu durumun pek çokları için tam tersi bir sonuç doğurduğu kanaatindedir. Zenginlik, nefsin kibrine ve hırsına kapı açarak kişiyi Allah'tan uzaklaştırabilir.

Bu nedenle Gazâlî, meseleye dair rivayetleri değerlendirirken bir denge kurar. Peygamber Efendimiz'in "Veren elin, alan elden üstün olduğu" hadisini hatırlatır; bu, Müslümanların güçlü, üreten ve infak eden olmasını teşvik eder. Ancak hemen ardından, "Cennetteki insanların çoğunluğunun fakirlerden oluştuğu" hadisini de hatırlatmayı ihmal etmez. Bu karşılaştırma ile Gazâlî şunu netleştirir: Asıl hedef, Rabbe kul olabilecek, O'nun rızasını kazanacak bir şuur ve ihlas hâlinin kazanılmasıdır. Bu manada ne varlık (zenginlik) ne de yokluk (fakirlik) mutlak hayır ya da şerdir. Her ikisi de birer imtihan aracı olup asıl değerlerini sebebiyet verdikleri manevi sonuç —kulluğa yaklaştırma veya uzaklaştırma— bağlamında kazanırlar. Önemli olan, hangi hâlin kalbimizi daha fazla Allah'a yönelttiğidir.

Kur'an Perspektifinden Fakirlik: İnsanın Ontolojik Muhtaçlığı

Kur'an-ı Kerim'de yer alan fakirlikle ilgili kelimeler hem maddî hem de mânevî ihtiyaç anlamında kullanılmıştır. Ancak Gazâlî'nin fakirlik anlayışının temelini oluşturan mânevî fakirlik (*fakr-ı zâtî*), bütün insanların temel ve kaçınılmaz bir niteliğidir: Bütün insanlar fakir ve Allah'a muhtaç olup, zengin olan yalnızca Allah'tır.

Bu gerçek, Fâtır Suresi 15. ayette çok net bir şekilde dile getirilir:

"Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise Ganî'dir (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan) ve her övgüye lâyık olandır."

Bu anlamdaki fakrın, yani Allah'a

İmam Gazâlî, fakirlik ve zenginlik meselesini ele alırken, katı kurallar koymaktan ziyade insan tecrübesini ve fıtratını (doğal yapısını) göz önünde bulundurur. O, her bireyin imtihanının farklı olduğunu kabul eder: Bazı insanları zenginlik, Allah'a daha çok yaklaştırabilirken (şükür, infak ve hayır yollarıyla); bu durumun pek çokları için tam tersi bir sonuç doğurduğu kanaatindedir. Zenginlik, nefsin kibrine ve hırsına kapı açarak kişiyi Allah'tan uzaklaştırabilir.



olan muhtaçlığın, insanın temel niteliklerinden biri olduğu hususunda görüş birliği vardır. Aklı başında hiçbir mümin, bu manadaki fakirliğe itiraz edemez. Zira insan, ontolojik (varoluşsal) anlamda Allah'ın yaratmasıyla var, yaşatmasıyla mevcuttur; epistemolojik (bilgisel) anlamda ise Allah'ın bildirmesiyle bilgi sahibidir. O (c.c.), insana bilmediğini öğretendir.

İmam Gazâlî de eserlerinde bu ayetle konuya giriş yaparak, insanın varlık olarak her halükârda mutlak bir muhtaçlık içinde olduğunun altını çizer. Ona göre fakir, muhtaç olduğu şeyden mahrum olandır. İnsan, var olmasını ve varlığının devamını mutlak manada sadece Rabbine borçludur. Bu, Gazâlî'nin hakiki fakirlik (kalbin Allah'a tam teslimiyeti) anlayışının sağlam teolojik zeminini oluşturur. Ona göre, fakir, muhtaç olduğu şeyden mahrum olandır. İnsan var olmasını ve varlığının devamını mutlak manada sadece Rabbine borçludur.

Allah Teala ise hiçbir şeye muhtaç olmayan ve her şeye gücü yetendir. O (Allah) zengin, insan ise fakirdir. Gazâlî Hazretleri böyle bir girizgâhtan sonra insanın mal ve maişet ihtiyacına işaret ederek bu konuda açıklamalar yapar.

Fakr kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de bir âyette (2/268); fakîr ve bunun çoğulu olan fukarâ da on iki âyette geçer. Fakir ile yakın anlamda kullanılan miskîn, çoğulu mesâkîn ile bâis ve mahrum gibi kelimeler de çeşitli âyetlerde geçmektedir. Söz konusu âyetlerin çoğunda ise maddî anlamdaki fakirlik üzerinde durulmuş,bununla ilgili hükümler konulmuştur. Buna göre fakirlik, Allah'ın insanları imtihan ettiği yollardan biridir ve sabredenler bu imtihanı kazanmış olurlar (2/155).

Fakir kelimesi aynı zamanda tasavvuf literatüründe de derviş ve mürid yerine kullanılmaktadır. Her yönüyle Allah'a muhtaç, O'na yürüyen, O'nu murad eden arayan anlamına gelmektedir. Bir taraftan zahid yani dünyadan vazgeçip ahiret yurdunu ve Rabbini tercih etmiş anlamına gelirken; diğer yandan da bu yolda yürüyebilmek için mutlak manada kendine ait hiçbir şeyi olmayıp tamamen Allah'a güvenip dayanan anla-

Fakir kelimesi aynı zamanda tasavvuf literatüründe de derviş ve mürid yerine kullanılmaktadır. Her yönüyle Allah'a muhtaç, O'na yürüyen, O'nu murad eden arayan anlamına gelmektedir. Bir taraftan zahid yani dünyadan vazgeçip ahiret yurdunu ve Rabbini tercih etmiş anlamına gelirken; diğer yandan da bu yolda yürüyebilmek için mutlak manada kendine ait hiçbir şeyi olmayıp tamamen Allah'a güvenip dayanan anlamına gelir.

mına gelir.

Bir yönüyle Fatiha Suresi'ndeki "Sadece Sana kulluk eder ve sadece Senden yardım dileriz!" ilahi fermanının ete kemiğe bürünmüş şeklidir. Yani mutlak güç ve kudret sahibi olan Allah'a nispetle "hiçlik makamı"nın adı fakirlik olmuştur.

İmam Gazâlî, *İhyâ*'da fakirliği, bir yokluk hâli değil, ihtiyaçsızlık ve kalbi bağımsızlık mertebesi olarak yüceltir. Bu, Allah'a güvenmekte (tevekkül) zirveye ulaşmış, rızık endişesini kalbinden atmış, sabır ve rıza ile donanmış bir manevi yolculuktur. Bu şuur ve edebe uymayan fakirlik ise sadece dünyevi bir zorluk ve eksiklikten ibarettir.

İmam Gazâlî'ye göre fakirlik (*fâkr*) kavramı, basitçe "elinde mal bulunmaması" durumuyla sınırlı değildir; bu, çok daha derin bir manevi anlama sahiptir. Gerçek fakirlik, maddiyatın ötesinde, kişinin kalbî durumuyla ilgilidir.

Gazâlî, fakirliği iki temel düzeyde inceler:

1. Zahirî Fakr: Bu, kişinin somut olarak maddi varlığa sahip olmaması, yani malının, mülkünün veya yeterli gelirinin bulunmamasıdır. Ancak Gazâlî'ye göre bu durum, tek başına bir fazilet sayılmaz. Zira bir kişi maddi olarak fakir olsa bile kalbi sürekli olarak dünya malına takılı kalmış, zenginlik arzusuyla yanıp tutuşuyor olabilir. Böyle bir durumda, bu fakirlik sadece dünyevi bir sıkıntı ve arzuya ulaşamamışlık hâlidir.

2. Hakiki Fakr: İşte faziletin kaynağı olan fakirlik budur. Hakiki fakir, kalbini dünya malından tamamen bağımsız kılmış kişidir. Bu durumun özü, tam bir teslimiyetle sadece Allah›a güvenmek (tevekkül) ve kalpte dünya nimetlerine karşı bir ihtiyaçsızlık makamına ulaşmaktır. Hakiki fakir, malı olsun ya da olmasın, rızkının sadece Allah›tan geldiğini bilir ve bu konuda zerre kadar endişe taşımaz. Onun nezdinde malın varlığı ile yokluğu arasında bir fark yoktur; zira o, malı kalbine değil, sadece eline almıştır. Bu, "Dünyayı kalbine değil, eline al." düsturunun en somut manevi yansımasıdır.

Bu nedenle Gazâlî, fakirliği bir yoksunluk değil, bir manevi özgürleşme hâli olarak görür. Gerçek fakir, dünya zincirlerinden kurtulmuş, kalbi sadece Allah'ın sevgisi ve rızasıyla zenginleşmiş kişidir.

Gazâlî fakiri farklı beş kategoride ele alır:

• Mal sahibi olmaktan hoşlanmayan ve bundan kaçan kişi: Bu duruma *zühd*, bu özelliğe sahip olan kimseye *zahid* denilir. Bu durum *fakr* makamının en üst derecesidir.

• Ne mal sahibi olmaktan kaçar ne de mal sahibi olma arzusunda olan kimse: Diğer bir ifadeyle ne varlığıyla mutlu ne de yokluğuyla mahzun olur. Eğer istemediği halde elde ederse bundan da rahatsız olmaz. Gazâlî bu kimseye rıza sahibi (*râzî*) adını verir.

• Malın olmasını, olmamasına tercih eden kimse: Bunun için özel bir gayrette olmamakla birlikte kendiliğinden gelen mala da itiraz etmez. Bu kimseye de kanaat sahibi denilir.

İmam Gazâlî'ye göre fakirlik (fâkr) kavramı, basitçe "elinde mal bulunmaması" durumuyla sınırlı değildir; bu, çok daha derin bir manevi anlama sahiptir. Gerçek fakirlik, maddiyatın ötesinde, kişinin kalbî durumuyla ilgilidir.

Gazâlî'nin İhyâ'da daha geniş bir şekilde ele aldığı fakirlik konusunu elimizden geldiğince hem özetlemeye hem de değerlendirmeye çalıştık. Birçok âlim gibi Gazâlî'de mutlak manada ne zenginliğin ne de fakirliğin başlı başına bir değer olduğunu savunur. Sufi bir âlim olarak, kul olma davasında Kuran'ın da uyardığı gibi, varlığın yokluktan daha çetin bir imtihan olduğunun altını çizer. Ancak bu, genel manada ümmetin fakr u zaruret içerisinde olmasının tavsiye edildiği şeklinde anlaşılmamalıdır

• Malı sever ve olmasını arzu eder, ama gücü ve imkânı olmadığı için mal kazanmaktan vazgeçmiş olan kimse: Bu durumdaki kimseyi mal hırsı olan anlamında *harîs* adını verir.

• Ekmeğe muhtaç aç, elbiseye muhtaç çıplak kimse: Kendi ya da ailesi için zaruret durumunda olma halidir. Bu kimseye *muzdar* yani acil ihtiyaç sahibi adı verilir. Eğer bu insan bu durumuna rağmen hala ihtiyacını talep etme ihtiyacı duymuyorsa bu durumun gerçek zahidlik olduğunu söyler.

Bundan daha yüce olan makam ise mal varlığının ve yokluğunun kendisi açısından eşit olan kimsedir. Tabiri caizse malın varlığı ve yokluğu aynıdır. Ne geldiğine sevinir ne de yokluğuna üzülür. Gazâlî Hazretleri buna misal olarak Aişe (r.h) annemizden misal getirir. Kendisine getirilen bin dirhemi aynı gün ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır. Bunun üzerine hizmetçisi "Hiç olmazsa bir dirhem et alıp karnımızı doyursaydık." dediğinde, "Söyleseydin öyle yapardık." cevabını verir. İşte bu durumdaki kimsenin elinde mal olması kendine zarar vermediği gibi yokluğu da sıkıntı olmaz. Bu haldeki kimseye ihtiyaç sahibi olmayan kendini her hâlükârda muhtaç hissetmeyen anlamında *müstağni* olarak isimlendirir.

Bu ölçüye göre elinde mal olduğu halde hala mal arzusu ve hırsı olan kimse velev ki zengin olsa da bu halet-i ruhiyye sebebiyle aslında bir yönüyle fakirdir. Müstağni ise ne varlığı ne de malın olmaması kendi halini etkilemeyen kimsedir.

Ezcümle, Gazâlî fakirliğin, anlattığı bu şartlar muvacehesinde fazilet olduğu kanaatindedir. Bu görüşünü, fakir olduğu halde hicret eden ve Allah yolunda Allah'ın rızasını talep eden muhacirlerin övüldüğü ayetle destekler (59/8). Yine iffet ve hayâsından dolayı fakr u zaruret içinde olduğu halde fakirliğini gizleyenleri delil getirir. Bu manada, Efendimiz'in fakirleri öven ve cennete zengin Müslümanlardan daha önce gireceklerini müjdeleyen hadisleri tek tek sıralar.

Fakrın Mertebeleri

Gazâlî fakirliği, kişinin Allah ile olan ilişkisine göre farklı derecelere ayırır:

1. En Düşük Derece: Maddi yokluğa rağmen kalbin mala bağlı kalması. Bu kişi, elde edemediği için mutsuzdur ve hakiki fakirlik mertebesinde değildir.

2. Orta Derece (Sabırlı Fakir): Malı olmadığı halde sabreden ve dilenmekten kaçınan; ancak kalbi hala mala meyledebilen kişidir.

3. En Yüksek Derece (Şükreden Fakir): Malın yokluğuna Allah'ın bir nimeti olarak bakan, dünyaya karşı tamamen müstağni (ihtiyaçsız) olan ve *fakr* halinden zevk alan kişidir. Bu, en faziletli fakirlik hâlidir.

Fakirliğin Zenginliğe Üstünlüğü

Gazâlî, mutlak anlamda fakirliğin zenginliğe üstün olduğunu savunurken, bunu tamamen malın kendisinin kötülüğüne bağlamaz. Üstünlük, fakirliğin sağladığı manevi kolaylıklar ve tehlikelerden uzak olma durumundan kaynaklanır:

• **Daha Az Hesap Yükü:** Zenginlik, ahirette sahibine ağır bir hesap yükler. Gazâlî, "Helalinden olsa bile malın hesabı uzundur." der. Fakir ise bu zorlu hesaplaşmadan daha az etkilenir.

• **Kalp Temizliği ve Huzur:** Malın korunması, artırılması ve yönetimi büyük bir meşguliyettir. Fakir, bu meşgalelerden uzaktır ve kalbini daha kolaylıkla ibadete, zikre ve tefekküre (düşünceye) verebilir. Bu, kalbin temizlenmesi ve Allah ile ünsiyet kurması için bir zemin hazırlar.

• **Fitneden Uzak Olma:** Mal, kibir, gurur, riya, israf ve zulüm gibi nefsin hastalıklarına yol açabilecek en büyük fitne (imtihan) kaynaklarından biridir. Fakirlik, bu tehlikelerin çoğundan doğuştan korunmuş bir hâldir.

Gazâlî, fakirliği överken, malını Allah yolunda kullanan, şükreden ve kalbi mala bağlı olmayan zenginin de büyük bir mertebeye sahip olduğunu belirtir. Ancak bu tür bir zenginlik çok nadirdir ve fakirliğe göre çok daha zorlu bir imtihandır.

Gazâlî'nin *İhyâ*'da daha geniş bir şekilde ele aldığı fakirlik konusunu elimizden geldiğince hem özetlemeye hem de değerlendirmeye çalıştık. Birçok âlim gibi Gazâlî'de mutlak manada ne zenginliğin ne de fakirliğin başlı başına bir değer olduğunu savunur. Sufi bir âlim olarak, kul olma davasında Kuran'ın da uyardığı gibi, varlığın yokluktan daha çetin bir imtihan olduğunun altını çizer. Ancak bu, genel manada ümmetin fakr u zaruret içerisinde olmasının tavsiye edildiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Zira fakirlikten Allah'a sığınan Peygamber Efendimiz'in, "fakirliğin küfre yakın olması" tehlikesine karşı ümmetini uyardığı unutulmamalıdır.

Dolayısıyla, ümmetin kendi içerisinde varlıklı olması tercih edilirken; fert planında, eğer varlık bizim kulluk mücadelemizde bize destek değil de köstek olacaksa, bunun sonuçlarının çok iyi düşünülmesi gereken bir hal olduğu ciddiye alınmalıdır. Zira dünya, bizi Allah'tan meşgul eden, yani bizi Allah'tan uzaklaştıran her şeydir. Bu bazen varlık, bazen de yokluk halidir.

İslam davası için var gücümüzle düşmana karşı güç kuvvet biriktirmemiz emredilirken, birey düzeyinde kendi ebedi hayatımızı ve mutluluğumuzu riske atmamanın da önemine dikkat çekilmektedir.

Mesele, ifrat ve tefritten uzak, dengeli ve ölçülü bir Müslüman olmaktır: Veren el olmayı her hâlükârda alan el olmaya tercih etmektir. Ancak, eğer veren ya da alan el olmak bizi helâke götürecekse, bunu engellemek için elimizden geleni yaparak Allah'a yönelmek ve hakkımızda ne hayırlıysa onu Allah'tan talep etmek en doğru olandır.

Mesele, ifrat ve tefritten uzak, dengeli ve ölçülü bir Müslüman olmaktır: Veren el olmayı her hâlükârda alan el olmaya tercih etmektir. Ancak, eğer veren ya da alan el olmak bizi helâke götürecekse, bunu engellemek için elimizden geleni yaparak Allah'a yönelmek ve hakkımızda ne hayırlıysa onu Allah'tan talep etmek en doğru olandır.

Dünyayı Değere Taşımak

Ahmet MERCAN

İslam toplumu, dayanışmacı yapıya sahiptir. Devletten önce toplumda, müminin imanın gereği olan salih amel ile önemli bir hassasiyet ortaya çıkar. Komşuya, yolcuya, yolda kalmışa ve yoksula karşı sorumluluklar, dinamik bir ilişki ağını ve iletişimi zorunlu kılar. İslam bir ikram medeniyetidir.

Varlığın asıl sahibinin Yaratıcı olduğu bilinci, hayrı diri bir ödev anlayışıyla devamlılığa dönüştürür. Mümin bilir ki, sahiplendiği değil; ikram ettiği onundur ve o, "zorlu günde" karşısına çıkacaktır. Üstelik bu tutum yalnızca madde ile sınırlı değildir. İyiliği bir muska gibi boynuna asan mümin; emekle, bilgiyle, dua ile, dayanışmayla —yerine ve durumuna göre— salih ameli sessiz ve estetik bir üslupla icra eder.

Toplumdaki dayanışma duyarlılığının bir tezahürü olarak devlet de halkındaki fakir ve yoksulları destekleme ve üretken kılma görevini titiz bir duyarlılıkla sürdürür. Yaşadığımız dönemde flulaşan kimlikler, dünyaya egemen olan seküler bakışın etkisiyle yardım ve dayanışma boyutları hayli zayıfladı. Bireyci anlayışın oluşturduğu toplumlarda kapitalizmin örgütlediği ekonomik yapı, sermaye sınıfının sürekli büyümesini öngörmektedir. Siyasal alan ise küresel sisteme uyum adına liberalizm ile kapitalizmin iktidarının devleşmesine imkân hazırlama görevini üstlenmektedir.

Üretimdeki "emek-sermaye" dengesi her geçen zaman içinde sermaye lehine bozuldukça, yoksulluk artmakta ve devlet sosyal adaleti sağlamada yetersiz kalmaktadır. Ülkemizde asgari ücret ve emekli maaşları üzerinden yapılacak tahlil, yoksulluğun boyutlarını ve devletin konumunu açıkça ortaya koyacaktır. Buna işsizler ordusunu eklediğimizde, toplumdaki gelir dağılımının acımasız boyutlara ulaştığı görülür.

Küresel rekabet, üretim ve tüketim ilişkilerini kapitalizmin normları üzerinden yaygınlaştırdıkça; toplumdaki çözülme ve sosyal patlama tehlikesi daha yakından hissedilir olacaktır.

Devletin yeni iş sahaları kadar, teşviki ve desteği tabana yayma iradesi de önemlidir. İhtiyaç öncelikli planlama ile çok ortaklı sanayi ve tarımsal kurumların kooperatif usulüyle şekillenmesi, güçlü hükümet iradelerini gerekli kılar. Bütün bu çalışmaların yanında, ekonomi öncelikli görülen sosyal alan çok katmanlı bir yapı arz eder. Her durumda insan, aile ve toplum arasında iki yönlü besleyici değer akışı, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın niteliğini gösterir.

Modern dönem bireyi, üretimin ve tüketimin seküler parametrelerle işlediği bir ortamda, değerden mahrum olarak vücut bulur. Kamusal alanın değerden arındırılması, bireyde duraksız bir iştah, tüketim ve üretimde gayri ahlaki bir durum oluşturdu. Bu ahval karşısında devlet veya kurumların aldığı kararlar, insanın iç dünyasının denetimi olmaksızın verime dönüşemez. Kapitalist küresel sistem, bu bakış açısıyla dünyanın her yerinde serbest pazar söyleminin altında, değerden arınmış homojen kitle oluşturmada hayli mesafe almıştır. Dini, kültürü ne olursa olsun, bu evrensel vatandaşın tüketime; kaybettiği değerlerin yerini hazla dolduracak alışkanlıklara sarılmasını istiyor. Göstergelere bakıldığında, öngördüğünü büyük oranda başarmış görünüyor.

Aile veya devlet, ürettiğinden daha fazla tüketiyorsa açık vermesi kaçınılmazdır. Bu durumda borçlanmak tek seçenek olarak karşısına çıkar. Borçlanmak, beraberinde bağımsızlığın kaybını getirir.

Modern dönemle birlikte değerden koparılmış dünyanın tüketim dinamiğini, ihtiyaç değil, özgürlük kavramı karşılıyor. Tekdüze bir dünya hedefini gençlik üzerinden okumak mümkündür. İhtiyaca göre üretim, kârın devreye alındığı aşamada araya reklam girer ve "Mutluluk senin hakkın, özgürleş, her şeye sahip ol, hemen!" söylemini üretir. Reklam, görüntü simülasyonu sayesinde önceden boşaltılmış bilinçaltını harekete geçirir.

Günümüz, bu ihtiyaçsız tüketim yozlaşmasını yaşarken; gelecek kuşakların hakkına el uzatan insan karakteri karşısında kâinat çığlık atıyor. Arzuyu kamçılayan, arzu nesnelerini üreten ve insanı buna hazır hale getiren aynı "adres"tir. Hümanizmin adı konmamış işlevinin, küresel algının işini kolaylaştırdığını görmeden köklü bir dönüşüm imkânı sağlanamaz. Hümanizm, insanı kendinde hapseden; dünya ile sınırlı, kabulü cazip dünya cenneti arama durumudur. Artık dünyada, devletlerin sınırlarını aşan markaların savaşa ve her türlü karşıtlığa rağmen vitrinlerini her rejim mekânında açabilmeleri, değersiz bir dünyanın varlığına işarettir. Köklü dönüşüm için insanın amacına dönmesi ve hayatının her anını değerle yaşayacağı toplumsal değişimi gerekli kılar. Fertten aileye, oradan topluma yansıyacak merhamet yüklü değerin hayatın her yanına sirayet etmediği bir vasat, sürekli açık vermeye mahkumdur. Verilen açık, aşama aşama esarete yaklaşma sonucunu getirecektir. Hayati anlamda önem taşıyan köklü dönüşüm için ortaya çıkanlar, öncelikle "modern kölelikten" kurtulma çabasının emarelerini bilinçte ve eylemde üzerlerinde taşımaları elzemdir.

Aile veya devlet, ürettiğinden daha fazla tüketiyorsa açık vermesi kaçınılmazdır. Bu durumda borçlanmak tek seçenek olarak karşısına çıkar. Borçlanmak, beraberinde bağımsızlığın kaybını getirir.

Yaşamak Ücretsizdi, Onu Paralı Hale Biz Getirdik!

Hüseyin AKIN
Şair-Yazar

Bazı göstergeler kâğıt üzerinde tam anlaşılmaz. Oranlar ve istatistikler, durumun vahametini rakamlar arasında örtmekte mahirdirler. Haftalık, aylık ve yıllık enflasyon oranları ne yükselişiyle halka karşılaşacağı geçim sıkıntısını açıkça ifade eder ne de düşüşüyle nefes aldırır. Çünkü sokak ve çarşı-pazar, bu verilerin çok ötesinde bir gerçekliğe sahiptir. Türkiye, Avrupa'da servet dağılımda makasın en fazla açıldığı ülkeler arasında yer alıyor. Buna göre en zengin yüzde 1'lik kesim, ülkedeki servetin yüzde 40'ını alıyor. Bu oranlar çerçevesinde baktığımızda Avrupa'da servet dağılımı adaletsizliğinde ilk sırada yer alıyor. Ülkemizin yüzde 5'lik ve yüzde 10'luk en zenginlerinin servet pastasından aldığı paya baktığımızda da Avrupa ülkeleri içerisinde servet dağılımı dengesizliğinde ikinci sıradayız. Servet dağılımı adaletsizliğinin en düşük olduğu ülkeler ise 50,8 oranla Slovakya, 59,6 ile Belçika ve 60,9 ile Malta olarak sıralanıyor. 2023 verilerine göre, 10 bin dolardan az servete sahip yetişkin sıralamasında Türkiye ilk sırada yer alıyor.

Ortada bir paylaşım sorunu olduğu gerçek. Bu, senelerin getirdiği bir kazanım ya da tevarüs eden para ve mülkiyetin bir sonucu olarak da görülebilir. Mesele, servetin yüzde 70'ini elinde tutan, dokuz pul alan



bir kişi, bir avuç insan değil; dokuz kişiye verilen bir puldur. Zira yoksulların zengin ve çok zenginlerle aynı meydanlara doluştuğu, aynı kaldırımlarda yürüdüğü bir ortamda gündelik hayat içerisinde yoksul ve muhtaç olanı ayırmak kolay bir şey değildir. Kümülatif olarak fakirliğin hangi insan kümeleri ya da katmanlarının üzerine bir afet gibi çöktüğünü, onlarla aynı ortamı paylaşmadığımız sürece anlama şansımız da çok azdır. Ancak aile içi çatışmalar, boşanmalar, işsizlik kaynaklı vakalar kriminal boyutta tezahür ettiğinde, yoksulluk oranlarının kimin hanesine afet gibi çöktüğünü anlamış oluruz. Kapitalizmin köpürttüğü yoksulluk zaviyesinden baktığımızda ise, bu umduğu ya da hayal ettiği şeylere ulaşamayan herkesin kolayca kendini derin yoksul sınıfına sokacağını düşünmek de abartı sayılmaz.

Kapitalizm ile sosyalizmi, ferdi mülkiyet açısından ifrat ve tefrit noktasında görebiliriz. Metafizik dünya algısından uzak oluşlarıyla bu iki dünya görüşünün üretim, tüketim, ihtiyaç zaviyesinden insanı hakkıyla tanıyamayacakları da bir gerçektir. Mülkün gerçek sahibi, Allah'tır. İnsan, sınanmış olduğu bu dünyada geçici olarak sahip olduklarıyla imtihan edilmektedir. Bu anlamda yoksulluğun da zenginliğin de imar edilmesi, doğru kavranması gerekir. Her insan doğduğunda tek başına fakirdir. İçine doğduğu ailenin imkânları veya imkânsızlıklarıyla kendine yol açmaya çalışır. Bir insanın yoksulluğu da zenginliği de sadece kendisini ilgilendiren bir durum değildir. Diğer bir tabirle, zengin sahip olduğu varlığını sadece kendisiyle ilgilenmek için kullanma hakkını kendinde göremez. Yoksul da yoksulluğunun çaresini kendi kıt ya da olmayan imkânlarıyla çözmekle mükellef değildir. Mükellef olan, varlık sahibi başkasıdır. Komşusunun aç sabahladığını bilip ona göre tokluğunu gözden geçiren inanmış insan, mükelleftir.

Bu fani âlemde insan, insanla tamamlanır ve insan, insanla sınanır. Onda olmayan sende vardır; sende olmayan onda mevcuttur. Yarın için elinde tuttuğun, bugün ihtiyacı olan kişinin hakkıdır. Fazla para, fazla mal mülk, fazla kilo gibidir. İkisini de kendinden uzaklaştırmalıdır insan. Fazla kilo sporla, sağlıklı beslenme ve diyetle atılır; fazla para ve mülkiyet ise infakla, tasaddukla ve paylaşmakla normal düzeye çekilir. Fazla eşya insanı boğar, fazla para insanın niyetini bozar. Saate bakmayı unutturur. Bir de bakarsınız ki akşam olmuş!

Para kazanmak, parayı günlük hayatın içerisine sokmadan sessiz ve ihtirassız gerçekleştirilebilecek bir iştir. Hayatın ne kendisi ne öznesidir; sadece nesnesidir para. Paradan güç devşiren insanların yanılgısına üzülmek gerekir. Parayı yüreğine değil, cebine yerleştirebileni de gönülden alkışlamak icap eder. Yaşamak ücretsizdi; onu paralı hale biz getirdik. Aramızı açan sadece kelimeler, cümleler ve ideolojik farklılıklar değil, aynı zamanda cebimizin parasal derinliğidir

Paranın turnusol kâğıdı olduğu zamanlardayız. Bu meret, cüzdanda durduğu gibi durmuyor. Paraya sahip olan kişi, çok geçmeden karşısında kim ve ne varsa satın alınabilir bir şeymiş gibi bakıyor. Paraya, para olmanın üzerinde değer verilmesinin baş sorumluları, makul parayı ihtiyaç sahibinden esirgemiş olanlardır. Bu yaklaşım tarzı, yıllarca paranın peşinde koşan kişileri, parayı yakaladığı zaman bir daha ondan kopamaz hale getirmektedir. Ömrünün en verimli çağlarını makul para peşinde harcayan insanların, hayatın manevi ve mücerret meşguliyetlerine ayıracak ne vakitleri ne de hevesleri vardır. Birileri onu sizden esirgeyerek abartacak ki gözünüz paradan başka bir şeyi görmesin. Yani paragöz olmanız için tek derdiniz ona sahip olmak olmalı.

İhtiyaç sahibinin cebinden ya da cüzdanından bu parayı kim almışsa ona sesleniyorum: Lütfen çaldığınız parayı geri verin! Dağıttığınız sofraları yeniden kurun! Ekonomiyi, hayatın değişmez tek unsuru gibi yansıtmaktan vazgeçin artık!

Modern Kapitalist Sistemde Sosyal Adalete Yer Yok

Mucahid YILDIZ

Son iki yüzyılda dünyada gelişen fikir akımları ve idari usuller, insanların nasıl daha adil bir sistemde yaşayabilecekleri sorusuna tatmin edici bir cevap bulamamıştır. Bu arayışta "din" mefhumu ile meşgul olmanın modernlik anlayışıyla bağdaşmadığını düşündüklerinden, bu kavramı hiçbir zaman dikkate almamışlardır. İnsanların Batı'da din kavramına karşı duyduğu düşmanlığı, Avrupa'daki Hristiyanlık tarihine baktığımızda anlamamak mümkün değildir.

Filistin topraklarından kaçarak önce Anadolu'da, daha sonra Avrupa'da mevcudiyetlerini korumaya çalışan Hz. İsa'ya tabi olan müminler, Roma'nın tağutî sistemi tarafından her yerde takibe uğrayıp ortadan kaldırılmıştır. Roma, bu hak dini tamamen yok edemeyeceğini anlayınca çareyi, Paganizm hurafeleriyle tahrif etmekte bulmuştur. Yeni oluşturulan bu dinin merkezi, yine Roma'nın içinde yer alan Vatikan'da konumlandırılmıştır. Ancak ortaya çıkarılan bu yapı, insanların mutluluk ve huzurunu temin edememiş; aksine Vatikan engizisyon hâkimiyeti sona erinceye kadar insanlığın başına büyük felaketler getirmiştir.

Yahudiler ise zaten kapalı devre bir dine sahiptiler ve bu durum günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir. Hz. Musa'nın tebliğ ettiği dini tahrif etmek için, Romalılara gerek kalmadan kendi hahamları gerekli bozgunculuğu yapmıştır. Doğu'ya baktığımızda, en yaygın inanç sistemlerinden biri olan Budizm'in, dinden ziyade felsefî kurallardan ibaret bir hayat anlayışı ortaya koyduğunu görmekteyiz. Cemiyet hayatında bir düzen ihdas etmek gibi bir amacı bulunmamaktadır.

Sanayileşmeden sonra gerçekleştirilen gerek sosyalist gerekse kapitalist düzenlerin hiçbirinin insanlığın meselelerine çare olamadı-



ğını çok iyi görebilenlerin sayısı giderek artmaktadır. Günümüzdeki gelişmelere baktığımızda, aklıselim sahibi insanların —Müslüman olsunlar ya da olmasınlar— toplumda sosyal adaletin sağlanabilmesi için gerekli nizamın İslâm'ın ortaya koyduğu ilkelerle mümkün olduğunu kavradıklarını görmekteyiz.

Sömürgeci, emperyal güçlerin öncüleri ise 1990'lı yıllardan itibaren kapitalist sistemi daha sağlam temeller üzerine yerleştirmek maksadıyla "yeni dünya düzeni" adı altında şeytanî planlar yapmaya başlamışlardır. Hedefleri, küresel bir sistem kurarak tüm dünyayı hâkimiyetleri altına almaktır. Bu hedeflerine ulaşabilmek için öncelikle internet iletişim teknolojilerini kullanmaktadırlar. Sosyal medya platformları aracılığıyla insanları tekellerine alarak, kendi istedikleri yönde düşünmelerini ve gaflet uykusundan hiç uyanmamalarını istemektedirler. Aynı zamanda teknolojik gelişmelerle insanları tembelliğe teşvik ederek, çalışmaya karşı bir antipati oluşturmaktadırlar. Sonuçta karınları tok, yılda bir kez tatile gidebilen, 30 metrekarelik evinde her türlü maddî arzu ve şehvetini tatmin edebilen, kolay yönetilebilir bireylerin çoğalmasını hedeflemektedirler.

Ellerinde tuttukları bu "modern kölelerin", idarî sistemde doğrudan söz hakkına sahip olmasını asla istememektedirler. Sadece göstermelik bir demokrasi kandırmacasıyla, dört yılda bir sandığa gidip yönetime müdahil olduklarını sanmalarını arzulamaktadırlar.

Bu toplumda milyonlarcasının evsiz, barksız, köprü altlarında soğuk kış gecelerini geçirmesi, bu elit yöneticilerin umurunda bile değildir. Sokaklara dökülüp isyan etmedikleri sürece bu yığınları birer böcek sürüsü gibi görmektedirler. Şayet ayaklanırlarsa, ellerindeki en modern silahlarla onları ezip geçeceklerini; tonlarca bomba atarak yakıp kavurabileceklerini düşünmektedirler. Seksen yıldır süregelen Siyonist terörün en acımasız örneklerini ise son iki yılda Gazze'de görmekteyiz. Bu şeytanî planların sahipleri, insanın fıtraten sahip olduğu sağduyu hissini çeşitli yollarla yok etmek istemektedirler. Çünkü bu planlarını engelleyebilecek en büyük güç, insandaki Hakk'ın yanında olma duygusudur. Bu duyguyu yok etmek için dünyanın dört bir yanında çok yönlü tahribatlarına devam etmektedirler.

Yeryüzündeki tüm toplumlarda öncelikle insanların dillerini bozarak, yüzlerce yıllık tarihî birikimle kurdukları kültürel bağları koparmak istemektedirler. Müslüman ülkelerde, özellikle memleketimizde, dili "Türkçeleştirmek" bahanesiyle insanları Kur'an ve Sünnet dilinden uzaklaştırmaktadırlar.

Almanya'da dahi dilin yozlaştırılması açıkça görülebilmektedir. Almanca'dan türemiş İngilizce kelimeler, asıl Almanca kelimelere tercih edilmektedir. Bu durum, ticaretten spora, sosyal hayattan kültüre kadar her alanda yaygınlaşmaktadır. İnsanları geçmişinden koparark, birkaç yüz kelimelik bir dille kendini ifade edemeyen —hatta etmeye ihtiyaç duymayan— "zombi topluluklar" hâline getirmek istemektedirler.

Bütün bunlara rağmen, amaçlarına hizmet etmesi için geliştirdikleri bunca teknolojiye rağmen, aklıselim sahiplerinin bu imkânları onlara karşı kullandıklarına da şahit oluyoruz. Elbette her zaman ifade edildiği gibi: Onların planları varsa, Cenâb-ı Mevlâ'nın da bir hesabı vardır. Ve O, hesabın en güzelini yapandır.

Devlet Ekmek ve Ekonomik Dekolonizasyon İradesiyle Ayakta Durur

İdris ŞEKERCİ

Asırlardır hafızalarımıza kazınmış, anlamı derin ve yol gösterici Hz. Ömer (r.a)'e atfedilen bir söz vardır: **"Adalet mülkün temelidir."** Devletin varlık felsefesini özetleyen bu kadim ilke, yalnızca geçmişin değil, bugünümüzün ve yarınımızın da temel dayanak noktasıdır. Devleti ayakta tutacak bu hal egemen olmadığı takdirde, abat olunmaz bir illetle malul olmakla sonuçlanacak zulmün iktidarına kapı aralanır. Bu ilkenin özüne ve çağrısına —bugün—her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz bir süreçten geçtiğimizi ifade etmek abartı mı olur, bilemedim.

Son dönem TRT dizilerini farklı bir bakış açısıyla izlemeye gayret ediyorum. Verdiği satır arası mesajlarla toplumun genetik kodlarını ifsat eden yabancı yapım dizi ve filmlerden sonra, görece yerli üretim sayılabilecek bu dizilerde verilen subliminal mesajlara dikkat etmeye çalışı-



yorum. Dizi ve filmlerin hakikatin tebliği ya da beyanı için n e kadar kullanışlı alan olduğunu artık tartışmaya bile gerek olmadığını ifade etmeliyim. En son izlediğim *Fetihler Sultanı Mehmet* dizisinin bir bölümünde geçen diyalog, bu konudaki düşüncelerimi daha da pekiştirdi. Sadrazam Paşa'nın Şehzade Mustafa'ya yönelttiği sorular ve verdiği öğütler, Peygamber Efendimiz'in **"Çalışanın alın teri kurumadan emeğinin hakkını/ücretini veriniz" sözünü** yeniden anlamaya davet ediyor. Devletin işveren sıfatıyla muhatap olduğu bu sözün doğru anlaşılması ve gereğinin yerine getirilmesi, en az hukuk kadar mülke/ iktidarlara temel olacak bir ufuk ortaya koyuyor.

Devlet, memur ve işçi olarak iki ayrı sınıf olarak vatandaşından hizmet satın almaktadır. Birini diğerine tercih etmesi de birbirinin alın teri hesaplaşmalarına zemin sunması da doğru değildir. Gelelim malum dizide geçen Sadrazam Paşa'nın sözlerine:

"**Devlet iki temel esas üzerine var olur: Biri ekmek, diğeri ise kılıçtır.**
Devlet ekmek ve pusat ile var olur; ancak hangisiyle ayakta durur, korunur?
...
Mahir kılıç düşmanı zelil eder; lakin aç olan çerinin elinden düşer. Nizam, ekmek ve kılıç ile var olur; ancak ekmek ile korunur, ekmek ile ayakta durur. Zira ekmek, pusat tutan bedeni diri tutar."

Ve sorunun cevabı açıktır:

"Devlet ekmek ile ayakta durur; kılıç ise ekmeği adaletle taksim etmeye yarar. Ekmeği çalmak isteyene korku salar, ekmek için nizamı korur. Üleşen, ekmeği adaletle taksim etmeyi bilen; bey olur, han olur, sultan olur."

Bugün, Sadrazam Paşa ile şehzade arasında geçen diyalogda ifade edilen **"kılıç"** metaforunun güncel ifadesi olan savunma sanayiinde elde ettiğimiz başarılar, hepimiz için gurur vesilesidir. Yerli ve millî üretimlerin ulaştığı seviye, Türkiye'nin küresel ölçekteki konumunu her geçen gün daha da güçlendirecektir.

"Devlet iki temel esas üzerine var olur: Biri ekmek, diğeri ise kılıçtır.
Devlet ekmek ve pusat ile var olur; ancak hangisiyle ayakta durur, korunur?

...

Mahir kılıç düşmanı zelil eder; lakin aç olan çerinin elinden düşer. Nizam, ekmek ve kılıç ile var olur; ancak ekmek ile korunur, ekmek ile ayakta durur. Zira ekmek, pusat tutan bedeni diri tutar."



Yoksulluğun sembolik ifadesi olan "boş tencere" ile ilgili Türk siyaset tarihinde meşhur bir söz vardır: "Boş tencerenin yıkamayacağı iktidar yoktur."

Aynı şekilde yapılan yollar, köprüler ve dış politikadaki kazanımlar da bağımsız Türkiye idealinin önemli yapı taşlarıdır.

Ancak, bir devletin gelişmişlik ölçütü sadece güvenlik ve kalkınma göstergeleriyle sınırlı olamaz. Gücü temsil eden "kılıç" ne kadar önemliyse, toplumun huzur ve refahını temsil eden "ekmek" de bir o kadar hayati öneme sahiptir. Dış tehditlere karşı güç kullanmak elzemdir; fakat içerideki düzenin ve toplumsal barışın teminatı, emeğin ve alın terinin bihakkın karşılığının verilmesidir.

Yoksulluğun sembolik ifadesi olan "boş tencere" ile ilgili Türk siyaset tarihinde meşhur bir söz vardır:

"**Boş tencerenin yıkamayacağı iktidar yoktur.**"

Hepimiz iyi-kötü çarşı pazar fiyatlarını, gıda fiyatlarında kontrolü ele geçiren zincir marketler nasıl sınandığımızın farkındayız. Tekelleşen gıda sektörünü regüle etmek için kurulan Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri marketlerinin, malum zincir marketlere nasıl da uyum sağladığı TÜBİTAK tarafından akıllı telefonlar için üretilen "Market Fiyatları" uygulaması üzerinden rahatlıkla mukayese edilebilir. Dört kişilik bir ailenin aylık ortalama gıda harcaması (açlık sınırı) tutarının 28 bin TL civarında, gıda ile birlikte tüm temel ihtiyaçlar için haneye girmesi gereken toplam gelirinin (yoksulluk sınırının) 90 bin TL üzerinde olduğunu dikkate aldığımızda durumun vahameti daha iyi anlaşılacaktır. Artan fahiş kira fiyatlarını da hesap ettiğinizde, dört kişilik bir ailenin geçimi için o haneye kaç asgari ücret girmesi gerektiğini hesap etmek zor olmasa gerekir.

Devleti ayakta tutan unsur, vatandaşın sofrasına giren ekmektir. Mutfakta yangın büyürse ne devlet ne de yönetim ayakta kalabilir. Pandemi, deprem ve EYT'nin sebep olduğu ekonomik yüke ilaveten, küresel sorunların da devlete yüklediği maliyetin farkındayız. Nimet-külfet dengesi noktasında adaletin incindiğini görmek için fazladan istatistiki



bilgilere gerek olmadığı ortada. Zengin-fakir arasındaki uçurumdan, zihinsel karşı oluşlara rağmen zenginleştiren kapitalist paradigmanın zorunlu gerçeğimiz olduğu bir durumla karşı karşıyayız. İstanbul'da yapılan **"Eğitimde Dekolonizasyon"** başlıklı toplantıda **"Eğitimde dekolonizasyon yalnızca tarihsel bir hesaplaşma değil, özgürce ve kendi köklerinden güç alarak geleceğe kendi irademizle yön verme mücadelesidir."** denilmiştir. Ortaya konan bakış açısı, **"s**ömürgesizleşme" iradesinin sadece eğitimle sınırlı olmaması gerektiği hakikatini ortadan kaldırmaz. Küresel kapitalist düzene başkaldırı sadece zihinsel düzlemde kalmaya devam ettiği sürece yoksulluk ve sosyal adaletsiz gelir dağılımı makus talihimiz olmaya devam edecektir.

Devletin, bir an önce varlık nedeni olan milletin anlam dünyası ile cüzdanı arasındaki imtihanı ortadan kaldıracak esaslı çözümler üretmesinin vakti gelmiştir. Devlet bürokrasisinin, milletin derdine derman olacak mecburi istikametler yerine iç sesine kulak vererek **"İnsanı yaşat ki devlet yaşasın."** şiarıyla yan etkisi olmayan, şifa içerikli yerli reçeteler sunmalıdır. Toplumun bir kesimini ötekine hasım eden gelir adaletsizliğine son verecek, çalışanlar arasında eşit işe eşit ücret dengesini sağlayacak personel rejimi ile mutfaktaki yangını söndürecek yeni bir yol açmalıdır.

Mülkün temeli olan adaletin gereği olarak:

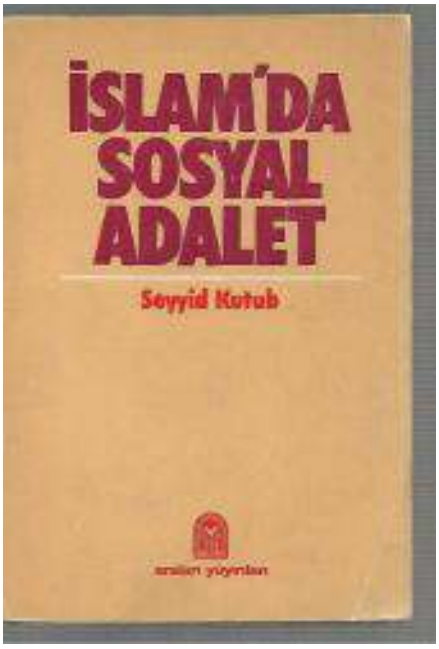
- Devletin, emeğin hakkını gözeterek ekmeği adaletle taksim etmesi,
- Ekmeği küçülten yolsuzluklara engel olması,
- Kamu çalışanlarının emeğini koruyacak düzenlemeleri hayata geçirmesi bir tercih değil, bir zorunluluktur.

Unutulmamalıdır ki; ekmeği adaletle taksim eden, emeğe hakkını veren, refahı adil biçimde paylaşan yönetimler payidar olur.

Devleti ayakta tutan unsur, vatandaşın sofrasına giren ekmektir. Mutfakta yangın büyürse ne devlet ne de yönetim ayakta kalabilir. Pandemi, deprem ve EYT'nin sebep olduğu ekonomik yüke ilaveten, küresel sorunların da devlete yüklediği maliyetin farkındayız. Nimet-külfet dengesi noktasında adaletin incindiğini görmek için fazladan istatistiki

İslam'da Sosyal Adalet: Seyyid Kutub

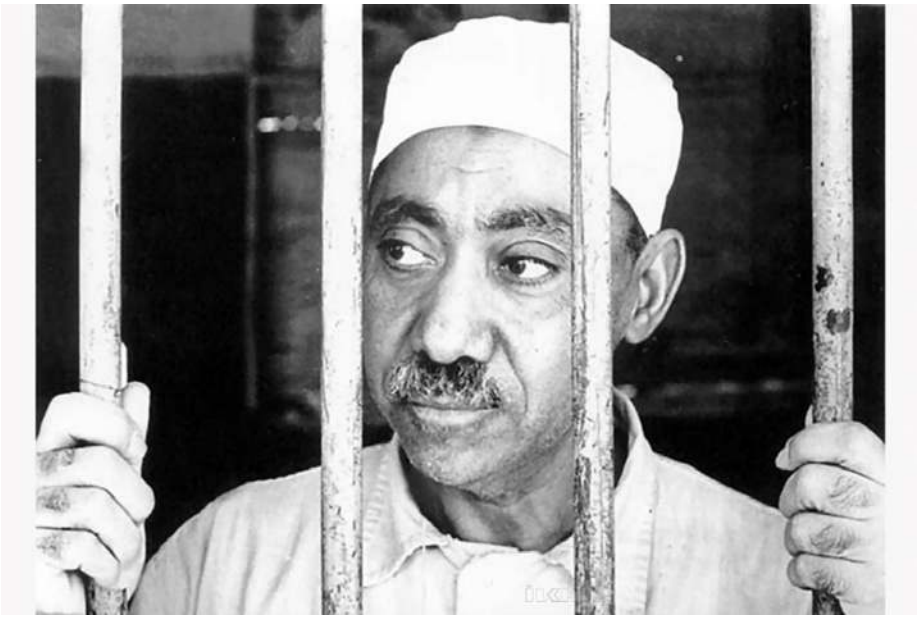
Nihal PAKIRDAŞI



Mısır'ın İngiliz işgalinden kurtulması için çalışan el-Hizbü'l-Vatanî'nin aktif bir üyesi olan, Hindistan kökenli el-Hâc Kutub b. İbrâhim'in oğlu olan Seyyid Kutub (1906-1966), İngiliz işgalinin etkilerinin hâkim olduğu bir zamanda dünyaya geldi. Bu ortam, Mısır'da hem ulusal bağımsızlık arayışlarının hem de modernleşme ve kimlik tartışmalarının yoğunlaştığı bir dönemi ifade ediyordu. 20. yüzyılda hüküm süren Batı sömürgeciliği, Mısır'da başlatılan sekülerleşme faaliyetleri ile toplumsal yapının erozyona uğramaya başlaması, İslam toplumlarının ahlaki, sosyal çözülüşü ile emperyalist güçlerin insanlığı adaletsizliğe mahkûm etmesi, Seyyid Kutub'u eserlerini yazmaya yönelten temel etkenler olmuştur. Kutub, bu eserlerinde tevhid, ulûhiyet, adalet ve özgürlük ilkeleri etrafında şekillenen bir toplumsal diriliş düşüncesini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu uğurda canı pahasına verdiği mücadelelerin sonunda, İslam'ın asli kaynaklarına dönerek insanı ve toplumu yeniden inşa etmeyi hedefleyen bir fikrî uyanışın kuvvetli temsilcilerinden biri haline gelmiştir.

Kapitalizmin ve sosyalizmin ideolojik baskısı 20. yüzyılın ortalarında dünyayı etkiler. Seyyid Kutub'un 1949 yılında yayımlanan, orijinal adı *el-'Adâle el-İctimâiyye fi'l-İslâm* olan *İslam'da Sosyal Adalet* adlı eserini; İslam dünyasına ve insanlığa, İslam'ın yalnızca bir inanç sistemi olmadığını, aynı zamanda bütüncül bir toplumsal düzenin ilkelerini içeren kapsamlı bir hayat nizamı sunduğunu göstermek için kaleme alır.

Seyyid Kutub'a göre 20. yüzyılda dünyaya hâkim olan emperyalist sistemler adaleti tesis edememişlerdi. Çünkü Hristiyanlık toplumsal hayattan soyutlanmış sadece bireysel birer vicdan meselesi haline gelirken çağa hâkim olan kominizim, kapitalizm gibi ideolojiler tamamen materyalist bir dünya görüşünü ortaya koymaktaydı. Seyyid Kutub, manevi



bir omurgaya sahip olmayan bu ideolojilere karşı önerdiği sisteminde, Ulûhiyet (Allah'ın kâinattaki tasarruf ve hâkimiyeti ile her şeyi kendisine ibadet ve itaat ettirmesi) kâinat, hayat ve insan ile ilgili İslami düşünüşü kavramadan "İslam'da Sosyal Adalet"in kavranamayacağını öngörmekteydi. Çünkü İslam, hayatın belli bölümlerini rastgele, birbirinden ayrı ve darmadağın şeklinde tertiplemek yerine bir bütün halinde düzenler. İslâm'ın ulûhiyet, kâinat ve hayat ile ilgili külli ve mükemmel tasavvuru vardır. Bütün incelik ve teferruatın ortaya çıkmasına sebep olan bu tasavvurdur ve bütün nazariye ve teşri'leri, cezaları, ibadet ve muameleleri bu düşünüşe sıkı sıkıya bağlıdır. Sistemini "ulûhiyet" kavramı üzerine inşa eden Seyyid Kutub'a göre adaletin temeli, tevhid ilkesidir. Yaratan ile yaratılan (kâinat, hayat ve insan) arasındaki ilişki, bütün yaratıkların kendisinden türediği "doğrudan irade"dir. "O'nun emri, bir şeyi dilediği zaman ona ancak "OL" demesinden ibarettir. O da oluverir." (Yasin: 82). Bu durumda her şey O'nun mutlak iradesiyle var olduysa, insanoğlunun kendi ideolojilerinin, koydukları yasaların ve yasakların hiçbir hükmü olmamaktadır. Allah'ın mutlak iradesini kabul etmek, yalnızca teolojik bir inanç beyanı değil, aynı zamanda toplumsal düzenin en yüksek ilkesidir. Böylece adalet, yalnızca hukuki ya da ekonomik bir kavram olmaktan çıkar; ilahi iradeye uygun bir yaşam biçimi haline gelir. Kâinat, bilinen "zahir"den ve bilinmeyen "ğaib"den meydana gelen bir "vahdet"tir. Hayat maddi ve ruhi güçlerin bir arada bulunmasından meydana gelen bir "birlik"tir. Bu güçler birbirlerinden ayrıldı mı, mutlak bir çözülüş görülür. Bu nedenle Kutub, adaletin yalnızca Allah'ın düzenine teslim olmakla sağlanacağına inanır. İslam, Sosyal adaleti gerçekleştirmek yolunda, iki ana çizgi üzerinde yol alır. Bunlardan biri: Mutlak, dengeli ve uyum halindeki birlik (vahdet), diğeri de kişi ve toplumlar arasındaki umumi tekafüldür. Bunu yaparken de insanın fıtratındaki ana unsurlara riayet eder ve insanın güç ve kabiliyet-

Seyyid Kutub'a göre 20. yüzyılda dünyaya hâkim olan emperyalist sistemler adaleti tesis edememişlerdi. Çünkü Hristiyanlık toplumsal hayattan soyutlanmış sadece bireysel birer vicdan meselesi haline gelirken çağa hâkim olan kominizim, kapitalizm gibi ideolojiler tamamen materyalist bir dünya görüşünü ortaya koymaktaydı. Seyyid Kutub, manevi bir omurgaya sahip olmayan bu ideolojilere karşı önerdiği sisteminde, Ulûhiyet (Allah'ın kâinattaki tasarruf ve hâkimiyeti ile her şeyi kendisine ibadet ve itaat ettirmesi) kâinat, hayat ve insan ile ilgili İslami düşünüşü kavramadan "İslam'da Sosyal Adalet"in kavranamayacağını öngörmekteydi.

Seyyid Kutub, İslam'ın Sosyal adaleti, geniş kapsamlı insani bir adalet haline getirdiğini ve onu güçlü iki temel nokta üzerine oturttuğuna dikkat çeker. Bunlardan birincisi insan vicdanı, diğeri ise, toplum çerçevesi içerisinde söz konusu olan kanuni yükümlülüklerdir. Zekât, sadaka, miras, nafaka ve devletin kamu mallarını adil biçimde dağıtması bu dengenin araçlarıdır. Toplumun zengin kesimi, servetiyle Allah'ın emaneti bilinciyle davranmakla yükümlüdür.

lerini de bilmezlikten gelmez.

Seyyid Kutub İslâm'da sosyal adaletin esaslarını üçe ayırır.

l- Mutlak Vicdan Hürriyeti: Tüm dünyevi şehvet ve arzuların zaafından kurtularak, insanın hayata hâkim olup, hayat kendisine hâkim olamaz hale geldikten sonra hayattan faydalanabilmek. Vicdan hürriyeti "İslâm'da Sosyal Adalet" yapısının kurulabilmesi için diğer esasların üstüne kurulduğu ilk esastır.

2- Mükemmel İnsani Eşitlik: Kişilerin hepsi, İslâm toplumunda eşittir. Onların hepsi de Allah'ın düzenine ve şeriatına göre kurulmuş İslâm toplumunda teminat (garanti) altındadır. O toplumda tüm insanların şerefi korunur, hepsinin haklarına ayrı ayrı saygı duyulur.

3- Sağlam Sosyal Tekâfül (Dayanışma): İslâm'da kişi ile kendi arasında dayanışma vardır. Ferd, nefsini şehevi arzularından alıkoymakla, onu kötülüklerden temizleyip arındırmakla, nefsini doğru yola yöneltip ona kurtuluşa doğru yol aldırmakla ve nefsini tehlikelere atmamakla yükümlüdür. İslam'a göre; kişi ile kendisi, kişi ile yakın akrabası, kişi ile toplum, belirli bir toplum ile diğer toplumlar, belirli bir nesli ile artarda gelen diğer nesiller arasında dayanışma söz konusudur.

Seyyid Kutub, İslam'ın Sosyal adaleti, geniş kapsamlı insani bir adalet haline getirdiğini ve onu güçlü iki temel nokta üzerine oturttuğuna dikkat çeker. Bunlardan birincisi insan vicdanı, diğeri ise, toplum çerçevesi içerisinde söz konusu olan kanuni yükümlülüklerdir. Zekât, sadaka, miras, nafaka ve devletin kamu mallarını adil biçimde dağıtması bu dengenin araçlarıdır. Toplumun zengin kesimi, servetiyle Allah'ın emaneti bilinciyle davranmakla yükümlüdür.

Kutub'a göre İslam devleti ne bireyci kapitalizmin anlayışını benimser ne de sosyalizmin baskıcı kolektivizmini. Devlet, adaleti gözeten hakem konumundadır. Görevi, bireysel özgürlükleri korurken toplumsal sorumluluğu da temin etmektir. Kutub'un İslâm'da yönetim teorisi; "Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmek" esası üzerine kuruludur. Bu şehadetle ulûhiyetin yalnız Allah'ın olduğu inancı yerleşince, insan hayatında hakimiyetin de yalnızca Allah'ın olduğu inancı da yerleşmiş olur. İslam düzeninde hiçbir kimse Allah'a ortaklık iddiasında bulunamaz ne irade ve kaderinde ne de düzen ve şeriatında. Aksi takdirde bu ortaklık iddiası, küfür veya şirk olur. Bu kaideye göre insanlar kendiliklerinden yönetim düzenlerini, şeriat ve kanunlarını koyamazlar. Aksi takdirde bunun anlamı, Allah'ın ulûhiyetinin reddi ve aynı zamanda ilahlık özelliklerine sahip bulunma iddiasını ileri sürmek olur. Bu ise apaçık küfürdür.

"İslâm'da Yönetim Politikası" ise, yöneticilerin adaleti, yönetilenlerin itaati ve yöneticilerle yönetilenler arasında şura esası üzerine kurulur.

Kutub "Mali Siyaset" de ilk olarak, —malın tedavülünün (değişim) Allah'ın şeriatına boyun eğmesi suretiyle— yalnızca Allah'a kulluğun gerçekleşmesini göz önünde bulundurur. Bu ilahi Şeriat, ferdin

de maslahatını gerçekleştirir, toplumun da. İkisinin maslahatları arasında, tam dengeyi sağlayan bir noktada durur ne ferde zarar verir ne de topluma. Fıtrata karşı gelmez, hayatın köklü kanunlarına, yüce ve uzak hedeflerine engel olmaz. Bu şeriat, bu siyasetini gerçekleştirmek için iki ana yol kullanır.

- Teşri (yasama)

- Tercih (yöneltme)

Teşri ile salih, gelişmeye ve yükselmeye kabiliyetli bir toplum oluşturmayı sağlayan ameli hedeflere ulaşır. Tercih ile de zorunlulukları aşmak, daha yüce bir hayatı özlemek, hayatı hiçbir halde, hiçbir kimsenin· ulaşamayacağı ideal bir dünyaya yükselmek noktasına ulaştırır ve yükselmek ve mükemmelleşmek için kapıları her zaman açık bırakır.

Seyyid Kutup sosyal adaletin tesisi için ekonomik yolları kişinin emek ve çabasına, miras, savaş ganimetleri veya devlet tahsisleri olarak belirler. Buna karşılık toplumun düzenini bozan meşru yolları, faiz, kumar, hırsızlık ve stokçuluk (ihtikâr) olarak sıralar.

Seyyid Kutub, sosyal adaletin gerçekleşmesini İslâmi prensiplerin hayata geçirilmesinde görür. Kur'an ve sünnette belirlenmiş bu esasları, ferdi ve toplumsal hayata geçirmeden sosyal adaleti sağlamak mümkün değildir.

Bugün emperyalist düzen, maddi ve askeri gücü sebebiyle dünyaya hükmetmektedir. Amerika ve Batı, bu dine karşı durmakta ve onu yok etmek için kendine göre bir yol izlemektedir. Her bir emperyalist devlet birbirleriyle dayanışmalı bir programla İslâm'ı yok etme politikalarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu saldırgan politikaların temelinde yatan temel sebep ise, batılıların kanlarında bile akan, şuurlarının altında yer eden Haçlı ruhu ile birlikte Batı emperyalizminin İslâm ruhundan korkmasıdır.

Seyyid Kutub, İslam dünyasının emperyalist güçler karşısında yaşadığı gerileme ve olumsuzluklara rağmen, bunların İslam'ın yeniden fiilen var olmasının fikrî hazırlıkları olarak görülmesi gerektiğinin altını çizer. Ancak bu diriliş için; Mümin toplulukların, İslam'ın yalnızca Allah'ı ilah kabul eden ve hâkimiyet hakkını sadece O'na tanıyan bir akideye dayalı düzen olduğunu kabul etmeleri, İslam toplumunun, mevcut duraklamanın geçici olduğunu anlaması ve İslam'ı yeniden diriltmek için önce akide (inanç) temeline dönmesi ve istikbalin İslam'a ait olacağına olan inancın korunması gerektiğini vurgular. Kısaca, Kutub'a göre İslam dünyasının yaşadığı krizler, bir son değil, yeniden dirilişin hazırlıklarıdır. Bu diriliş, ancak İslam'ın inanç temeliyle yeniden inşa edilmesi ve Allah'ın hâkimiyetinin kabul edilmesiyle mümkün olacaktır.

Kaynakça

Seyyid Kutub, *İslâm'da Sosyal Adalet.* İstanbul: Arslan Yayınları, 1982.

Bugün emperyalist düzen, maddi ve askeri gücü sebebiyle dünyaya hükmetmektedir. Amerika ve Batı, bu dine karşı durmakta ve onu yok etmek için kendine göre bir yol izlemektedir. Her bir emperyalist devlet birbirleriyle dayanışmalı bir programla İslâm'ı yok etme politikalarını sürdürmeye devam etmektedir.

Filistin Davası Bir Toprak Meselesi Değil -III- Vahdettin Işık ile Özel Söyleşi

Röportaj: Dr. Nour ALHİLA

Nour Alhila: Batı medeniyetinden söz ediyorduk; günümüzde Batı medeniyetine ilişkin genel algılar ve değerlendirmeler nasıl şekillenmektedir?

Vahdettin Işık: Batı medeniyetinin maskesinin bu kadar açıkça düştüğü, kitlesel düzeyde görülmemişti. Geçmişte derslerde Batı medeniyeti üzerine konuşurken bu konudaki eleştirilerimiz bazen "ideolojik" olarak nitelendiriliyor ve öğrencilerimiz de bu durumu anlamakta zorlanıyordu. Ancak bugün artık çoğu gence Batı'nın medeni bir dünya olduğu anlatılamaz. Bu noktada binlerce âlimin, akademisyenin ve kurumun başaramadığını Gazze halkı gerçekleştirmiştir.

Gazzeliler iki önemli başarı elde etmiştir: Birincisi, Batının nasıl bir sömürü, barbarlık ve zulüm odağı olduğunu dünyaya açıkça göstermişlerdir. İkincisi ise bu sistemden mağdur olan insanların vicdanlarını ortaklaştırıp harekete geçirmişlerdir. Bu, son derece önemli bir gelişmedir. Günümüzde Avrupa, Amerika ve dünyanın birçok yerinde insanlar çok kötü bir muameleye maruz kalmalarına rağmen protestolarla seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Bu durum, fıtri bir sesin, yani insanın doğuştan sahip olduğu hakikat arayışının ve hanif kültürün hâlâ dünya genelinde güçlü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Eğer biz Müslümanlar olarak doğru dürüst bir duruş sergiler, gayretli çalışmalar yapar ve insanlığa şahitlik edecek örnek bir toplum ortaya koyarsak, bu süreç İslam'ın diriltici ve ıslah edici sesinin dünyada

yayılması için büyük bir fırsat olacaktır. Bir avuç Gazzeli bunu başarmış ve harekete geçirmiştir. Bu da bize göstermektedir ki, bu fıtri sesi harekete geçirmek için ahlaklı, tutarlı ve fedakâr bir kimlik ortaya koymamız gerekmektedir. Sözden çok amelin; salih amel ve şahitliğin ne denli etkili olduğunu hem kendi hayatımızda yeniden tecrübe ettik hem de başkalarına nasıl tesir ettiğini gözlemledik.

Nour Alhila: Bu gerçekten zor ve çok katmanlı bir mesele. Bu süreci sürekli gündemde ve diri tutabilmek için ne yapılması gerektiğini ciddi şekilde düşünmemiz gerekiyor. Şu ana kadar on dokuz ay geçti ve ben buraya gelmeden önce bile Gazze'de çok ağır katliamların hâlâ sürdüğüne dair haberler vardı. Bu nedenle, bu meseleye yeniden ve daha derinlikli bir biçimde eğilmemiz, "Biz ne yapmalıyız?" sorusunu samimiyetle ve kararlılıkla sormamız gerekiyor. Ne yapmamız gerekiyor?

***V*ahdettin Işık:** Öncelikle şu ana kadar yaptığımız çalışmaların —ister küçük çaplı olsun ister büyük— kararlılıkla devam ettirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü istikrar, şuuru derinleştirir; süreklilik, bir davranışı zamanla kişiliğin ayrıştırılamaz bir unsuru hâline getirir. Bir işi sürekli yaptığınızda o iş sizde bir karakter özelliğine dönüşür. Ayrıca yapılan her nitelikli faaliyet, sizi daha büyük sorumluluklar almaya hazırlayan bir zemin oluşturur. Ancak burada iki düzeyde bir ayrım yapmamız gerekiyor. Bahsettiğim bu devamlılık ve istikrar, birey ve sivil toplum düzeyine aittir. Öte yandan, daha geniş çaplı ve etkili adımlar atmak için devlet siyasetini etkileyebilecek hamlelerin de geliştirilmesi gerekiyor. Bunun için artık "Biz doğrudan siyaseti nasıl etkileyebiliriz" sorusunu ciddiyetle gündemimize almamız gerekiyor. Bu, sadece Türkiye ölçeğinde değil, tüm İslam dünyasında geçerlidir.

Ayrıca uluslararası dayanışma girişimleri ve eylemler geliştirmeliyiz. Âlimler arası istişare platformlarının kurulması, ortak gündemlerin belirlenmesi, halklar üzerindeki şuurlanma sürecini hızlandıracak ilmi ve fikri çalışmaların teşvik edilmesi, yardım organizasyonlarının hem mahiyet hem de kapsam bakımından genişletilmesi bu sürecin temel adımları olmalıdır. Devletlerin halkların tepkilerine tamamen kayıtsız kalmayacağını düşünüyorum. Dolayısıyla halkların bilinçli ve kararlı bir dayanışma içinde olması büyük önem taşıyor.

Burada yardım faaliyetlerini sadece insani yardım bağlamında düşünmemeliyiz. Elbette temel insani yardım şarttır, ancak bu yeterli değildir. Eğer yapılan yardımlar devletler tarafından engelleniyorsa o engelleri aşacak siyasi ve diplomatik gücü de inşa etmek zorundayız. Küresel siyaseti etkileyebilecek nitelikte bir söylem, organizasyon ve eylem ağına ihtiyacımız var. Örneğin, Türkiye'nin Suriye'de istikrar sağlamaya yönelik çabaları çok kıymetlidir. Çünkü bu tür çabalar sadece o ülkeye değil, bölge geneline de olumlu yansır. Bu aynı zamanda siyonist düzen karşısında halklar, kurumlar ve devletler arasındaki iş birliklerini daha ileriye taşıyacak bir zemin oluşturur. Türkiye'nin kendi iç meselelerine dair —örneğin Kürtçü siyaset mesele-

Gazzeliler iki önemli başarı elde etmiştir: Birincisi, Batının nasıl bir sömürü, barbarlık ve zulüm odağı olduğunu dünyaya açıkça göstermişlerdir. İkincisi ise bu sistemden mağdur olan insanların vicdanlarını ortaklaştırıp harekete geçirmişlerdir.

Ayrıca uluslararası dayanışma girişimleri ve eylemler geliştirmeliyiz. Âlimler arası istişare platformlarının kurulması, ortak gündemlerin belirlenmesi, halklar üzerindeki şuurlanma sürecini hızlandıracak ilmi ve fikri çalışmaların teşvik edilmesi, yardım organizasyonlarının hem mahiyet hem de kapsam bakımından genişletilmesi bu sürecin temel adımları olmalıdır. Devletlerin halkların tepkilerine tamamen kayıtsız kalmayacağını düşünüyorum. Dolayısıyla halkların bilinçli ve kararlı bir dayanışma içinde olması büyük önem taşıyor.

sinde—daha yapıcı ve kapsayıcı bir aşamaya geçmesi, Türkiye'nin bölgesel operasyon kabiliyetini artıracağı gibi bölge siyasetine daha güçlü müdahale imkânı da sunacaktır. Bu da ancak iç ihtilaflarla enerjimizi tüketmek yerine daha ahlaklı, daha adil, daha dayanışmacı bir toplum inşası için ortak hedeflere yönelmemizle mümkün olabilir. Uluslararası organizasyonları çoğaltmak, yeni teşebbüslerde bulunmak, mevcut yapıları desteklemek ve güçlendirmek; devletlerin siyasetini etkilemenin en etkili yollardan biridir.

Nour Alhila: Evet, yardımlar toplanıyor ama Gazze'de şu an gerçekten çok ciddi bir açlık yaşanıyor. Ben ailemle sürekli irtibat hâlindeyim; orada her şey tükenmiş durumda, ellerinde neredeyse hiçbir şey kalmadı.

Vahdettin Işık: Bakın, örneğin Mısır'ın Refah Sınır Kapısı üzerinden Gazze'ye uygulanan abluka meselesine bakalım. Herkes biliyor ki orayı fiilen İsrail kontrol ediyor. Peki, biz neden bu kontrol mekanizmasına bu kadar sessiz kalıyoruz? Eğer Mısır'ın buna karşı koyacak gücü yoksa, o zaman mesele Mısır'daki siyasetçilerin niyetinden çok, onları bu kapıyı açmaya mecbur bırakacak yolları düşünmek olmalı. Bunu da oturduğumuz yerden tahmin ederek değil; istişareyle, doğrudan temaslarla, ilişki kurarak yapmalıyız. Ben sadece buradan oturarak her şeyi göremem. Mısır'daki Müslümanlarla doğrudan ilişki kurmam, temas hâlinde olmam gerekir. Değil mi?

Mesela Gazze sınır kapısı bu kadar kapalı olmasa, İsrail de bu kadar rahat hareket edemezdi. Refah Sınır Kapısı'na geliyor, kontrolü eline alıyor ve orada bir devlet var. Peki, bu devlet buna neden göz yumuyor? Bu sorgulanmalı. Bu mesele sadece devlet yöneticilerinin aralarında çözeceği bir konu değil. Mısır'daki Müslümanlarla, ilim ve fikir çevreleriyle güçlü ilişkiler kurmalıyız. Ortak platformlar oluşturmalıyız. Sadece insani yardım organizasyonları değil; siyasi baskı oluşturacak, kamuoyunu harekete geçirecek yeni iş birliği zeminleri kurmalıyız. Çünkü ortada apaçık bir tablo var: Eğer Mısır kötü niyetle kapıyı kapatıyorsa, baskı uygulamalıyız; eğer iyi niyetli ama güçsüzse, bu defa gücünü artıracak destekleri organize etmeliyiz.

Bugün artık çok açık: Siyaset sadece 'yukarıdan' işleyen bir mekanizma değil. Sivil toplum, halklar, kurumlar, ilim adamları —hepsi siyaset üzerinde etkili olabilir. Hatta bazen mecbur bırakabilir. Bizim işimiz de bu zemini kurmak, bu etkiyi oluşturmak.

Güç sahiplerinin de gücünü mutlak güç olarak görmemeliyiz; onların da sınırlılıkları var. Mesela İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı gözaltına alındı. Daha önce Kürtçü siyaset yapan bir partinin başkanı içeri alınmıştı. Birkaç eylem dışında ciddiye alınacak hiçbir şey olmadı. Oysa beş sene önce bu olaylar olsaydı Avrupalılar, Amerikalılar kıyameti koparırdı. Bugün niye bunu yapmadılar? Yapmadılar değil, yapamadılar. Çünkü Avrupa'nın bugün Türkiye'ye ihtiyacı var. Keza Trump, bir taraftan Amerika, İsrail›in en büyük destekçisi; ama öbür taraftan Amerika şunu görüyor: Bu bölgede sadece Siyonizm'i destekleye-

rek kendi çıkarlarını maksimize etmek mümkün değil. O zaman ne yapıyor? Güya Türkiye ile daha ılımlı bir siyaset güdüyor.

Bakın, bugün Suriye'ye yönelik ambargoların kaldırıldığını görüyoruz. Bir yıl önce bunu tahmin edebilir miydik? Hayır! Hatta bir yıl önce Suriye'de herhangi bir dönüşümün, bir açılımın mümkün olabileceğini dahi düşünemezdik. Bu örnek bile bize şunu gösteriyor: Siyaset, zannettiğimizden çok daha dinamik bir süreçtir. Bugün imkânsız görünen pek çok şey, birkaç ay içinde mümkün hâle gelebilir. Bu da bize şunu gösteriyor: Bugün mümkün olmayan şeyler, altı ay sonra, bir yıl sonra mümkün olabilir. Önemli olan bizim işimizi doğru yapmamız, istikrarlı olmamız, iş birliklerini artırmamızdır. Çünkü siz bildiğinizle amel ederseniz, Allah size bir "Furkan" yani doğruyu yanlıştan ayırma feraseti verir. Bu sadece bireysel hayat için değil siyaset için de geçerli.

Mesela benim öğrencilik yıllarımda Türkiye'nin bugünkü konumunu çoğu insan hayal bile edemezdi. Ne maddi imkânımız vardı ne devlet kademelerinde etkinliğimiz ne de yeterli bilgimiz... Ama biz elimizden geleni yaptık, Allah da bize yollar açtı. Bugün ise artık küresel ölçekte işler yapabiliyoruz. Bakın, biz burada bir enstitüde otuz-kırk ülkeden öğrencilerle bu meseleleri konuşabiliyoruz. Eskiden bırakın konuşmayı bazı kitapları evimizde bulundurmak suç sayılıyordu. Mesela ben şu an öğrencilere Seyyid Kutub'un *Yoldaki İşaretler* kitabını okutuyorum. Oysa o kitap yıllar önce benim evimde bulunsaydı, bu yüzden hapse atılabilirdim. **İşte geldiğimiz yer burası. Bu süreç bize şunu öğretiyor: Eğer sahici bir duruş sergiler, istikrarla yol alırsak, Allah bize yeni imkânlar, yeni ufuklar açar. Bunu bireysel hayatta da gördük, siyasette de gördük. Şimdi sıra, bu şuuru küresel ölçekte yaygınlaştırmakta.**

Nour Alhila: Gazze'den buraya ilk geldiğimde, burası benim için yabancı bir ülkeydi. Gerçek bir gurbet yaşıyordum. Ama son yaşananları ve buradaki insanların sahiplenişini görünce artık kendimi yabancı hissetmiyorum.

Vahdettin Işık: Aslında bu çok tabii bir şey. Ben derslerimde Hasan el-Benna'yı okutuyorum; İhvan-ı Müslimin'in nasıl kurulduğunu, Cemaat-i İslami'yi ve bunların Osmanlı tecrübesiyle olan irtibatını anlatıyorum. Bugün mesela Aliya İzzetbegoviç'i konuştuk. Batı emperyalizmini ve dünyanın bugünkü hâle nasıl geldiğini öğrencilerle birlikte değerlendiriyoruz.

Nour Alhila: Sanki yaşadıklarını unutmuşlar, şu an olup bitenin farkında değiller.

Vahdettin Işık: Bu çocukların suçu değil. Sorun onlarda değil, bizde aslında. Gençler bilmiyorlar; ne yapsınlar ki?

Nour Alhila: Sadece gençler değil, büyükler de zaman zaman farkında olmadan haksızlık edebiliyor. Geçenlerde biri, 'Bu seçimde destek vermeyeceğiz, çünkü Gazze'ye yeterince sahip çıkılmadı' dedi. Ben de şöyle cevap verdim: 'Biz sizden böyle bir talepte bulunmadık ama bugüne kadar onlar hep destek verdiler. İstanbul'u bu kadar güzel bir hâle kim getirdi? Bugün başörtünüzle özgürce dolaşabiliyor, dilediğiniz gibi hayat sürebiliyorsunuz."

Vahdettin Işık: Diyorum ya, şu kitabı ben 1987'de gizli almıştım, çünkü yasaktı. Kitapçıda açıkça satılamazdı, saklanıyordu; ancak tanıdık birinin aracılığıyla ulaşabiliyorduk. Şimdi ise o kitabı ben akademide okutuyorum! Düşünebiliyor musunuz? Bu yüzden o kitabı hâlâ saklıyorum, hatırası var, atamıyorum. Eski kitapları da o yüzden okumaya devam ediyorum. Hatta bir tanesinin redaksiyonunu bizzat ben yaptım; Türkiye'de ilk kez o baskıyla yayımlandı. Aliya bu kitabı yazdığı için hapse düştü, büyük bedeller ödedi. Ama bugün ben bu kitabı, dünyanın dört bir yanından gelmiş öğrencilere bir akademide okutuyorum. Bunu o zaman tahmin etmek zordu.

Aynı şekilde bugün Gazze için belki önümüzde net bir çözüm yolu göremiyoruz. Ama biz gerçekten elimizden geleni yapar, samimiyetle gayret edersek, ben inanıyorum ki bu böyle devam edemez. Çünkü insan bir işe girince hem ne yapması gerektiğini hem de sınırlarını ve imkânlarını daha iyi keşfediyor. Bu gayretler mutlaka siyasete de bir şekilde yansıyor. Biz evlerimizde gizli gizli konuştuğumuz meselelerin, bugün Türkiye'nin Cumhurbaşkanı tarafından Birleşmiş Milletler kürsüsünde açıkça ifade edildiğine şahitlik ediyoruz. Türkiye, bu işin siyasetini yapan bir aktöre dönüşmüş durumda.

Bu durum bize şunu gösteriyor: Biz üzerimize düşeni samimiyetle yaptığımızda, Allah da yolları açıyor, önümüze tahmin edemeyeceğimiz imkânlar çıkarıyor.

Bugün artık çok açık: Siyaset sadece 'yukarıdan' işleyen bir mekanizma değil. Sivil toplum, halklar, kurumlar, ilim adamları —hepsi siyaset üzerinde etkili olabilir. Hatta bazen mecbur bırakabilir. Bizim işimiz de bu zemini kurmak, bu etkiyi oluşturmak.

Ben, İslam dünyasının tamamında bu dönüşümün yaşanabileceğine inanıyorum. Halklar düzeyinde ciddi bir potansiyel mevcut. Önemli olan, bizim gayret göstermemizdir.

Nour Alhila: Bu mesele için kim samimi olarak çalışmak istiyorsa Allah ona bir yol gösteriyor.

Vahdettin Işık: Gösteriyor elbette. Üstelik bunu sadece teorik bilgilerden, kitaplardan görmedik; bizzat yaşadığımız tecrübelerle de gördük.

Nour Alhila: Zaten bizim siyer geleneğimizde de bunun örneklerini açıkça görüyoruz. Resulullah (s.a.v) ve sahabeler (r.a), Mekke'de baskı ve işgal altında kaldılar; ancak tüm bu zorlukların ardından güçlü ve etkili bir devlet inşa ettiler.

Vahdettin Işık: Evet, onlar bir avuç Müslümandı işte.

Nour Alhila: Hocam, değerli vaktinizi daha fazla almak istemem. Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı? Sohbet gerçekten çok istifadeli ve çok kıymetli geçti. Allah razı olsun.

Vahdettin Işık: Estağfurullah, Allah razı olsun. Benim şu an temel gündemim, ısrarla üzerinde durduğum bir konu olan *İttihad-ı İslam* siyasetidir. İnsanlar zaman zaman soruyorlar: "Gerçekten inanıyor musun bunun olacağına?" diye. Ben de şöyle cevaplıyorum: Yüzlerce yıl birbirleriyle savaşmış olan Avrupa devletleri dahi bugün birlik kurabiliyorlar. Amerika, ismini bile "Amerika Birleşik Devletleri" koymuş. Yani bu insanlar bunu yapabiliyor. Üstelik biz, bundan yalnızca iki nesil önce birlikte yaşayan bir topluluktuk. Benim dedemle sizin dedeniz aynı devletin insanlarıydı. Düşünebiliyor musunuz? Sadece iki nesil önce!

Mesela ben Erzurumluyum; Şam ile Edirne'nin coğrafi olarak bile mesafesi aynı. Ben Bilâd-ı Şam başta olmak üzere İslam coğrafyasının birçok yerini gördüm. Bu insanlarla kültürel olarak da çok ciddi bir benzerliğimiz ve temel meselelerde ortaklığımız var. Bu insanlar bize duygusal bakımdan da çok yakınlar. Aramızda ilişkileri geliştirmeye mâni bir fark bulunmuyor.

Bizleri yakınlaştırmaktan alıkoyan meselelerden biri şu: Eğer yüksek idealleri önümüze hedef olarak koymazsak, basit meseleler ve iç çekişmelerle enerjimizi tüketiyoruz. Ben her zaman söylüyorum; yüksek ideallerin birleştirici bir gücü vardır. Bunu sahada bizzat tecrübe ettim. Filistin'i gezdim, yerinde gördüm. Şam'da bir yaz mevsimi boyunca, ailemle birlikte yaşadım. Orada karşılaştığım insanlar ile bizimkiler arasında —babalarımız, amcalarımız arasında— gerçekten hiçbir fark yoktu. Mesela Şam, adeta Erzurum'la İstanbul'u karıştırıp yeni bir şehir kurduğunuzda ortaya çıkacak bir yer gibiydi. Ben kendimi orada bir yabancı olarak görmedim. Filistin'e gittiğimde bir hafta boyunca oradaki insanlarla birebir temas kurdum. Amcamın oğluyla yan yana fotoğraf çektirseler, Filistinliyle aralarında en ufak bir fark bulamazsınız: yüz hatları, kültürleri, yemek yeme biçimleri, oturuş-kalkışları bile birebir aynı.

Bence mesele çok net: *İttihad-ı İslam* olmazsa, hiçbirimizin iflah

olması mümkün değil. Eğer ittihad olsaydı, Gazzeliler bugün bu durumda olmazdı. Eğer ittihad olsaydı, Suriye bu denli büyük krizler yaşamazdı. Kürtleri bizlere yabancılaştırmak ve emperyalizmin idman sahasına dönüştürerek Siyonizm'in oyuncağı yapamazlardı. Düşünün; Suudi Arabistan'ın, Körfez'in petrolü var; Şam'ın ilmi var; Türkiye'nin insan kaynağı, siyasi tecrübesi ve devlet aklı var. Ama her biri tek başına zayıf. Eğer bu imkanların hepsi bir havuzda toplanırsa birlikte çok güçlü bir yapı oluşturabiliriz. Mesele bu kadar açık.

Bugün elimizde hâlâ genç ve dinamik bir nüfus var. Bu büyük bir imkân. Ama bu çocukların sadece söylem düzeyinde değil, fiilen birbirleriyle irtibat kurmaları gerekiyor. Bu ilişkileri sıcak tutmamız, canlı kılmamız; kurumların iş birliği yapmasını sağlamamız gerekiyor. Ulema, akademi ve sivil toplum bu noktada inisiyatif almalı. *İttihad-ı İslam'ı* sadece siyasetçilerin kuracağı bir şey gibi görmemeliyiz. Halklar arasında yakın ilişkiler ve iş birlikleri tesis edildiğinde bu siyasete de yansır. Ancak yaygın bir şekilde her şeyi devletten bekleyen bir kültürel anlayış var ülkelerimizde. Oysa ittihadı önce âlimler, tüccarlar, halk ve kurumlar inşa eder; devlet bu yapıların üzerinde yükselir. Devlet, bu altyapıya rağmen başka bir siyaset izleyemez. Ben bu meseleyi birinci önceliğimiz olarak görüyorum. Net olarak söylüyorum: Türkiye, Mısır ve İran anlaşmış olsaydı, bölgede emperyalist güçler bu zulümleri gerçekleştirebilir miydi? Hayır, gerçekleştiremezdi. Bu kadar açık.

Dolayısıyla bu doğrultuda siyasetler, ilişkiler ve iş birlikleri geliştirmeli; kurumlar, eğitim programları ve dersler oluşturmalıyız. Bu sadece içinde bulunduğumuz döneme, yalnızca Gazze meselesine özgü bir refleks de olmamalı. Aksine, uzun soluklu ve istikrarlı bir siyasi çizgi haline getirilmelidir. Benim dönüp dolaşıp üzerinde durduğum temel mesele budur. Ve tabii ki her birimizin kendi işini aşkla, şevkle yapan, ihsan sahibi insanlar olmayı önceleyen bir ahlaka sahip olmadan bunları yapmamızın mümkün olmadığını unutmamalıyız.

Nour Alhila: Her şey söylediğiniz gibi, ortak bir bilinç olsaydı bu kadar şeyi yaşamazdık biz. Yani ben arkadaşlarıma şöyle diyorum: Yardım faaliyetlerinin başında kurumsal bir yapı olmalı. Dernekler bir araya gelip ortak hareket etmeli. Bu yardımları organize şekilde yönlendirecek bir birlik kurulmalı. Ama maalesef herkes tek başına çalışmak istiyor. Bu yüzden yardımlar Gazze'ye ulaşamadı, sınırlarda bozuldu. Neden? Çünkü koordinasyon yoktu, herkes kendi başına hareket etti. Allah yardımcımız olsun.

Hocam, çok teşekkür ederim. Allah razı olsun. Gerçekten çok istifadeli, çok farklı bir sohbet oldu. Rahile Hoca sürekli sizden bahsediyordu. Sizi şimdiye kadar tanımadığıma gerçekten üzüldüm. Allah afiyet versin; ümmete daha fazla hizmet edebilmeniz için size güç, kuvvet ihsan etsin.

Vahdettin Işık: Âmin, hepimize.

İşte geldiğimiz yer burası. Bu süreç bize şunu öğretiyor: Eğer sahici bir duruş sergiler, istikrarla yol alırsak, Allah bize yeni imkânlar, yeni ufuklar açar. Bunu bireysel hayatta da gördük, siyasette de gördük. Şimdi sıra, bu şuuru küresel ölçekte yaygınlaştırmakta.

Tufan Üzerine Sorgulamalar

Hasan ÂRİF

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

Yakın tarihimizde, tarihin akışını olağanüstü şekilde etkileyen bir dizi dönüm noktasına tanıklık ettik. 2001 yılının 11 Eylül gününü çok iyi hatırlıyorum. Televizyonu açtığımda, herkes gibi – hatta tüm dünya gibi – büyük bir şaşkınlıkla, canlı yayınlarda iki sivil uçağın New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine çarptığı, kulelerin ve içindekilerin yerle bir olduğu görüntülerini gördüm. Bir başka uçağın ise Washington'daki Pentagon binasının bir kanadına çarparak büyük tahribata yol açtığı bildiriliyordu. O gün kendi kendime, **"Bu gün, iki tarih arasındaki bir dönüm noktasıdır,"** dedim ve gerçekten de öyle oldu.

İkinci dönüm noktası ise, 2002 yılında Siyonist düşmana karşı başlayan ikinci intifada idi. Olaylar 28 Eylül 2000 tarihinde başlamış, 8 Şubat 2005'te, yeni seçilen Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile dönemin İsrail Başbakanı Ariel Şaron arasında Şarm eş-Şeyh'te yapılan zayıf bir ateşkes anlaşmasıyla fiilen sona ermişti. O gün de **"Bu, iki tarih arasında bir dönüm noktasıdır,"** demiştik ve yine öyle oldu.

Üçüncü ve zamanlar arasındaki en belirgin kırılma ise, 15 Temmuz 2016'daki Türkiye'deki darbe girişimi idi. Dönemin Başbakanı Binali Yıldırım'ın açıklamasına göre, bu girişim Türk ordusundaki bir grup subay tarafından yapılmıştı. Allah'ın izniyle, Türk halkının tüm kesimleriyle birlikte sokağa inip direnmesi, bilge liderlerin yönlendirmesiyle halkın dayanışması sonucu bu darbe girişimi başarısızlığa uğratıldı. O

gün de **"Bu, iki zaman arasında bir dönüm noktasıdır,"** dedim ve gerçekten de öyle oldu. Bu makalede ise kahramanımız, yalnızca son yirmi yılın değil, belki de gelecek birçok on yılın en dikkat çekici olayıdır: **Aksa Tufanı**.

2023 yılının 7 Ekim sabahında, Filistin direnişinden gençlerin düşman İsrail'in kuzeyindeki Gazze sınırını aşarak içeri girdiği, çok sayıda İsrailli askeri ve bazı sivilleri esir aldığı olağanüstü karmaşık bir operasyonun görüntüleriyle uyandık. Bu olay, siyonist düşmanda ve onunla müttefik olan dünyada büyük bir şok etkisi yarattı. Etkisi hâlen sürmekte olan bu gelişme, küresel gündemin yönünü bütünüyle **Filistin'e**, onun da merkezinde **Gazze'ye** çevirmiştir.

Neden "Tufan"?

1. Gazze Kuşatması

7 Ekim 2023'ten önce Gazze halkının hayatı asla rahat ve güllük gülistanlık bir hayat değildi. Gazzeliler, tarihin en büyük kuşatmalarından birine maruz kaldılar. Siyonist düşman, insanların ve malların Gazze'ye giriş-çıkışını karadan, denizden ve havadan tamamen engelleyerek boğucu bir abluka uyguladı.

Bu kuşatmanın ilk aşaması 1993–1996 yılları arasında başladı ve farklı dönemlerde uygulanan toplam yaklaşık 342 gün sürdü. En ağır dönem ise, 2006 yılında İslâmî Direniş Hareketi (Hamas)'ın yasama seçimlerinde zafer kazanmasının ardından başladı. 2007 yılı başlarında İsrail, yaklaşık iki milyon nüfusa sahip olan Gazze Şeridi'ni tamamen kuşattı.

İsrail, yakıt, enerji sistemleri, elektrik ve insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli temel ürünlerin girişini yasakladı; Filistinli balıkçıların denize açılmasını engelledi; Gazze ile İsrail arasındaki geçiş noktalarını kapattı. Yabancı aktivistlerin ve uluslararası dayanışma hareketlerinin çeşitli yollarla bu ablukayı kırma çabalarına rağmen, İsrail geri adım atmadı ve aksine Gazze'ye karşı askerî saldırılarını artırdı.

Farklı Filistinli direniş grupları, direniş bayrağı altında İsrail'e karşı mücadeleyi sürdürdüler. İnsan hakları örgütlerinin ifadesiyle Gazze, **"açık hava hapishanesi"**ne dönüştü.

Gazzelilerin dış dünyaya çıkışı üç farklı geçiş noktasından yapılabiliyordu; bunların ikisi İsrail'in, biri ise Mısır'ın Refah Sınır Kapısı idi. Ancak İsrail'in bu geçişleri dahi sürekli kapalı tutması, halkı tamamen izole etti.

İsrail, birçok uluslararası kurum tarafından toplu cezalandırma ve insanlık dışı uygulamalarla suçlanmasına rağmen hiçbir baskıdan etkilenmedi; aksine inatla kuşatmayı ağırlaştırdı.

Benim kanaatine göre, en büyük problem ve en derin etkisi olan nokta şudur: **Tüm dünya, özellikle de İslam ve Arap ümmeti, zamanla bu kuşatmaya alıştı. Bu alışkanlık, Gazzelilerin davasının unutulmasına ve gündemden düşmesine yol açtı.**

2. İsrail Barış mı İstiyor?

Gazze halkına uygulanan ağır kuşatma, İsrail stratejisinde sadece taktiksel bir aşamadan

İsrail, yakıt, enerji sistemleri, elektrik ve insanların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli temel ürünlerin girişini yasakladı; Filistinli balıkçıların denize açılmasını engelledi; Gazze ile İsrail arasındaki geçiş noktalarını kapattı. Yabancı aktivistlerin ve uluslararası dayanışma hareketlerinin çeşitli yollarla bu ablukayı kırma çabalarına rağmen, İsrail geri adım atmadı ve aksine Gazze'ye karşı askerî saldırılarını artırdı.

ibaretti. Bu kuşatmanın amacı, silahlı direnişi etkisiz hale getirmek ve ortadan kaldırmaktı. Zira stratejik açıdan Gazze, Nil'den Fırat'a uzanan hayalî **"Büyük İsrail"** projesinin önündeki en büyük engel olarak görülüyordu.

Aksa Tufanı operasyonunun en çarpıcı sonucu, Siyonist düşmanın **gerçek yüzünü ve iç dünyasındaki inançları** açığa çıkarması oldu. Aşırı sağın önde gelen isimlerinin -ki hepsi aşırıdır- yaptığı açıklamalar, Siyonist ideolojinin **işgal, yayılma ve genişleme** temelleri üzerine kurulu olduğunu gösterdi.

Gazze'nin düşmesinden sonra "**Büyük İsrail**" hedefi, çevresinde bulunan zayıf ve kırılgan yönetimler nedeniyle daha ulaşılabilir bir hedef haline geldi. Bu görüşleri sık sık Ben Gvir, Smotrich ve Netanyahu gibi siyonist liderler hem İsrail içinde hem de dışında açıkça dile getirdiler. Ayrıca, mevcut ABD yönetimi siyonist liderlerin etkisi altına alınmış, kararları yönlendirilmiş, hatta çoğu zaman Ben Gvir'in hazırladığı önerileri bizzat uygulamakla yetinmiştir.

3. Güce Dayalı Bir "Barış"

Burada akla gelen en yakın soru şudur:
"Gerçek yüz artık tamamen ortaya çıktı mı?"

Yani siyonistlerin bölge ülkeleriyle ilişkilerde izledikleri strateji, nihayet tüm çıplaklığıyla görüldü mü?

Bu strateji, tarih boyunca farklı biçimlerde uygulanmıştır. Sykes–Picot Anlaşması'yla bölgenin parçalanmasından başlayarak, Trump döneminde imzalanan "İbrahim Anlaşmaları"na kadar uzanan süreç, **İsrail'in bölgenin tamamını kontrol altına alma hedefinin basamaklarıydı.**

Aksa Tufanı bu stratejinin perde arkasını tüm açıklığıyla ortaya çıkarmıştır. Siyonist strateji birkaç temel üzerine inşa edilmiştir:

Birinci Temel: Arap rejimlerini doğrudan barış anlaşmalarıyla kuşatma.

Bu anlaşmalar sayesinde İsrail'e, serbest hareket alanı, casusluk, istihbarat toplama özgürlüğü ve hava sahalarını kullanma hakkı tanınmakta; buna karşılık bazı ekonomik çıkarlar ve **"normalleşme"** görüntüsü sağlanmaktadır.

Amaç, **İsrail'in varlığına karşı ideolojik direnci kırmak, cihad ve nefsi müdafaa bilincini silmek, bunun yerine kalkınma, refah ve ekonomi söylemleriyle Arap hafızasını dönüştürmektir.**

İkinci Temel: Korku ve tehdit siyaseti.

İsrail, bölgenin en güçlü hava filosuna sahip bir ordu olarak korku unsuru inşa etmektedir. Yaklaşık 180 nükleer başlığa (bazı kaynaklara göre 400'e kadar) sahip olduğu iddia edilen bu rejim, nükleer silahlardan arındırılmış bir bölgede en güçlü caydırıcı güç olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Üçüncü Temel Unsur: Caydırıcılık gücünü ispatlama.

Siyonist düşman devleti, bu aşamada Filistin ve Lübnan'daki direniş hilalini hedef alarak kendi iç cephesini güvence altına almak ve kendisine karşı yükselebilecek her türlü tehdidi bastırmak istemiştir. Bu strateji, "caydırıcılık gücünü ispatlama" amacıyla **sivillerin, özellikle kadınların, çocukların ve yaşlıların öldürülmesini meşrulaştıran aşırı güç kullanımına** dayanıyordu.

Amaç, **toplumun içine umutsuzluk ve çaresizlik duygusunu yerleştirmek**, halkı **boyun eğmeye, merhamet dilenmeye ve zalim düşmana teslim olmaya zorlamaktı.**

Dördüncü Temel Unsur: Batı'nın, özellikle de ABD'nin sınırsız desteği.

Bu destek askerî, istihbarî ve lojistik alanlarda uzun yıllara yayılan bir planın sonucudur. Siyonist lobi, ABD içinde uzun bir geçmişe dayanan örgütlenmesi sayesinde, her türlü kirli yöntemi – para, şantaj, skandal, casusluk ve medya manipülasyonu – kullanarak başkanlar, siyasetçiler ve karar veri merciler üzerinde etkili olmuştur. Böylece Amerika'nın bitmeyen cömertliği, İsrail'e silah ve mühimmat tedariki, mali destek, siyasî koruma (özellikle Birleşmiş Milletler'deki diplomatik kalkan) ve BM Güvenlik Konseyi'nde onlarca kez kullanılan veto hakkı şeklinde yansımıştır.

Amerikalı yetkililerin Uluslararası Adalet Divanına yönelik olumsuz tavırları da bu bağımlılığın bir göstergesidir. Zira mahkeme, Benjamin Netanyahu ve bazı siyonist askeri-siyasi liderleri, soykırım suçları ve sivillere karşı aşırı güç kul-

lanımı nedeniyle suçlamıştır. Bu suçlamalar, özellikle Gazze halkına karşı iki yıl süren yıkım sürecinde daha görünür hale gelmiştir.

Tufandan Sonra Filistin Davası Kazançlı Çıktı mı?

Bugün bu soruya cevap vermek en zor olanıdır. Zira Filistinli şehitlerin sayısı korkunç boyutlara -bazı kaynaklara göre 65 binden 90 bine kadar- ulaşmıştır. Buna ek olarak, binlerce kayıp daha var ki, Allah katında onların da şehit olduğunu düşünüyoruz.

İsrail'in korkakça yürüttüğü yıkım operasyonları, binaları yerle bir etmiş; su, elektrik, hastaneler, gıda depoları, fabrikalar ve yaşamın tüm unsurları doğrudan bombardımanlarla yok edilmiştir. Gazze halkı zorunlu göçe zorlanmış, sistematik bir tehcir planı adım adım uygulanmıştır. Tarihî bir gerçek vardır: **"Sömürgecilikten ve işgalden kurtulmak isteyen halklar, daima ağır bedeller ödemiştir. Özgürlük yolu, canlar ve fedakârlıklarla örülüdür."**

Bu manzaralar, yakın tarihimizde defalarca yaşanmıştır. Cezayir, Vietnam, Güney Afrika ve yakın dönemde Suriye bunun örneklerindendir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin tarihi, onlarca yıl boyunca bu tür parlak direniş örnekleriyle doludur.

Aksa Tufanı, Filistin meselesinin yeniden dirilmesinde büyük bir rol oynamıştır. Yıllardır unutulmuş, iki kuşağın zihninde neredeyse silinmiş olan Filistin fikri, devlet hakkı, geri dönüş hakkı ve yaşama hakkı yeniden gündeme gelmiştir.

Dünyanın dört bir yanında, özellikle Batı'da, gençlik hareketleri bu davayı sahiplenmiştir. Gösteriler, konferanslar, dayanışma yürüyüşleri düzenlenmiş; kamuoyu, Arap ülkeleri hükümetlerine sembolik düzeyde olsa bile Filistin'i tanımaları için baskı yapmıştır.

Bu hareketlilik, Filistin meselesini tozlu raflardan çıkarıp yeniden gündemin merkezine taşımıştır. Avustralya'dan İskoçya'ya, Latin Amerika ülkelerinden Avrupa futbol sahalarına kadar birçok yerde Filistin bayrakları dalgalanmış, İsrail'in katliamları protesto edilmiştir.

Ayrıca, **"Özgürlük Filosu"** adıyla bilinen sivil girişimler, Gazze ablukasını kırmak için yeniden harekete geçmiş ve İsrail'in inatçılığını dünya kamuoyuna ifşa etmiştir.

İsrail'in Küresel İtibar Kaybı

Aksa Tufanı olayları, İsrail'in psikolojik üstünlüğünü yıkmış, "yumuşak güç" imajını dünya genelinde büyük ölçüde zedelemiştir. Siyonist lobilerin yıllarca inşa ettiği algı birkaç ay içinde çökmüştür. Çeşitli ülkelerde, Futbol maçlarında İsrailli taraftarlara yönelik protestolar, Filistin bayraklarının kaldırılması ve İspanya öncülüğünde İsrail'in Dünya Kupası elemelerinden men edilmesi teklifi gibi olaylar yaşanmıştır.

Bazı ülkelerde restoran sahipleri ve işletmeler, İsraillileri müşterileri arasında görmek istemediklerini açıklamışlardır. Londra merkezli *Şarku'l-Evsat* Gazetesi'nin 30 Eylül 2025 tarihli haberine göre, Almanya'daki Yahudiler artık 7 Ekim'den sonra toplumun kendilerine karşı soğuklaştığını hissetmektedir.

Almanya Merkez Yahudi Konseyi Başkanı Yosef Schuster, bu durumu "üzücü ama şaşırtıcı değil" sözleriyle değerlendirmiştir. Araştırmayı yürüten Marina Schirbinsky ise birçok Yahudi bireyin "açık kimlik ile güvenlik arasında sıkışıp kaldığını" söylemiştir.

Eğer dünya genelindeki araştırma merkezleri bu konuda daha kapsamlı çalışmalar yapabilirse, İsrail'in popülaritesindeki büyük düşüş ve Siyonist barbarlığa karşı yükselen küresel nefret açıkça görülecektir.

Sonuç olarak; burada Aksa Tufanı'nın doğurduğu olumlu sonuçların tümünü anlatmak mümkün değildir. Ancak şu gerçek açıktır:

- **Siyonist caydırıcılık teorisi çökmüştür.**
- **İsrail'in küresel itibarı sarsılmıştır.**
- **Yeni nesillerin özgürlük, adalet ve direniş bilinci yeniden uyanmıştır.**

Bugün, bölgedeki ve dünyadaki gençler, Filistin'in var olma hakkını savunmayı bir vicdan görevi olarak görmekte; iyilik, direniş ve özgürlük ideallerini yeniden canlandırmaktadırlar.

"Allah senden razı olsun ey Filistin!"

Bir Seyahatnameden Daha Fazlası: *Kayıp Coğrafyanın İzinde*

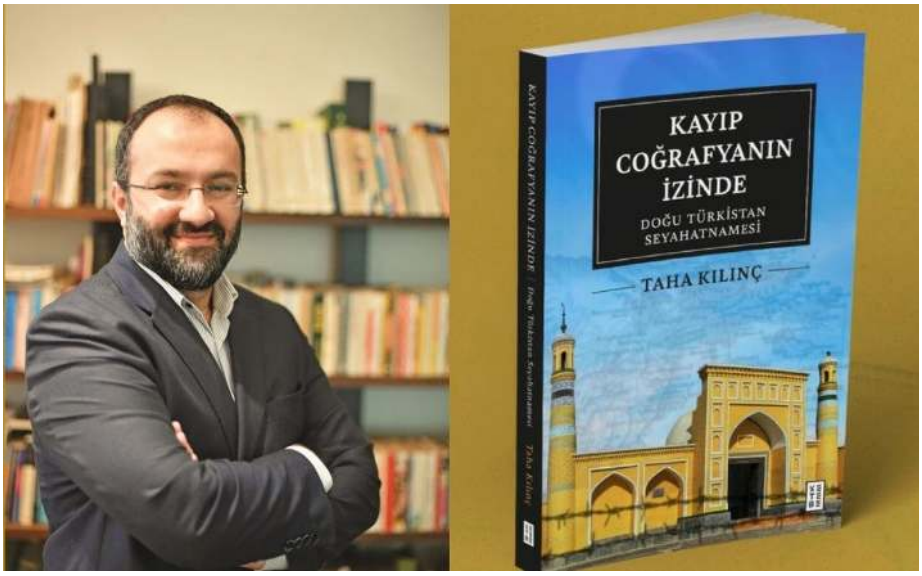
Vahide Nur KAYAR

Taha Kılınç, geçtiğimiz yaz bünyesinde bulunduğum bir kurumda açılış konferansına davet edildiğinde; söyleşinin soru cevap kısmında Doğu Türkistan'da yaşadıklarıyla ilgili sorular geldi; zira Doğu Türkistan'dan döneli bir ay olmamıştı. Kendisi bu soruları cevaplamakla birlikte bir kitap yazdığını, kitabın yolda olduğunu belirtti. Büyük bir heyecan ve merak içinde o günden itibaren kitabın basımını bekledim. Ketebe Yayınları'ndan çıkan *Kayıp Coğrafyanın İzinde*, raflardaki yerini aldıktan birkaç gün sonra kitabı edinmiş ve mümkün olan en kısa sürede okuyup bitirmiştim. Peki, bu büyük heyecan ve merakımın sebebi neydi; tam olarak neyi bulmayı bekliyordum?

Öncelikle, Taha Kılınç —kendi tabiriyle "kalbinde Filistin'i bulunduran Merkez Coğrafya"yı— yani klasik olarak Ortadoğu diye anılan; kuzeyde Türkiye, doğuda İran, batıda Mısır ve güneyde Umman'ı içine alan bölgeyi tanımak ve tanıtmak için bilfiil gayret gösteren bir isimdir. Ancak onun çalışmaları yalnızca bu bölgeyle sınırlı değildir; Kılınç, bütün bir İslam Coğrafyasını anlamayı ve anlatmayı hedefler. Bir söyleşisinde İslam coğrafyasına karşı vazifelerimizi şöyle dile getirmiştir: *Sevgiyle yaklaşmak, bu sevgiyi bilgiyle taçlandırmak, olumlu-olumsuz önyargılardan kurtulmak, bütüncül bakmak ve sorumluluk bilincinde olmak.*

Öyleyse yüzyıllardır bir İslam coğrafyası olan Doğu Türkistan'a karşı vazifelerimizi ne kadar ifa edebiliyoruz? Sevgiyle yaklaşıyor muyuz, yaklaşıyorsak hakkında ne biliyoruz? Dolayısıyla kitabı okumaktaki öncelikli hedefim; bölgeyi araştırmış ve bizzat orada bulunmuş, İslam coğrafyasına yaklaşımıyla örnek aldığım bir Müslüman'ın gözünden Doğu Türkistan'ı anlamaktı. Kanlı canlı bir gerçeklik olarak varlığını sürdürse de gözümüzden ırak kalmış bu kayıp coğrafyayı keşfetmek istiyordum.

Kılınç, Doğu Türkistan yolculuğunu stratejik olarak daha uygun bulduğu havayoluyla Kazakistan, ardından karayoluyla Doğu Türkistan'a geçiş şeklinde planlıyor. Yolculuk öncesi hazırlıklar yapılıyor; cadde cadde, sokak sokak gidilecek güzergâhlar belirleniyor ve nihayetinde bu planlamada muvaffak olunuyor. Böylece bizleri Gulca'dan başlayarak sırasıyla Kaşgar, Yarkent, Hoten, Urumçi ve Turfan'a götürüyor. Adımlarımızdan önce zihinlerimizin yola çıkması gereken bu sefere katıl-



mak boynumuzun borcu; adımlarımızın da gidebileceğini görmek için. Gözden uzak olan, gönülden de uzak olmasın diye.

Kılınç'ın kitabı yazmaktaki hedefleri arasında; Müslüman Uygurların gerçekliğini aktarmak, geleceğe bir kayıt ve kanıt bırakmak ve Doğu Türkistan havzasının coğrafi, tarihi ve kültürel olarak daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak vardır. Kitabı okuduğunuzda bu hedeflerin gerçekleşmesi için titiz bir çalışmanın yapılmış olduğunu göreceksiniz. Hem önemli şahsiyetlerin tanıtımı hem de tarihi arka planın verilmiş olması, kitabı bir seyahatnameden fazlası yapıyor.

Detaylı fotoğraflarla desteklenen kitabın boyutu, bir ders kitabı gibi çalışılmasına olanak verdiği için oldukça uygundur. Kitabın bölümleri şehir şehir ayrıldığından mütevellit, her bölüm bitişinde o şehre dair bütüncül bir bakışınız ve hissiniz oluşuyor. Kapağa gelecek olursak, ilk olarak dikkat çeken unsur; bütün heybeti ve güzelliğiyle Kaşgar'ın kalbi İydgâh Camii ve Doğu Türkistan mavisi bir gökyüzüdür. Dikkatli baktığınızda caminin arka planında bulunan haritayı görebilirsiniz. Ayrıca en alt kısımda, Taha Kılınç ve yol arkadaşı Hulusi Beyin üç ayrı vakitte camiyi ziyaret etmelerine rağmen namaz kılmak için "icazet" alamamalarına adeta bir atıf olarak dikenli teller bulunuyor. Son sayfa ise —tavsiye metinlerden öncesi— Çinli diplomat, siyasetçi ve istihbarat uzmanlarına ayrılmış. İslam'la topyekûn mücadeleyi kazanabilen ve İslam'ı tümüyle ortadan kaldırmayı başarabilen bir devletin bulunmadığı; "radikallikle mücadele" adına, bütün bir halkın tarihi, milli ve dini kimliğinin kodlarıyla oynamanın Çin'e başarı sağlamayacağı ve bu Çinlileştirme siyasetinin Çin açısından yenilgiyle sonuçlanacağı kendilerine hatırlatılmış.

Değinilmesi gereken bir diğer önemli husus da kitabın Müslümanlar ümitsizliğe kapılsın diye yazılmamış olmasıdır. Bu durum, Özbekistan gerçekliğiyle kıyaslanarak şu şekilde ifade ediliyor (syf.186):

"... Bugün Doğu Türkistan'da ne yaşanıyorsa aynısı— hatta zaman zaman daha şiddetlisi— Özbekistan'da yaşandı. Kerimov'un ölümünün ardından, Özbekistan bugün çok daha özgür; bazı siyasi handikaplar hala aşılamamış olsa da İslami hayata uygulanan pek çok kısıtlama kaldırılmış durumda. İslam'ın her türlü tezahürüne uygulanan bir asırlık vahşi kuşatma çok çarpıcı ve sürpriz bir netice verdi Özbekistan'da: Baskılar neticesinde doğrularla beraber yanlışlar da ortadan kaldırıldığı için, halk İslam'ın en saf, en kitabi ve ilmi haliyle kucaklaşıyor şimdi. Aynı senaryo Doğu Türkistan için de gerçek olabilir mi? Bugün konulan katı yasaklar zamanla kalkabilir mi? Neden olmasın? Biz ümidimizi korumakla mükellefiz."

Son olarak, Çin'in İsrail'den bir farkı olmadığını ifade etmek istiyorum. Tüm dünyanın gözü Gazze'ye çevrildiği gibi Doğu Türkistan'a da çevrilecek. Bundan sonra Çin'in yaşananları gizleme olanağı kalmadı. Kılınç, Taksim Camii Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleşen kitap lansmanında İngilizce de dâhil, kitabın farklı tercümelerin yapılacağının müjdesini verdi. Çin hükümetinin kitabın basılmaması için harekete geçtiğinden de bahsetti. Bu çabalarının boşa çıkması sonucu elimizdeki kitabı okuyabiliyoruz. Doğu Türkistan meselesini daha ciddi ele almak, bölgeyi inceliklerileriyle öğrenmek istiyorsak bu çalışmanın kıymetini bilmeli ve defaatle okumalıyız. Bu süreçte kendinizi bir an Yusuf Has Hacib'in kabrinde, bir an Satuk Buğra Han'ı, Kaşgarlı Mahmud'u anarken; bir an Mehmet Emin Buğra ve onun gibi nice Uygur davasının kahramanlarının memleketlerinde bulabilirsiniz.

Doğu Türkistan Seyahatnamesi: Unutulmuş Bir Coğrafyanın Sessiz Tanıklığı
Taha Kılınç ile Özel Röportaj

İNSİCAM



Öncelikle böyle bir kitabı kaleme aldığınız için, İnsicam **Dergisi olarak teşekkür ederiz. Şöyle diyorsunuz girişte: "Böyle bir kitabı kaleme almaktaki öncelikli hedefim, Müslüman Uygurların karşı karşıya bulunduğu dramı ve gerçekliği, mümkün olduğunca anlaşılır biçimde aktarmak." Bu hedefinizi ne kadar gerçekleştirebildiniz?**

Bunun takdirini, zannediyorum ki, en iyi okurlar yapacaktır. Ben tamamen gördüğüm her şeyi aktaracağım bir seyahatname yazma hedefiyle, belli bir plan dâhilinde ve zihnimde bazı sorularla Doğu Türkistan'a gittim. Sekiz günde, büyük tarihî şehirlerin neredeyse tamamını gezdik; mekânların durumunu, sokakların manzarasını ve insanların ahvalini gözlemledik. Şahit olduğum bütün detayları adaletli ve doğru bir biçimde aktarabildiğim noktasında vicdanım gayet rahat.

Siz çok seyahat eden birisiniz. Birçok kez gittiğiniz ülkeler var. Doğu Türkistan seyahati, daha önce mümkün olmadı mı? Ata yurdu topraklarına seyahat kararınız nasıl gerçekleşti? Bölgeye varıncaya kadar nasıl bir süreç geçirdiniz? Kısacası, seyahat öncesinden ve hazırlıklarınızdan bahsedebilir misiniz?

Yıllardır hasbelkader İslâm coğrafyasıyla hemhal olan biriyim. Doğu Türkistan, elbette benim hem duygu dünyamda hem de çalışmalarım arasında bir yer tutuyordu. Ancak hem Çin'in uyguladığı çok boyutlu



karartma ve dezenformasyonlar hem de bölgeye ulaşmanın güçlükleri sebebiyle, şimdiye kadar Doğu Türkistan'la alakalı müstakil bir çalışma da yapmamıştım. Derken, bir dostumuzun seyahatinden aldığım ilhamla 9 Haziran 2025 günü yola çıktım ve elhamdülillah seyahati gerçekleştirdim.

Hazırlık aşamasında, haftalar boyunca bölgeyi çalıştım. Cadde cadde, sokak sokak, notlar aldım; haritalar başında uzun saatler geçirdim. Bazen tek bir binanın doğru konumunu ve ismini tespit etmek bile bir günümü alıyordu. Elde hazır bir materyal veya gezi rehberi tarzında bir metin de olmayınca, seyahatin ayrıntılarına ve ziyaret edilecek hedeflere dair her şeyi kendim bizzat hazırlamak durumunda kaldım.

Seyahat biraz da zorluk demektir. Doğu Türkistan seyahatinin kendine mahsus zorlukları var mıydı? Bunlardan bahsedebilir misiniz? Bunların üstesinden nasıl geldiniz?

Doğu Türkistan seyahati, şimdiye kadar İslâm coğrafyasına yaptığım bütün seyahatler içinde en zoru, en streslisi ve manevî açıdan en yorucusuydu. Polis tarafından defalarca sorgulandık, bazı şehirlerde açıktan takip altındaydık; her yer zaten kameralarla kaplıydı. Doğrusu, yola çıkmadan evvel bu türden gerilimlerin zaten aşinasıydım. Filistin ziyaretlerimde de benzer durumları yaşadığım için, bir nevi hazırlıklıydım. Yaşadığımız her gerilim, Uygurların on yıllardır yaşadıkları hayatı somut biçimde zihnimizde canlanmasına yardımcı oldu, diyebilirim.

Kitap, büyük boy ve 256 sayfa. Fotoğraflarla zenginleştirilmiş. Seyahatin ne kadarını kitaba aktarabildiniz? İstediğiniz gibi bir kitap çıktı mı ortaya?

Muhataplarımızın başı bizden sonra belaya girmesin diye aktarmadığım bazı küçük anekdot ve hatıralar dışında, yaşadığımız her detayı kitaba aktardım. Gördükle-

Muhataplarımızın başı bizden sonra belaya girmesin diye aktarmadığım bazı küçük anekdot ve hatıralar dışında, yaşadığımız her detayı kitaba aktardım. Gördüklerimiz, yaşadıklarımız, yaşadıklarımızın bana düşündürdükleri...

rimiz, yaşadıklarımız, yaşadıklarımızın bana düşündürdükleri... Ayrıca mekânların hikâyeleri, Doğu Türkistan'ın yakın tarihinin dönüm noktaları, önemli şahsiyetlerin hayat öyküleri... Doğu Türkistan'la alakalı bilinmesi gereken en temel noktaları toparlayabildiğimi düşünüyorum doğrusu. Daha fazla ve detaylı okumalar yapmak isteyenler için, kitabın sonuna detaylı bir "tavsiye metinler" listesi de ekledim. Meraklı ve ilgili okurlar, o kısımdan ilhamla kendi okuma serüvenlerini sürdüreceklerdir.

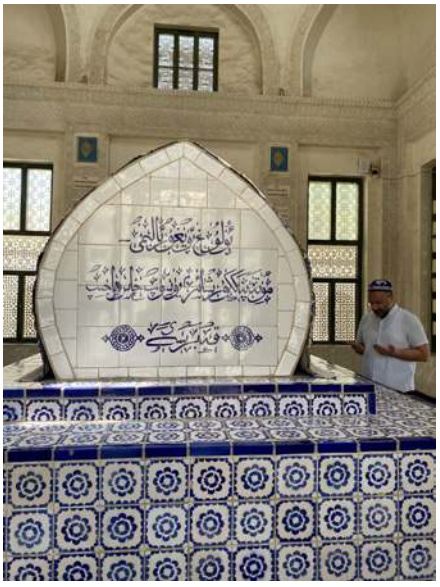
Bir de kitabın yazılma sürecini sormak istiyorum. Klavyenin tuşuna ilk bastığınız anla son bastığınız an arasında nasıl bir duygu yaşadınız? Tuttuğunuz notları kitabi bilgilerle desteklemek, sağlıklı bilgilerle genişletmek ve derinleştirmek gerekmiştir herhalde. Neler oldu bu süreçte?

Doğu Türkistan Seyahatnamesi'nin yazım süreci aslında epey planlı gelişti: Yolculuğa çıkmadan önce, kitabın bütün bölümlerini taslaklar halinde yazmıştım. Şahitlik edeceğim kısımlar ve güncel tecrübeler dışında, bilhassa tarihî arka plana, hadiselere ve şahsiyetlere dair ayrıntıları yerlerine yerleştirip yola çıktım. Seyahat boyunca sürekli günlük tuttum, gördüğüm her bir ayrıntıyı defterime kaydettim. Seyahatten elli sayfalık bir defterle döndüm. Sonra da yaklaşık iki haftalık bir sürede, gece-gündüz çok yoğun bir çalışmanın neticesinde metne son şeklini verdim. Metin, konunun ve bölgenin uzmanı en az on isim tarafından detaylı biçimde okundu; hepsinin de çok önemli önerileri ve katkıları oldu.



Yola koyulurken zihninizde mutlaka bir Doğu Türkistan fotoğrafı varmıştır. Zihninizdeki fotoğrafla gördüğünüz manzarayı karşılaştırırsanız neler söyleyebilirsiniz? Sizi en çok şaşırtan şey ne oldu?

Doğu Türkistan'a doğru yola çıkmadan evvel bölgeyle alakalı çok fazla kitap, dosya ve raporu zaten okumuştum. Ancak sahayı görmek, bizzat gözlemlemek ve yaşamak bambaşka pencereler açtı önümde. Maalesef, okuduklarımdan ve duyduklarımdan çok daha ağır bir manzarayla karşılaştım Doğu Türkistan'da. Şaşırdığım, üzüldüğüm, hayrete düştüğüm epey hadise oldu. Bunların hemen hepsini kitaba aktardım.



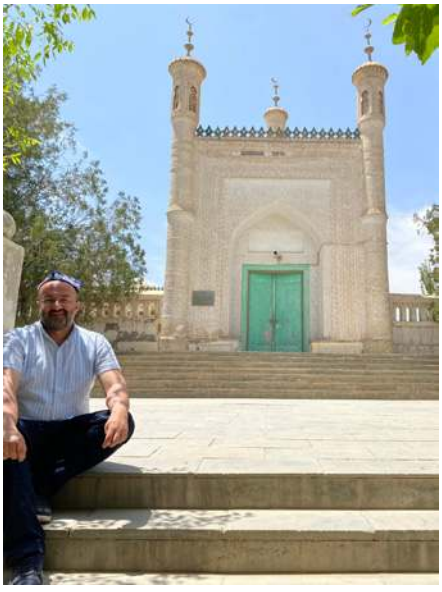
Şimdiye kadar birçok kitap yazdınız. "Kayıp Coğrafyanın İzinde: Doğu Türkistan Seyahatnamesi", bunların içinde nerede duruyor? Bunun sizin kişisel serüveninizdeki yeri nedir?

Genel olarak, çalışma sahamı ve temel hedefimi şu şekilde özetliyorum: İslâm coğrafyasının bizim sınırlarımız dışında kalan kısmını bize ve içeriye anlatmak. Filistin'le alakalı kitaplar yazdım; seyahat izlenimlerinden oluşan kitaplarım var, Suriye'yle ilgili Türkçedeki en kapsamlı kitaplardan birini kaleme almak nasip oldu. Ancak bütün bunların hep-

sinin ötesinde, Doğu Türkistan'ı görmek ve o mahzun beldelerle ilgili bir seyahatname yazabilmek, tümüyle Rabbimin ikramı. Onca kuşatmaya ve gerilime rağmen, herhangi bir ciddi problem yaşamadan ve rotamızdan hiç sapmadan seyahati tamamlayabilmeyi bütünüyle ilahî bir ikram olarak görüyorum. Başka bir izahı yok.

Bölgeye gittiniz, yaşananları gördünüz ve yazdınız. Yazarken ve bitirdikten sonra neler hissettiniz? Bunu da öğrenmek isteriz.

Doğu Türkistan'ı gördükten sonra, yaşadıklarımızı anlatmak ve aktarmak artık omuzlarımda bir vazifeydi. Bunu net bir şekilde hissederek Türkiye'ye döndüm. Seyahatin öncesinde Doğu Türkistan, uzaktan uzağa bir efsane gibiydi benim için. Gidip geldikten sonra ise, manzara cam gibi berrak biçimde zihnime kazındı. Kitabı yazarken seyahati dakika dakika tekrar yaşadım. Heyecanımı, bazen öfkemi ve hüznümü kontrol etmekte zorlandım. Temmuz ayının ikinci yarısında



metin tamamen bittiğinde, üzerimden büyük bir yükün kalktığını hissettim. Zor bir vazifenin salimen ifası gibiydi.

Bir ay olmadan on bin adet basılan kitap tükendi. Bu kadar ilgi bekliyor muydunuz? Kitapla ilgili gelen tepkilerden söz edebilir misiniz? Yayın dünyası, okuyucular, kamuoyu nasıl yaklaştı kitaba?

Samimi olarak söylemem gerekirse, bu çapta bir teveccüh beklemiyordum. Uygurlar, beni aşırı derecede mahcup eden bir ilgi gösterdiler kitaba. Çok farklı çevrelerden dönüşler oldu. İslâmî camia kitlesel olarak sahiplendi. Birbirinden farklı gruplar, vakıflar ve dernekler kitabı okuma listelerine aldılar. Türkiye'nin dört bir yanında okuma ve tahlil halkaları kuruldu. Resmî kurumların, üniversitelerin, siyasî partilerin ve STK'ların temsilcileri, üst düzey bir hüsn-ü kabul gösterdiler. Tüm bunları, unutulmuş bir İslâm beldesinin güçlü bir şekilde kamuoyunun gündemine gelmesi bakımından, Rabbimin bir ikramı olarak görüyorum. Kullar sadece birer vesiledir.

Son olarak ilave etmek istediğiniz bir şey varsa buyurunuz.

Rabbimizden, emeklerimizi boşa çıkaracak kötü amellerden bizleri muhafaza buyurmasını niyaz ederiz.

Verdiğiniz bilgilerden dolayı teşekkür eder, eserinizin hayırlara vesile olmasını dileriz.

İslâmî camia kitlesel olarak sahiplendi. Birbirinden farklı gruplar, vakıflar ve dernekler kitabı okuma listelerine aldılar. Türkiye'nin dört bir yanında okuma ve tahlil halkaları kuruldu. Resmî kurumların, üniversitelerin, siyasî partilerin ve STK'ların temsilcileri, üst düzey bir hüsn-ü kabul gösterdiler.

Siyonizm ile Epistemolojik Mücadele: Akif Emre'nin Filistin'ini Yeniden Düşünmek

Hasan İLKBAHAR

Arş. Gör.,
Düzce Üni. Uluslararası İlişkiler Bölümü

İzzettin El-Kassam Tugayları'nın 7 Ekim 2023 Cumartesi sabahında işgal altındaki topraklara yönelik başlattığı *Aksa Tufanı Operasyonu* beraberinde epistemolojik ve psikolojik bir kırılmaya yol açtı. Nitekim işgal devletinin bölgedeki agresif yayılmacı stratejisi, Filistinlilere yönelik ayrımcı politikaları, uluslararası hukuku hiçe sayan eylemleri ve nihayetinde Gazze'de yürüttüğü, tarihsel süreçte eşi benzeri görülmemiş soykırım, tüm dünya kamuoyları tarafından eleştirildi, kınandı ve protesto edildi. Devletler düzeyinde ise Avrupa, Latin Amerika ve Afrika kıtalarında bulunan çeşitli ülkeler İsrail'le diplomatik ve ekonomik ilişkilerini askıya aldı.

İnsanlığın vicdanında ve devletlerin politikalarında bu tür eylemler hâsıl olurken, akademik yazım ve üretim noktasında da önemli gelişmeler meydana geldi. Bu doğrultuda, Siyonist yönetim tarafından üretilen ve Filistin topraklarındaki işgali meşrulaştıran söylemler sorgulandı. Bunun yanı sıra uluslararası endeksli dergilerde hâkim konumda bulunan kavramların sorgulanmasına ve yeniden üretilmesine ilişkin çeşitli girişimler başlatıldı.

Yukarıdaki girizgâh bağlamında gerek Siyonizm'le gerek işgal devletiyle yürütülen epistemolojik mücadelenin *Aksa Tufanı Operasyonu'ndan* çok daha önceki dönemlere uzandığını belirtmek gerekmektedir. Tam da bu noktada, merhum gazeteci Akif Emre'nin Filistin'e ilişkin yazdığı



yazılarda işgal devletinin ürettiği söylemlere ve akademik camiada kullanılan kavramlara yönelik bir meydan okumasının ele alınması gerekli görülmektedir. Başka bir deyişle, Akif Emre'nin *Aksa Tufanı'nın* çok öncesinde Siyonizm'le epistemolojik bir mücadele yürüttüğü ve literatürde sıklıkla kullanılan kavramlara yönelik eleştiri sunduğu ifade edilebilir.

Bu minvalde, 1999-2017 yılları arasında yazdığı yazılardan hareketle Emre'nin epistemolojik mücadelesinde üç temel kavramsal sorgulama bulunmaktadır. Bu doğrultuda Emre; "Filistin Sorunu", "yerleşimciler" ve "kolonyalizm" kavramları yerine "İsrail Sorunu", "işgalciler" ve "Siyonist sömürgecilik" kavramlarını kullanmayı tercih etmektedir. Buradan hareketle bu yazıda Akif Emre'nin Filistin'e dair kavramsal eleştirilerinden ve sorgulamalarından bahsedilecek ve özellikle 7 Ekim sonrasındaki gelişmelerle bağlantı kurulmaya çalışılacaktır.

İsrail Sorunu

Merhum Akif Emre'nin Filistin ve Kudüs temelli yazılarında ön plana çıkan konuların başında, meselenin nasıl adlandırıldığına ilişkin bir sorunsallaştırma bulunmaktadır. Her şeyden evvel Akif Emre, "Filistin Sorunu" kavramsallaştırmasını eleştirmektedir. Bunun yanı sıra meselenin "Arap-İsrail Sorunu" ya da "Arap-İsrail Çatışması" şeklinde resmedilmesine yönelik de eleştiri sunmaktadır.

Nitekim Emre'nin gözünde sorunun asıl kaynağı, Filistin topraklarına yerleşerek bu toprakları gasp eden Yahudiler ve nihayetinde 1948'de kurulan İsrail Devleti'dir. Gerçekten de tarihsel süreç mercek altına alındığında Filistin meselesinin özünü, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Yahudilerin üzerinde yaşayabileceği bir yurt arayışı oluşturmaktadır. Milliyetçi akımların hâkim olduğu Avrupa siyasetinde Yahudilerin asimilasyona ve dışlanmaya maruz kalması "Yahudi Sorunu"na çözüm arayışına neden olmuş ve bunun sonucunda da Siyonist ideoloji ortaya çıkmıştır.

Tam bu noktada Akif Emre, "Yahudi Sorunu"nun birdenbire nasıl "Filistin Sorunu" şekline dönüştüğünü eleştirmektedir. Nitekim Orta Doğu siyaseti ve tarihine ilişkin birçok ders kitabında, ders izlencelerinde, makalelerde, sempozyumlarda, gazete ve dergi yazılarında "Filistin Sorunu" kavramı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte *Aksa Tufanı Operasyonu*'nun ardından bu konuda yeni bir çabanın belirdiği ve meselenin "İsrail Sorunu" olarak adlandırılmaya başlandığının altı çizilmelidir. Nitekim üniversitelerde düzenlenen konferanslarda, eğitim seminerlerinde, ders kitaplarında, makale başlıklarında ve köşe yazılarında "İsrail Sorunu" kullanımının arttığı görülmektedir.

İşgalciler

Akif Emre'nin kavramsallaştırmalara ilişkin ikinci temel eleştirisi, literatürde sıklıkla karşımıza çıkan "yasadışı yerleşimler/yerleşimciler" kullanımıdır. Emre'nin eleştirisini net bir şekilde anlayabilmek adına, başta Batı Şeria olmak üzere Siyonist yönetimin işgal altında tuttuğu topraklardaki yerleşim politikasını incelemekte fayda bulunmaktadır.

Bilindiği üzere 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın ardından Sina Yarımadası, Gazze, Batı Şeria ve Golan Tepeleri Siyonist yönetim tarafından işgal edilmiştir. Bunun yanı sıra işgal yönetimi, "Genişletilmiş Kudüs Projesi"yle Kudüs şehrinin fiziki sınırlarını genişleterek Doğu Kudüs ve Batı Şeria arasındaki bağlantıyı koparmaya çalışmıştır. Genişletilmiş Kudüs bölgesine yeni yerleşim birimleri inşa eden ve Yahudi nüfusu bu birimlere yönlendiren işgal devleti, aynı zamanda Batı Şeria'da benzer bir işgal ve istila politikası uygulamıştır.

Nitekim Batı Şeria topraklarını kamulaştıran Siyonist yönetim, Genişletilmiş Kudüs bölgesinde olduğu gibi burada da yerleşim birimleri inşa etmiş ve Yahudi nüfusu bu birimlere kaydırmaya çabalamıştır. Bunun yanı sıra Gazze'de de benzer yerleşim birimleri kurulmakla birlikte, sayıları yaklaşık 7 bini bulan yerleşimciler dönemin Başbakanı Ariel Şaron'un 2005 yılında aldığı tek taraflı kararla bölgeyi terk etmiştir. Yerleşim birimlerinin ve yerleşimcilerin tam sayısı belli olmamakla birlikte, iki devletli çözümü destekleyen İsrail merkezli *Barış Şimdi Hareketi*'nin (*Peace Now*) paylaştığı verilere göre Batı Şeri-

a'daki yerleşim birimlerinin sayısı 141, yerleşimcilerin sayısı ise 503 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte Doğu Kudüs'ün bu bölgelere dâhil edilmediğini belirtmek gerekmektedir.

Yerleşim birimleri ve yerleşimciler, 1990'lı yılların hemen başında Madrid Konferansı ve Oslo Görüşmeleri ile İsrail ve Filistin arasında başlayan barış sürecinin önemli bir boyutunu oluşturdu. Literatürde "yasadışı yerleşim birimleri" ve "yasadışı yerleşimciler" şeklinde anılan ve genellikle Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimleri için referans gösterilen bu kavramsallaştırmanın, Akif Emre'nin de ifade ettiği üzere, esasında Siyonist yönetime ait olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim işgal yönetimi, kendi izni, bilgisi ve yetkisi dışındaki yerleşim birimlerini "yasadışı" ilan ederek bu grubun dışında kalan yerleşim birimlerini meşru ilan etmiştir.

Bunun da ötesinde, Siyonist yönetimin barış görüşmeleri sürecinde Batı Şeria'daki yerleşimcilerin sökülüp atılmasını insan hakları ihlali olarak nitelendirmesi, yerleşimleri yasadışı olarak görmediğinin göstergeleri arasında yer alabilir. Böylece Siyonist yönetimin kendi içinde kullandığı "yasadışı yerleşim" ifadesi, yaygınlaşarak akademik yazı diline ve barış görüşmelerine hâkim olmuştur. Akif Emre ise literatürde geniş bir kullanıma sahip olan "yasadışı yerleşim birimleri" ve "yasadışı yerleşimciler" ifadelerine alternatif olarak "işgalciler" kavramını önermektedir. Tam da bu noktada, 7 Ekim'in ardından akademi ve haber dilinde "yasadışı yerleşimciler" ifadesinin yerine "işgalciler" veya "işgalci yerleşimciler" kullanımının arttığını belirtmekte yarar vardır.

Siyonist Sömürgecilik

Akif Emre'nin eleştirdiği ve önerdiği üçüncü kavramsal bağlam ise kolonyalizm ve sömürgecilikle ilgilidir. Her şeyden evvel Akif Emre'ye göre geleneksel Batı sömürgeciliğinin özünde, işgal edilen topraklardaki kaynakların sömürülmesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra "Beyaz Adamın Yükü" ilkesiyle hareket eden sömürgeci güçler, işgal altında tuttukları halkları "uygarlaştırma" iddiası altında asimile etme amacını güderler. Ek olarak geleneksel Batı sömürgeciliği, işgal ve ilhak ettiği topraklardaki vatandaşların yönetim sorumluluğunu üstlenmekte, bölgeye altyapı yatırımları yapmakta ve yerel siyasi güçlerle ittifak kurmaktadır.

Bununla birlikte Emre, Siyonist sömürgeciliğin geleneksel Batı sömürgeciliğinden farklı olduğunu vurgulamakta ve kendine has birtakım özelliklere sahip olduğunun altını çizmektedir. Bu minvalde Emre'ye göre Siyonist sömürgeciliğin en temel özelliklerinden biri, işgal edilen topraklardaki Filistinlilerin bölgeden sürülmesi ve yerine Yahudi işgalcilerin yerleştirilmesidir. Nitekim 1947-1949 yılları arasında Yahudilerin Filistin topraklarında etnik temizlik vasıtasıyla yerli halkı bölgeden sürerek mülteci konumuna düşürmesi ve nihayetinde bölgeye yönelik Yahudi göçünün hızlanması bu durumun en tipik örneği olarak gösterilebilir.

Siyonist sömürgeciliğin diğer bir önemli boyutu ise işgal edilen bölgelerdeki insanların köklerinden koparılması ve bölgenin coğrafi, arkeolojik ve mimari yapısının değiştirilerek yerine yenilerinin ikame edilmesidir. Bu bağlamda kuruluş döneminde Filistin topraklarında etnik temizlik politikası uygulayan işgal devletinin, Yahudi Ulusal Fonu aracılığıyla yok edilen köylerin yerine ağaçlandırma politikaları izlemesi; 1967 Savaşı'nın ardından Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki İslami kimliğin mihenk taşı konumundaki camileri ve külliyeleri yok etmesi, Siyonist sömürgeciliğin geleneksel Batı sömürgeciliğinden farkını ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra Mescid-i Aksa'nın etrafında ve altında başlayan arkeolojik kazı çalışmalarıyla tarihsel, dini ve mitolojik iddialarını ispatlamaya çalışan işgal yönetimi, geleneksel Batı sömürgeciliğinden farklı bir sömürgecilik uyguladığını göstermektedir. Öte yandan Filistinlilere ait zeytin ağaçlarının kesilmesi, hasat dönemlerinde Filistinli çiftçilerin tarlalarına yönelik işgalcilerin saldırıları, Siyonist sömürgeciliğin yalnızca yerleşim ve sömürü amacı taşımadığını, bölge halkını ve kimliğini yok etmeyi çabaladığını göstermektedir.

Geleneksel Batı sömürgeciliği ile Siyonist sömürgecilik arasındaki diğer bir farklılık ise doğal kaynakların kullanımıdır. Nitekim Siyonist yönetim, işgal altında tuttuğu bölgelerdeki doğal kaynakları zaman içinde kamulaştırmış ve kullanım tekelini elinde tutmuştur. Örneğin bölgenin su kaynaklarının yönetimi, 1967 Savaşı'nın ardından Siyonist yönetime geçmiş ve bu kaynaklar, bölgedeki Filistinlilerin aksine işgalci yerleşimcilerin yararına

kullanılmıştır. Bu açıdan su kaynaklarının kullanımı hususunda geleneksel Batı sömürgeciliği ile Siyonist sömürgecilik arasında bir fark olduğunun altını çizmek gerekir.

Geleneksel Batı sömürgeciliğinin su kaynakları konusundaki yaklaşımına İngiltere üzerinden örnek verilebilir. Nitekim 1882'de Mısır'ı önce işgal eden, ardından 1914'te ilhak eden İngilizler, yerel halkın desteğini kazanmak ve ilhakı meşrulaştırmak adına Nil Nehri üzerinde Mısırlı çiftçilerin yararına projeler gerçekleştirmiştir. Buna karşın Siyonist yönetim ise özellikle Batı Şeria'da ve Gazze'de su kaynaklarını Filistinlilere karşı silah ve baskı aracı olarak kullanmıştır. Bunun en güncel örneği ise *Aksa Tufanı*'nın ardından tarihsel süreçte eşi benzeri görülmeyen soykırım sürecinde işgal ordusunun Gazze'nin su kaynaklarını kirletmesi ve su altyapısını yok etmesidir.

Tüm bu örneklerden hareketle, Akif Emre'nin Siyonizm'le ve işgal devletiyle epistemolojik bir mücadele yürüttüğü ifade edilebilir. Nitekim literatüre yerleşen ve hâkim bir şekilde kullanılan kavramlara yönelik Emre'nin sorgulamaları, 7 Ekim sonrasındaki gelişmelere de ışık tutmaktadır. Yıllarca "Filistin Sorunu" olarak resmedilen meselenin kökeninde "Yahudi Sorunu"na çözüm arayışının bulunması ve bunun neticesinde 1948'de teşekkül eden devletin başlı başına gerek bölgesel gerekse de uluslararası siyaset açısından bir sorun haline gelmesi, meselenin "İsrail Sorunu" olarak adlandırılmasını gerektirmektedir.

Öte yandan uluslararası metinlerde ve barış görüşmelerinde yer alan, dillere pelesenk olmuş "yasadışı yerleşimler" kavramının esasında Siyonist yönetim tarafından kullanıldığı ve yerleşimler/yerleşimciler yerine işgalciler kavramının kullanılması Emre tarafından önerilmektedir. Bunun yanı sıra Siyonizm'in kendine has yapısı ve yöntemleri itibarıyla geleneksel Batı sömürgeciliğinden ve Güney Afrika tipi *apartheid* rejimlerinden ayrılması gerektiği Emre tarafından vurgulanmakta ve "Siyonist sömürgecilik" kavramı ortaya konmaktadır.

Sonuç olarak. Emre'nin Siyonizm'e karşı yürüttüğü epistemolojik mücadelenin *Aksa Tufanı*'nın ardından daha önemli bir hale geldiğini vurgulamak elzemdir. Nitekim 7 Ekim sonrasında yaşanan gelişmeler, işgal devletiyle mücadelenin aynı zamanda kavram ve fikir zemininde de yürütülmesi gerektiğini göstermiştir. Bu nedenden ötürü, zihnimize yerleşen ve bakış açımızı şekillendiren kavram ve kavram setlerini sorgulamalı; Siyonist yönetime karşı epistemolojik bir mücadele sürdürmeliyiz.

Akif Emre'nin Kavramları

Yanlış Kullanım;

- Filistin Sorunu
- Yasadışı yerleşimler/ yerleşimciler
- Kolonyalizm

Doğru Alternatif Kullanım;

- İsrail Sorunu
- İşgalciler
- Siyonist Sömürgecilik

Geleneksel Batı sömürgeciliği ile Siyonist sömürgecilik arasındaki diğer bir farklılık ise doğal kaynakların kullanımıdır. Nitekim Siyonist yönetim, işgal altında tuttuğu bölgelerdeki doğal kaynakları zaman içinde kamulaştırmış ve kullanım tekelini elinde tutmuştur. Örneğin bölgenin su kaynaklarının yönetimi, 1967 Savaşı'nın ardından Siyonist yönetime geçmiş ve bu kaynaklar, bölgedeki Filistinlilerin aksine işgalci yerleşimcilerin yararına kullanılmıştır.

Modern Çağda Kötülüğün Estetikleşmesi ve Duygusallaştırılması

Sevde ÖZTÜRK

Son yıllarda küresel akıştaki pek çok popüler akımın teması önceki yılların sakıncalı temalarının dışında bariz bir şekilde şeytan övücü, karanlık özendirici ve dark kişilik dediğimiz kasvet, buhran ve kötülükten hoşlanan ana karakterleri barındırıyor. İlk başta kötülüğün sosyolojik kökenlerini dile getirdiği için takdir ettiğimiz film, dizi ve reklamlar giderek iyi ve kötü arasındaki çizgiyi silikleştiren bir şekle büründü. İzleyicilere, kötülerle empati yaptıran bu içerikler, kötülüğün ve bireysel suçun maruz görülmesine sebep olmaya başladı. Evet, bu yapımlar izleyiciye bir yandan modern toplumun iflasını sorgulatıyor. Ancak, daha yakın mercekten bakıldığında toplumumuzu ve en önemlisi gençliğimizi şeytani, barbar ve zorba olma tehlikesine sürüklüyor.

Büyük anlatılara olan inancın sarsılması, hakikatin yerinden edilmesi belki de hiç bu kadar karanlık olmamıştı. Pek çok sosyolojik tahlil, post modern anlayışın insanı kurallardan ve iktidardan özgür kılacağını, herhangi bir merkezi müdahale olmadan kendi kendini yönetecek bir hakikati üretecek konuma taşıyacağını belirtmişti. Ancak, hakikatin öznelleşme süreci bizi bir özgürleşmeden ziyade bir tür boyun eğmeye doğru sürükledi. Bu noktada postmodernitenin hakikat anlayışı ile güç ve kontrolün güncel biçimleri birbirine görünmez biçimde eklemlendi. Bugün, kontrol artık yasaklarla ya da açık baskılarla değil; hakikatin bulanıklaştırılması yoluyla sürdürülüyor. Sosyal medyanın ve dijital dünyanın gündelik yaşamlarımıza bağlanması iktidarı ve kontrolü ve biyolojik olandan zihinsel olana yöneltiyor. Bir başka deyişle, kapitalizm, yeni yönelimini post-modern dünyanın dijital kanallarına



eviriyor. Bu dünyada "gerçek" artık doğrudan yaşanan bir deneyim değil, görsel olarak tüketilen bir temsil olarak karşımıza çıkıyor. Ahlaki kategorilerimiz parçalayan post modern muğlaklık, sinemada, dizilerde ya da pop kültürde kötü karakterlerin artık "yanlış yapan" değil, anlaşılmamış figürler olarak sunulmasında da kendini ifşa ediyor. İşte bu yüzden, modern dönemde, baş kaldırmış ve ayaklanmış olanlara duyulan hayranlık, post-modern dönemde hakikatin bu karanlık dehlizlerde de bulanabileceği yanılgısını doğuruyor. Gelin bu sürecin nasıl işlediğine daha yakından bakalım.

Post modern dönemde hakikat, tekil ve evrensel bir ölçüt olmaktan çıkmış; bireysel deneyim, duygu ve bakış açısına indirgenmiştir. Bu dönüşümle birlikte "iyi" ve "kötü" arasındaki sınır da giderek silinmiştir. Örneğin, *Joker*, *Maleficent* ve *Wednesday* gibi yapımlar, kötülüğü mutlak bir ahlaki sapma olarak değil, toplumsal dışlanma, travma ya da özgünlük arayışının sonucu olarak resmeden ünlü yapımlar olarak karşımıza çıkar. Bu tarz yapımlara daha dikkatli baktığımızda, kötülüğün, yargılanacak bir olgu olmaktan çok, anlaşılması gereken bir "hikâye"ye dönüştürüldüğünü görebiliriz. Bu yaklaşım, empatiyi artırsa da ahlaki sorumluluğu zayıflatır. Seyirci artık karakteri yargılamak yerine onunla duygusal özdeşlik kurar; kötülük, estetik ve duygusal bir deneyim olarak algılanır. Hakikat parçalandıkça, kötülük de bireysel hakikatlerin bir parçası hâline gelir. Post modern kültür, kötülüğü ve zalimliği dışlamaz artık onları **görsel bir dil, kimlik ve eğlence biçimi** olarak yeniden üretir. Bu süreç, Hollywood'un sahnelerinde başlayan bir estetik dönüşümün, Netflix dizilerinde ve hatta çocuk oyuncaklarında vücut bulmuş hâlidir. Artık kötülük, yalnızca anlatının içeriği değil; tüketilebilir bir biçimdir.

Burada kötülüğün ne denli sıradanlaştırıldığına şahit oluruz. Elbet bu anlayış, bize öncelikli olarak televizyon ve medya endüstrisinden geldi. Hollywood'da gördüğümüz Joker veya Maleficent karakterleri yakın dönemin en dikkat çeken örnekleriydi. Joker, "modern kötülük" kavramının sinemadaki en çarpıcı dönüşümlerinden birini anlamamızı sağlıyor. Normalde Batman'ın ezeli düşmanı ve toplumda kaosun simgesi olarak tanıdığımız Joker, 2019 yılında Arthur Fleck adı ile karakterin özel hayatına odaklanan yeni filmi ile tekrar konuşuldu. Filmde en dikkat çeken mesaj ise Arthur'un suçlarının nedeninin toplum olduğu mesajıydı. İlk bakışta masum ve hatta haklı gelen bu mesaj aslında biraz düşündüğümüzde böyle bir yargının filmde rastgele sorgulanmadığını ortaya koyuyor. İnsanı empati ve meşrulaştırma arasında bırakan bu yapım, bir yandan da izleyicisine haklı bir öfke hissettiriyor. Bu da Joker karakterini, sadist bir suçlu olmanın çok ötesinde haklı bir kahraman yapıyor. Çünkü, izleyici ben olsam ben de delirirdim duygusuyla kötüye sempati beslemeye başlıyor. Diğer taraftan, Joker'e benzer şekilde Maleficent, kötülüğün güzelliği" temasını küresel düzeyde popülerleştiren bir başka yapım. Maleficient karakteri, 1959 yılındaki ilk yapımında bir bebeğin vaftizine çağrıldığı için onu lanetleyen saf bir kötü olarak karşımıza çıkar. Ancak 2014 yapımında bu karakter, ihanete uğramış bir erkek şiddeti mağduruna dönüştürülür. Maleficent, sevdiği tarafından kanatları alınmış bir figür olarak "intikam" duygusu üzerinden tanımlanır. Yeni yapımda bir anne şefkatiyle küçük bir çocuğu koruyan bu yaratık biçimli karak-

ter, filmde bir çocuğun o korkunç yüzünü sıcak bulacak kadar şefkatli betimlenir. İşte bu noktada Maleficent, bir yandan patriyarkal düzenin eleştirisini yaparken, diğer taraftan "kötülüğü" neredeyse *romantik bir özgürleşme biçimi* haline getirir. Maleficent'in karanlığı bile güzeldir: uzun silueti, siyah kanatları, zarif bakışlarıyla kötülük bir moda haline getirilir. Film, kötülüğü bir kimlik estetiğine dönüştürür. "Karanlık da sevgi dolu olabilir." İzleyene, hiç kimse gerçekten kötü değildir; herkes sadece yanlış anlaşılmıştır, duygusunu hissettiren bu yapım da ahlaki sınırlarımızı bulanıklaştıran bir Hollywood örneği olarak karşımıza çıkıyor.

İşte modern eğlence sektörünün öncüsü olan Hollywood'da bu tarz zalimliklerin, estetikleştirilmesi açıkça yaygınlık kazanmıştır. Bu durum bir bakıma Batı geleneğinin insan anlayışını yansıtır. Batıda kötü olarak kabul edilen insan doğası zalim bir bireyi ortaya çıkarır. Batı'nın binlerce yıllık tarihi; soykırımların, sömürge seferlerinin, cadı avlarının, savaşların ve köle ticaretinin karanlık izleriyle örülüdür. Bu şiddet geleneği, yalnızca siyasetin ya da ekonominin değil, eğlencenin de damarlarına işlemiştir. Roma arenalarında zalimlik, izleyenleri büyüleyen bir gösteriye, kan ve ölüm ise seyirlik bir haz biçimine dönüşmüştür. Gladyatörlerin kanı, seyircinin estetik duygusunu kışkırtan bir sahneye dönüşürken, acı artık bir tören havasında sunulmuştur. Bugün Hollywood'un "zalimliği estetize eden" sineması, işte bu mirasın modern bir devamıdır. Perdede parlayan sahneler, geçmişin arenalarındaki çığlıkların yankısı gibidir. Şiddet yine vardır; fakat artık çıplak değil, ışıklar, müzik ve duygusal derinliklerle süslenmiştir. Kısacası, gladyatör arenası yerini beyaz perdeye bırakmış, Batı medeniyetinin şiddetle kurduğu o eski haz ilişkisi yalnızca biçim değiştirerek yaşamaya devam etmiştir. Şiddet artık fiziksel değil, duygusal ve psikolojik biçimlerde sergilenir. Joker 'in cinayetleri, Maleficent 'in laneti, Wednesday 'in ucube övgüsü hepsi aynı temel duyguyu tetikler: Korku yoluyla arınma ve haz alma. Hollywood'un klasik döneminde zalimlik genellikle görkemli, dışsal ve açık şiddet sahneleriyle temsil edilirken; Netflix kuşağında bu şiddet biçimi içselleştirilmiş, duygusal ve estetik bir kimlik göstergesine dönüşür. Artık kan değil, soğukkanlılık ve duygusuzluk kötülüğün en etkileyici ifadesidir. Bu kuşağın en öne çıkan yapımlarından biri "Wednesday"dir.

Wednesday, 2022'de Netflix'te yayımlanan ve *Addams Ailesi* evrenini gençlik dizisi formunda yeniden yorumlayan bir yapımdır. Zeki, duygusuz ve karanlık mizah anlayışına sahip ergen bir kız olan Wednesday Addams'ın okul hayatı ve çevresindeki gizemli cinayetleri çözme sürecini anlatır. Ancak dizinin merkezinde yalnızca bir dedektif hikâyesi değil, şiddetin ve karanlığın modern bir estetik unsura dönüşümü vardır. Dizide Wednesday 'in eylemleri sık sık ölüm, tehlike ve etik ihlallerle sonuçlanır. Ana karakter Wednesday, kardeşinin masum insanlara zarar vermesine kayıtsız kalır; kendi adalet anlayışı uğruna hukuku hiçe sayar; masumların ölümüne yol açan girişimleri ise asla sorgulanmaz. Buna rağmen anlatı, Wednesday'i suçlu değil, *cesur ve kararlı bir kahraman* olarak çerçeveler. Şiddet, burada artık suç değil, "özgür iradenin kanıtı" haline gelir. Dizinin estetik dili bu dönüşümü destekler: siyah-beyaz kontrastlar, ironik replikler, duygusuzlukla bezenmiş karizma vb. Örneğin Wednesday 'in Nevermore Akademisi adı altında tüm ucube kişilikleri barındıran okulunun açılış gününde baba çocuklara: "Unutmayın çocuklar burada edindiğiniz arkadaşlar ömür boyu kardeşiniz olacaklar. Birbiriniz için cinayet işleyecek yalancı şahitlik yapacaksınız." cümlelerini sarf eder. Diğer taraftan bir diğer sahnede: "Aile içinde birlik olmaz sadece benlik olur." cümleleri tekrarlanır.[1] Tüm bu cümleler açıkça kötülüğün ve bencilliğin farklı ifadelerle övülmesidir. Tüm bunlar, zalimliği bir tarz haline getirir. Böylece kötülük, ahlaki bir sorun olmaktan çıkar; zekâ, soğukkanlılık ve mizahın bileşimiyle "çekici" bir kimlik biçimi olarak sunulur. Wednesday 'in dünyasında adalet, toplumsal bir ilke değil; bireysel bir haz ve kontrol aracı haline gelir. Bu ise post modern çağın temel eğilimini yansıtır: Hakikat duygusal, etik görecelidir; şiddet artık korkulacak değil, anlaşılacak bir deneyimdir. Sonuçta Wednesday, post modern dünyanın en zararsız görünen zalimi olarak karşımıza çıkar çünkü o gülümserken kötülük artık ürkütücü değil, *cool* görünür. Dizi, şiddetin sonuçlarını silikleştirip, karakterin karizması üzerinden şiddeti estetikleştiriyor. Wednesday 'in tüm varlığı, *karanlığın "cool" bir tarz" haline gelmesi* üzerine kuruludur. Siyah elbiseler, donuk yüz ifadesi, keskin cümleler, hepsi kötülüğü stilize eder. Netflix'in este-

1 (Wednesday, 2.sezon)

tik diliyle, gotik karanlık gençlik modasına dönüşür. "Duygusuz olmak, güçlü olmaktır." alt mesajını güçlü bir şekilde hissettiren yapım çarpık bir karizma anlayışı üretir. Bu mesaj, kendini arayan genç izleyiciler için daha da büyük bir tehlike yaratır. Çünkü, karizmatik karakterle eşleştirilen duygusuzluk, olgunlukla karıştırılır. Karanlık artık bir "duruş" bir karizmaya dönüşürken etik olmaktan çıkıp estetik bir tercihe indirgenir.

Netflix platformunda 2025 yılının en çok izlenen animesi olan *K-pop Demon Hunters* örneği bu hattın Asya pop kültüründeki yankısı gibi okunabilir. *K-pop Demon Hunters*, Güney Kore yapımı, animasyon tarzında kurgulanmış bir aksiyon-fantazi filmidir. Filmde pop idolü genç kadınlar, sahne ışıkları altında performans sergilerken gizli kimlikleriyle iblis avcılarına dönüşür; müzik, güzellik ve şiddet aynı sahnede birleşir. Bu yapım, küresel pop kültürde karanlığın nasıl estetikleştirildiğini çarpıcı biçimde gösterir. Yüzeyde tamamen farklı bir kültürden (K-pop ve Kore estetiği) geliyor gibi görünse de, aslında Hollywood'un "zalimliğin estetikleştirilmesi" geleneğini Kore kültürünün görsel diliyle yeniden üretir. *K-pop Demon Hunters*'ta idollük (güzellik, sahne ışıltısı, mükemmeliyet) ile iblis avcılığı (şiddet, yok etme, savaş) yan yana gelir. Tıpkı Hollywood'daki *Maleficent* veya *Wednesday* gibi burada da "karanlık" görsel bir estetik unsura dönüşür. Bu estetik çizgi, bugün çocukların dünyasına da taşınmıştır. Labubu bebekleri gibi grotesk, çirkin ama "sevimli" tasarımlar, korkunun pedagojik anlamını altüst eder. Çocuk artık korkudan kaçmayı değil, korkuyla oynamayı öğrenir. Masumiyet yerini anti-masumiyetin cazibesine, duygusal hassasiyet ise duygusal duyarsızlığa bırakır. Korkunç yüzler, pastel renklerle yumuşatılarak pazarlanır; kötülük "farklı olma" ya da "özgünlük" olarak sunulur. Sonuçta hem Hollywood'un kahraman zalimleri hem de oyuncak endüstrisinin gülümseyen iblisleri, aynı ideolojik dili konuşur: Korkma, alış. Kötülük çirkin değil, sadece yanlış anlaşılmıştır. Bu kültürel dönüşüm, yalnızca estetik bir değişim değil; insanın kötülükle kurduğu duygusal ilişkinin yeniden eğitilmesidir. Korku artık bir uyarı değil, bir ürün; kötülük bir tehdit değil, bir kimliktir. Ve modern dünya, tam da bu nedenle, karanlıktan korkmayı değil, karanlıkla yaşamayı öğütlemektedir.

Sonuç

Joker, Maleficent ve Wednesday karakterleri, üç farklı düzlemde ama aynı ideolojik hattın üç yansıması gibidir: Hepsi karanlığı, öfkeyi ve "toplum dışı olmayı" bir tür estetik, kimlik ve güç biçimi haline getirir. Ancak bunu yaparken izleyiciye, kötülüğün korkulacak değil, hissedilecek ve hatta takdir edilecek bir şey olduğu mesajını verirler. Hollywood'un zalimlik estetiği yani "acı çektirenin de anlaşılabilir olması" artık küreselleşmiştir. Kore pop kültürü bunu şiddetle estetiği birleştirerek yeniden üreten bir küresel örnektir. Batı, kötülüğü felsefileştirir, Kore, kötülüğü *performanslaştırır.* Ama sonuç aynıdır: Şiddet artık sorgulanmaz, sadece izlenir. Kötülüğün kaynağını anlamak, onu onaylamak değildir ama onu görmezden gelmek, onu yeniden üretir. Ama bu çizgi o kadar ince ki bazen izleyici farkında olmadan kötülüğe hak verir hale gelebilir. İzleyici, bu yapımlarla modern toplumun duygusal iflasını fark eder. Ancak, bu tarz içerikler, aynı zamanda bireysel şiddetin gerekçelendirilmesi gibi tehlikeli bir alan da açar. Sonuçta post modern kültür, kötülüğü ortadan kaldırmaktan ziyade, onu anlamanın diliyle meşrulaştırır. Ve bu dünyada "hakikat", yerini "duygusal haklılıklara bırakıyor. Böylece kötülük, korkulacak değil, hissedilecek bir şeye dönüşür.

Platon›un meşhur iki atlı araba metaforunda Sokrates›in Phaedrus›a açıkladığı gibi, ruhumuzu iki atı birden dizginlemeye çalışan bir sürücü gibi düşünebiliriz:

Özerkliğimizi dijital olana devrettikçe kötücül dürtüleri temsil eden atı güçlendirip sürücünün işini gitgide zorlaştırıyoruz ruhumuzun yetkileri zayıflıyor bu şekilde (Call newports.38).[2]

2 Newport, Cal. Dijital Minimalizm: Ekran Bağımlılığı ve Teknoloji Yorgunluğu Sarmalından Kurtulmak İçin Bir Yol Haritası. Çev. Cansen Mavituna. İstanbul: Metropolis Yayıncılık, 2019.

Tarih Boyunca Süregelen İnsanlaşma Mücadelesi

Elif ATABAŞ

Yazar
https://balkandays.blogspot.com/

"Üstadım neden öyle söylüyorsun?" diye atıldı Macit, "Ben kimseden bir şey dilenmedim ama ahvalimiz ortada. Böyle giderse yakında yiyecek ekmek bile bulamayacağız. Daha geçen bir bebek açlıktan öldü. Bir de buna 'yetersiz beslenme' adını koymuşlar. Bunun adı yoksulluk![1]

"Beşer" ve "insan" kavramları her ne kadar aynı gibi görünse de aslında *beşer*, insanın fiziksel varlığını ifade ederken; *insan* ise onun ruhunu dile getirmektedir. Kısaca beşer-insan ikileminden kastın beden-ruh olduğu, iyi hasletlerin çoğalmasıyla beşerin insana dönüştüğünü söylemek yanlış olmaz.

İnsanlık tarihi, beşer ve insan olanların dünyada verdikleri mücadelelerle doludur. İnsanın mikro düzeyde nefsiyle verdiği bu iyi olma mücadelesi, makro boyutta dünyayı kendi emelleri uğruna ele geçirmeye çalışan kötü beşerler ve bununla mücadele eden iyi insanlar arasında sürer gider.

Bu süreçte açığa çıkan en önemli gerçekliklerden ikisi de sosyal adaletsizlik ve yoksulluk olsa gerek. En zengin 20 ülke gelirinin, en fakir 20 ülkenin gelirinden 50 kat fazla olduğu bir dünyada yoksulluğun kader olduğuna artık kimse inanmıyor.[2]

1 Beni Yemen'de İtalyana Benzetirler – Samet Doğan

2 Sınır Kapısındaki Deniz Kızı – Erhan İdiz

Tüm bu tabloyu okuyunca Kur'an'ı Kerim'de kölelik üzerine gelen ayetler; bu ayetlerin "geçmişte kaldığını" ve köleliğin artık olmadığını söyleyenlerin yüzüne gerçekleri acı bir şekilde çarpıyor. Zira Kur'an'ın da bize bildirdiği üzere, maalesef kölelik ve sömürge düzeni hala bitmemiş ve korkarım ki dünyanın sonuna kadar da bitmeyecek.

Bu yazımda, altmışlı yıllardan günümüze değin yazılmış üç eser üzerinden sömürgecilik çeşitlerini ve bizlerin buna karşı geliştirmemiz gereken savunma mekanizmalarını dikkatinize sunmak istiyorum. Farklı coğrafyalardan gelmelerine rağmen üç yazar da bizlere insanın "insanlaşma mücadelesi"ni çarpıcı bir şekilde anlatıyor.



İlk eserimiz *Yeryüzünün Lanetlileri.* Eser Cezayirli psikiyatrist Frantz Fanon[3] tarafından 1961 yılında kaleme alınmıştır. 20.yüzyılın sömürgecilik karşıtı önemli düşünürlerinden olan yazar, Cezayir'in *kurtuluş* mücadelesi üzerinden edindiği tecrübelerle sömürgeciyi ve ona maruz kalan halkı yakından müşahede etme imkânı bulmuştur.

Fanon'a göre *"Sömürge altındaki halk için şiddet, sadece bir tepki değil, aynı zamanda varoluşsal bir yeniden doğuştur."* Bu nedenle, uzun yıllar boyunca sömürgeciliğin travma, yabancılaşma ve aşağılık kompleksi gibi birey üzerinde oluşturduğu psikolojik etkileri incelemiştir.

Bunu yapmasının nedenini ise toplumun kurtuluşunun ancak bireyin sağaltılmasından geçtiğini bilmesi ve ulusal bilincin sadece siyasetle değil, kültürel ve psikolojik devrimle gerçekleşeceğine inanmasından dolayıdır. Toplumun düzelmesi, toplumu oluşturan bireyin düzelmesinden geçer. Bunun için ise kişinin sömürgecisini tanıması ve onun oyunlarına karşı **anlamlı bir eyleme** geçmesi gerekir.

Fanon'a göre bu eylemin adı **şiddettir.** Fanon, *"sömürgeciliğin dili şiddettir; o hâlde sömürgecinin anlayacağı tek yanıt da şiddet olacaktır"* der. Fanon'un üzerinde durduğu "şiddet" söylemini, onun kastettiğinin yanında, direnç geliştirmek olarak da anlamak mümkündür. Filistin Sumud'u üzerinde görebileceğimiz bu direnç ve devrimci ruh, tek bir birey olarak topla, tüfekle açığa çıkamayacağına göre, direniş ruhu ve inadına yaşamakla mümkün olacaktır.[4]

Bu günlerde Sudan'da şahit olduğumuz gibi Sudan topraklarındaki maddi zenginlikleri ele geçirmeye çalışan sömürgeci güçler, bunu yaparken sadece siyase-

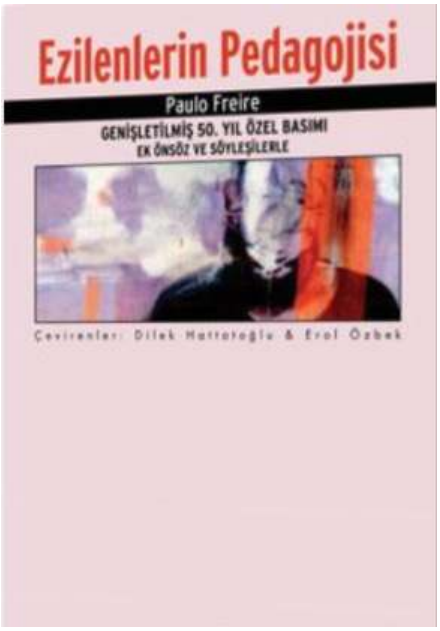
Batı dünyası, Filistin'de Yahudi olmayan bir halkın da var olduğundan ancak 1936-1939 Arap İsyanları ile haberdar olmuş; "topraksız bir halka, halksız bir toprak" mitinin de asılsız olduğu ortaya çıkmıştır.

3 https://insicam.net/2025/07/06/frantz-fanon/

4 https://insicam.net/2024/10/05/sumudun-tezahuru/

ten ve iktisaden değil, bir ülkenin insanlarını birbirine düşürerek, Fanon'un da ifade ettiği gibi kültürel, psikolojik ve ontolojik olarak da ülkenin tarihini ve insanlarını yok etmektedir.

"Üstlerinde boylarından büyük bir yoksulluk vardı."[5]



Bu konuda ikinci eserimiz, eğitimci-yazar Paulo Freire'nin 1970 yılında kaleme aldığı *Ezilenlerin Pedagojisi* adlı kitabıdır. Fanon'dan on yıl sonra kaleme alınan bu eserde yazar, ezilenlerin özgürleşmesi ve toplumsal değişimi için, Fanon'un sunduğu sömürge karşıtı "şiddet"in yerine anlamlı eylem olarak "eğitim"i inceler ve eğitimde nasıl bir dönüşümün yapılması gerektiğini tartışır.

Klasik eğitim sistemini eleştiren Freire, öğretmenin anlattığı ve öğrencinin pasif bir şekilde dinlediği bir sistemin, ezilme psikolojisini pekiştirdiğini savunur. Hatta bu sistemi bankacılık modeli olarak adlandıran yazar, sadece "verileni alan" olmanın, öğrencinin "düşünme ve sorgulama" yetilerini körelttiğini savunur.

Yazarın önerisi ise problem çözme modelidir. Öğretmenin bir rehber rolü üstlendiği bu modelde, karşılıklı diyalog halinde konular işlenirken; öğrenci düşünme, sorgulama ve kendi toplumsal konumu üzerinden çözüm üretme imkânı bulur. Böylelikle eğitim, ezilenlerin koşullarını değiştirmek amacıyla kullanılan bir sisteme dönüşür.

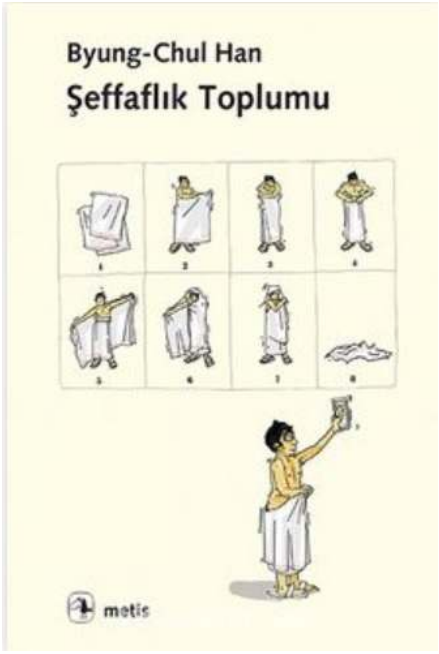
Eğitim, öğrencinin öz bilince ulaşmasına hizmet eder. Öz bilinç, bireylerin kendi toplumsal durumlarını anlamaları, bu durumu sorgulamaları ve değişim için harekete geçmeleri sürecidir. Öz bilinç, yalnızca bireysel bir farkındalık olarak kalmamalı, aynı zamanda toplumsal bir eyleme dönüşmelidir. Bireylerin toplumdaki güç ilişkilerini ve eşitsizlikleri fark etmeleri, onlara bu eşitsizliklerle mücadele etme yeteneği kazandırır.

Bunu yapabilmek için de bireylerin kendi tarihlerini, kimliklerini, değerlerini ve kültürlerini yakından tanımaya ihtiyaçları vardır. Yani Freire'ye göre ezilenlerin özgürleşmesi sadece siyasi değil, aynı zamanda eğitimle ilgili bir meseledir. Toplumu dönüştüren bu eğitim sisteminin inşasında en büyük rol de öğretmenlere düşmektedir.

Daha eşitlikçi bir ders ortamı için öğretmenler, öğrencileri pasif dinleyici olmak yerine, aktif katılım sağlamaya teşvik etmeli ve bunun için gerekli ortamı oluşturmalıdır. Yazara göre eğitim kişiye sosyal adaletsizlik ve toplumsal eşitsizlikler konusunda düşünmesine ve çözüm üretmesine imkân sunar.

Tam tersine ezilen halklar ise kasıtlı olarak kendi dil, kültür ve değerlerinin dışlandığı bir eğitim sistemine tabi tutulur. Nitekim sadece kendi kültürü ile barışık olan halklar, ezilenleri anlayabilir ve onlar için mücadele edebilir. Eğitim, aktif bir diyalog ve problem çözme süreci olmalıdır.

"Dağ gölleri gibi ayna misali pürüzsüz olan kalplerimize dijital dünyadan durmadan dolu yağmaktadır." (Mustafa Merter)[6]



Son olarak konuyu Byung-Chul Han'ın *Şeffaflık Toplumu* eseriyle nihayete erdirelim. 2015 yılında kaleme alınan eserin yazarı, aslen Güney Koreli olup Almanya'da felsefe alanında çalışmaktadır. Han'ın bu ve diğer eserlerinin kıymeti, zamanımızın düşünürü olarak içinde yaşadığımız dünyayı bizimle aynı zamanda yaşar-

5 Beni Yemen'de İtalya'na Benzetirler – Samet Doğan

6 https://www.youtube.com/watch?v=WoJ24rzdE-Q (Dijital Esaret)

ken yorumlamasındadır. Bu nedenle tespitleri çok önemlidir. Yazar *Şeffaflık Toplumu* eserinde konumuzla bağlantılı olan sömürgeci zihniyetin dijital mecrada devam ettiğini dile getirmektedir. Aslında dijital platformlarda daha fazla görünür olan bireyin, şeffaflık adı altında daha özgür ve bağımsız olması gerekirken tam tersine bir etkiyle baskı altına girdiğini ve dışlanmışlık hissettiğini savunur. Şeffaflıkla birlikte bireyin mahremiyeti yara alırken aynı zamanda da duygu ve düşüncelerinin önemi azalır. İzlenmek ve sergilenmek istenen hayatlar sadece şekilden ibaret, çok yüzeysel olurken kimse kimsenin iç dünyasıyla ilgilenmek istememektedir. Ayrıca her şeyin açıkça ortada olması, sosyal adaleti vaat eder gibi görünürken kişinin mahremiyeti zarar görmekte ve sınırları aşılmaktadır. Bu nedenle şeffaflık aslında özgürlüğün azalması ve içsel baskının artması anlamına gelir. Sosyal medyada yaptığı paylaşımlar üzerinden aslında bir yandan da sürekli kendini izleyen bireyin, zamanla bu iç baskının sonucu olarak depresyona girmesi muhtemeldir. Zira toplumsal onay ve "beğeni" (like) kültürü bu durumu tetiklemektedir. Üstelik birey, bütün bu süreçte tüm dünyasını olanca şeffaflığıyla paylaşırken sömürgeci düzenin metası haline geldiğinin farkında değildir. Artık onun hayatı ve verileri tüketim malzemesine dönüşmüştür. Han'ın **dijital sömürgecilik** olarak adlandırdığı çağımızın bu sisteminden çıkmanın **anlamlı eylemi, gizlilik ve mahremiyetin yeniden inşa edilmesidir.** Zira mahremiyet, bireyin kendini keşfetmesi ve özgürleşmesi için çok temel bir yerde durmaktadır. İnsanın içindeki eşsiz ahengi bozan ve her şeyini ifşa etmeye yönlendiren bu dijital sömürgecilere karşı elbette yapılacak çok şey vardır:

Öncelikle, hakikatin gösterilen değil, yaşanan bir şey olduğunu unutmamalıyız.

Freire'nin tespitlerinden yola çıkarak, sahih kaynaklara dayanmayan bilgiyi sorgulayan ve içinde tarihi ile kültürel değerlerimizin yer aldığı bir eğitim ortamını oluşturmalıyız.

Kişisel verilerin sömürülmesine karşı dijital mahremiyet ve medya okuryazarlığı çalışmalarını çoğaltmalıyız.

Sanat, edebiyat ve sinemanın gücünü kullanarak kendi değerlerimizi anlatan eserler üretmeliyiz, özellikle çocuk edebiyatı alanında.

Bireysel özgürlükten çok, kolektif bilinç ve ortak değerlerimize dayanan bir noktada buluşabilmeliyiz.

Sürekli çevrimiçi olma baskısından kurtulup sessizliği ve özümüze dönmeyi seçmeliyiz.

Sömürgecinin artık toprağın yanında zihnimizi ve verilerimizi de işgal ettiği günümüzde çağdaş çözüm, politik olduğu kadar bireyseldir de. Kendi hikayemizi yazmak ve korumak zorundayız. Bir yazarlık yolcusu olarak bu yazımla ben de duygularımı ve gördüklerimi sizlerle paylaşarak insanlaşma mücadelesine katkı sunuyor olmaktan onur duyuyorum. Kemal Sayar'ın dediği gibi her şeyin "bir tıklık ömrü"nün olduğu dijital sömürge çağında bilinçlenmek, zaman ve emek istiyor. Sen de okuyarak ve anlatarak bu sürece dahil olabilirsin.

"De ki: ‹Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?› Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." (Zümer Süresi, 9)

Unutmamalıyız ki sömürgecinin zihinlerimizi ve öz benliğimizi işgal etme çabasının ardında bizi eylemsizleştirme amacı gizlidir. Zira özgür olan insanının hayatta hedefleri vardır ve saatlerce video (short) izlemeye ya da sosyal medya karşısında uyuşmaya vakti olmayacaktır. Bunun bilincinde olarak güne telefonu elimize alarak değil, belki de Kierkegaard'ın şu sözünü hatırlayarak başlamak yerinde olur: "Tanrı benimle ne kastetmiş olabilir?"

Prizren: 21. Yüzyılda Bir Osmanlı Panoraması

Zübeyir ŞEKERCİ

2022 senesinde Özbekistan seyahati için sözleşmiş, ancak avukatlık stajından ötürü birlikte yolculuk yapamamıştık. Rabbim bir başka kapıyı açmış ve kıymetli dostum Ali ile üç sene sonra bir başka coğrafyaya yelken açmıştık. Balkanların en hassas ülkelerinden, Avrupa'nın en genç devleti Kosova'yaydı yolculuk.

Bir Eylül günü, sabah saat dokuz gibi Kosova'nın başkenti Priştine Havalimanı'na iniş yaptık. Oldukça küçük bir kapasiteye sahip havalimanında pasaport kontrolü dengesiz ve yavaş. Bazı kişilere oldukça uzun süreli sorular sorarken bazılarına doğrudan damgayı bastılar. Kontrol sonrası valizi aldık ve havalimanından doğrudan otogara gidecek minibüse bindik. Normalde kişi başı üç euro olan bilete öğrenci olduğumuzu ifade edince iki avroya alabildik. Havalimanından otogara yolculuk 20-25 dakika kadar sürmüştü. Şehrin merkezinden birkaç kilometre uzakta olan otogar, Anadolu'nun ücra bir ilçesindeki otogardan farksız ve hatta daha da gerideydi. Zira ücretsiz lavabosu olmadığı gibi yönlendirici tabela da pek azdı. Bir başkentin merkez otogarı, ülkenin ahvaline dair ipuçları veriyordu bizlere.

Otogardan Prizren'in merkezine yaklaşık bir saat 45 dakika süren otobüs yolculuğu nihayete ermiş ve indikten bir süre sonra konakladığımız yere gelmiştik. Yol boyu tabiatın yeşil tonları, taşlı yollar ve atıl araziler bize eşlik etmişti. İmkânsızlık bir yandan ulaşımı zorlaştırırken, öte yandan tabiatın bekaretini modern terakkiden/telakkiden korumuştu belki de.



Bir süre dinlendikten sonra şehri adımlamaya başladık. Prizren, bugün bizlere adeta klasik dönem Osmanlı şehrini panoramik bir halde sunuyor. Nitekim kaleye çıkıp göz attığımız vakit bu hissi ziyadesiyle yaşayacaktık. Şehir, 1455'te Fatih Sultan Mehmet'in fethine değin Roma ve Sırp krallıkları arasında el değiştirmiş, ancak fetih sonrası yaklaşık 400 yıl Osmanlı kalmıştır. Fetih akabinde II.Mehmet'in emriyle namazgâh yaptırılmış ve sırasıyla şehrin İslamlaşması gündeme alınmıştır. 20. Yüzyılda Arnavutların isyanı, Yugoslavya ve Sırp işgal girişimleri derken ciddi hasar alsa da bugün hala tüm ihtişamıyla yerli yerinde durmaktadır. Arnavut, Sırp ve Türk nüfusunun bir arada olduğu şehirde Türkçe kullanım oranı oldukça yoğun.

İlk güzergâh Cuma Camii'ydi. Osmanlı dönemindeki belgelerde "Fatih Sultan Mehmet Han Camii" olarak kayda düşen camii, 10. yüzyılda bir Ortodoks Kilisesi olarak inşa edilmiştir. Bogoroditsa Levişka Kilisesi, Bizans döneminde inşa edildikten sonra 14.yüzyılda Sırp hâkimiyetindeyken mezkûr ismi almış ve birtakım eklemelerle Sırp Ortodoks Katedrali olarak kullanılmıştır. Fetihten sonra Fatih'in emriyle şehrin en büyük kilisesiyken camiye çevrilmiş ve bir cuma günü ibadete açılmıştır. "Cuma Camii" olarak anılmasının sebebi de budur. 20. yüzyılın başında tekrar kiliseye döndürülen eser, bugün kullanıma kapalıdır. 1999 sonrasında Kosova'nın akıbetiyle ilgili kaotik durumdan nasibini alan camii, yakılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Kapısına kilit vurulan eseri sadece dışarıdan görmekle yetinmiştik. Klasik erken dönem Ortodoks mimarinin özelliklerini ihtiva eden eser, kiremit rengiyle ve iç içe geçen kubbeleriyle Molla Zeyrek Camii'ni anımsatmıştı. Ana kapı kilitli olsa da güvenlik tarafından kontrol ediliyordu. Bir süre inceledikten sonra seyre devam ettik.

Cuma Camii'nden şehrin merkezine, taşköprünün yamacına gelmiştik. 16. yüzyılda Sinan Paşa tarafından inşa ettirilen köprü, 19 Kasım 1979'daki sel taşkını sebebiyle yıkılmıştı. Afetin yıkımını kolaylaştıran bir etken de yol çalışmaları hasebiyle malzemelerle kapatılan sol gözdü. Zira üç gözden oluşan — iki küçük bir büyük— köprünün sol tarafı kapatılınca taşan nehre karşı dayanamamıştı. Bugünkü haline 1982 yılında orijinalliğe sadık kalınarak getirilmiştir. Köprünün sağ tarafından ilerleyip Şadırvan Meydanı'ndan geçmiş, oradan Sinan Paşa Camii'ne geçmiştik. Camiye giderken meydanda rastladığımız dilenciler, camii önünde de önümüzü kesmişti. Seyahat boyunca sistemli bir şekilde hareket ettiklerine şahit olduğumuz dilenciler, yanınıza gelip muhtelif dillerde

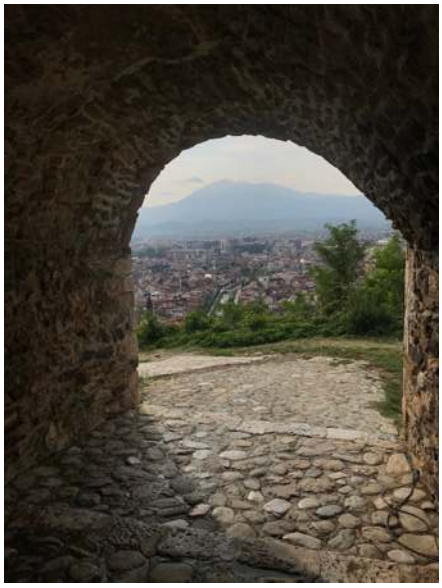
Batı dünyası, Filistin'de Yahudi olmayan bir halkın da var olduğundan ancak 1936-1939 Arap İsyanları ile haberdar olmuş; "topraksız bir halka, halksız bir toprak" mitinin de asılsız olduğu ortaya çıkmıştır.



ricada bulunuyorlardı.

Sinan Paşa Camii'nin banisi, "sofu" lakaplı Arnavut asıllı Sinan Paşa'dır. İnşa edildiği döneme dair eldeki en net bilgi, mihrabın üzerindeki kitabelerdeki yazılardır. 19. yüzyıla ait kitabelerin birinde banisinin Sinan Paşa olduğu yazarken, ötekinde ise 1615 (Hicrî 1024) tarihi yazmaktadır. Klasik dönem eserlerine güzel bir temsil olan mezkûr eser, Osmanlı sonrası dönemde Sırplar tarafından silah deposu olarak kullanılmış, daha sonra müze işlevi görmüş; ancak 20. yüzyılın sonlarında asli hüviyetine kavuşmuş ve çeşitli restorasyon çalışmalarından sonra bugünkü haline kavuşmuştur. Mavinin muhtelif tonları, Balkanlara ait renkli tezyinatı, ince işçiliği ve mimarisiyle insana sekinet veriyor adeta. Camiye girdikten bir süre sonra ikindi ezanı okunmuş ve ardından namaza durmuştuk. Her yaş grubundan safları dolduranların yanı sıra cemaatte muhtelif ülkelerden gelen müminler de bulunuyordu. Tesbihatın ardından camii imamıyla tanışmıştık. Camii imamı Abdülaziz Hoca, Prizren Türklerinden. Hocanın nesebi, Osmanlı döneminde Konya'dan iskân ettirilen ailelere dayanıyor. İstanbul'da eğitim gördüğünü öğrendiğimiz Abdülaziz Hoca, daha sonrasında Haseki'de ihtisasını tamamlamış. Diyanet'in bir personeli olarak hizmet veren hocanın entelektüalitesi dışında sesi de bir hayli etkileyicidir. Kendisiyle vedalaştıktan sonra Gazi Mehmet Paşa Camii'ne (nam-ı diğer Bayraklı Camii) geçtik.

Şar Dağları'ndan süzülüp taşköprünün altından geçen Bistriça Nehri'nin öteki yakasında bulunan cami, aslında büyük bir külliye olarak Gazi Mehmet Paşa tarafından 1573-74 yılları arasında inşa ettirilmiştir. Kuşbakışı bakıldığında mimari bir ahengi görebildiğimiz eserin içinde medrese, mektep, müderrishane ve hamam bulunmaktadır. Sinan Paşa ile Prizren'in en önemli simalarından olan Gazi Mehmet Paşa, bu eserle şehrin imarına önemli bir katkıda bulunmuştur. Camiye yan kapıdan girdiğimizde, duvara meskûn abdesthane bizi karşıladı. Cami bahçesi yeşil ve sakin.





Caminin içerisine girdiğimizde sadelik karşılıyor bizi. Çeşitli restorasyon faaliyetlerinden geçse de duvarlarda oluşan çatlaklar ve tezyinatı gölgeleyen tahribat, yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu gösteriyor. Camii çıkışında tanıştığımız Makedon Türkü Adem Abi, TİKA'ya durumun bildirildiğini ancak henüz bir hareketlilik olmadığını söyledi. Balkanlar deyince sürekli olarak karşımıza çıkan, tarihi eserlerin yenilenmesinde büyük katkı sunan TİKA'nın, Osmanlı'nın güzide bir örneği olan bu caminin restorasyonunda gecikmesi bizi şaşırtmıştı.

Camiden çıktıktan sonra Gazi Mehmet Paşa Hamamı'na ve karşısındaki Arasta Camii'nden "yadigâr" minareye gelmiştik. Hamam kapalıydı. 1526-38 yılları arasında Evrenoszâde Yakup Bey tarafından yaptırılan cami, 1911 yılında dönemin hükümeti tarafından çarşıyla beraber yıkılmış; ancak minaresi bugüne ulaşabilmişti. Şehri adımlarken tarihi panorama olmaklığının yanında sekülerleşme izlerine



de şahit oluyorduk. Zira bizatihi Sinan Paşa Camii etrafındaki restoranların ekserisi alkollüydü. "Bushborek Döner" isimli alkolsüz bir yerde yemek yemeye karar kıldık. Köftesi oldukça iyiydi.

Yemek sonrasında yorgunluğu atmak için tekrar otele dönmüş ve akşama doğru tatlı yemek için tekrar dışarı çıkmıştık. Sinan Paşa Camii'nin hemen üstünde, külliyenin bir parçası olan "Konaku Cafe"de tiramisu yemiştik. Oldukça lezzetli ancak şeker yoğunluğu Türkiye'dekinden biraz farklıydı. Limonla beraber gelen çay ise sizi memlekette hissettiriyor. Gerçi Türkçe ile rahatlıkla anlaşabildiğimiz, yabancı dile ihtiyaç duymadığımız bir bağlamda düşünürsek burası zaten memleketten bir parçaydı. Çıkarken tekrar yağmur başlamış, rahmet eşliğinde otele dönmüştük.

Sabah namazına kalkmak dışında, dünün yorgunluğundan ötürü sabah 11'e doğru ancak kalkabilmiştik. Atıştırmalıklarla kahvaltıyı geçiştirdikten sonra gezmeye kaldığımız yerden devam etmiştik. Gezerken imkân oldukça ara ara video kaydı alıyordum. O sırada kamerayı gören bir amca, yol üstündeki bir trafoyu göstererek hikayesini anlattı. Osmanlı son döneminde, 1908 yılında Abdülhamid tahttayken projesi Avusturyalı bir mühendise çizdirilmiş. Hidrosantralden gelecek elektrik için düşünülen proje, daha sonra payitahttaki karışıklıktan ötürü Avusturya- Macaristan döneminde inşa edilmiş.

Bilginin doğruluğu bir yana, tüm samimiyetiyle bize bilgi vermeye çalışan Altay Amca'mız Prizren insanına güzel bir temsildi. Vedalaştıktan sonra yol üstü bir erken dönem Katolik kilisesine, çalan çan eşliğinde girmiş ve sonrasında tekrar Gazi Mehmet Paşa Camii'ne uğramıştık. Camide abdest alırken denk geldiğimiz bir Türk aileyle tanışmış ve teva-

Namaz vakti gelmiş, içeriye girdiğimizde ezan okunmak üzereydi. Aslında vaktin bir 10-15 dakika sonrasında okunuyordu ezan. Bunun sebebini Ülgün'de tanıştığım vaizden öğrenecektim: Ezan vakitleri, gün içindeki çalışma vakitlerine göre ayarlanmıştı. Camii derneği mütevellisinden olduğunu öğrendiğimiz Cengiz Abi, bizim Türk olduğumuzu öğrenince hemen "Ezanı okur musunuz?" sorusunu yöneltti.

fuken İstanbul'da yakın oturduğumuzu öğrenmiştik. Balkanlara ve ecdada dair samimi bir sohbetin ardından vedalaşıp yola devam etmiştik.

Bir sonraki ziyaret yerimiz, Prizren'in son kubbeli camisi olma özelliğine sahip Emin Paşa Camii'ydi. 1831-32 yıllarında Mehmet Emin Paşa himayesinde, Rotula kardeşlerin infaklarıyla inşa edilen yapı, ilk etapta medresesiyle birlikte olsa da medrese günümüze ulaşamamıştır. Barok mimariden esintiler taşıyan eser, Sinan Paşa Camii'nin tezyinatı ve mimarisinden de etkilenmiştir. 20. yüzyıldaki restorasyonlarda son cemaat yerinde orijinalliği bozan düzenlemeler, TİKA'nın 2015'teki restorasyonuyla aslına rücu ettirilmiştir.

Avlusunda, Kosova İslam Birliği'ne bağlı bir hafızlık kursu bulunmaktadır. Cami avlusuna girdiğimizde sohbet eden yaşlıların ağzından Türkçe ifadeler duymuştuk. Namaz vakti gelmiş, içeriye girdiğimizde ezan okunmak üzereydi. Aslında vaktin bir 10-15 dakika sonrasında okunuyordu ezan. Bunun sebebini Ülgün'de tanıştığım vaizden öğrenecektim: Ezan vakitleri, gün içindeki çalışma vakitlerine göre ayarlanmıştı.

Camii derneği mütevellisinden olduğunu öğrendiğimiz Cengiz Abi, bizim Türk olduğumuzu öğrenince hemen "Ezanı okur musunuz?" sorusunu yöneltti. Nazik bir şekilde geri çevirdik. Namaz sonrası camii imamıyla tanışmış ve ayaküstü bir sohbette bulunmuştuk. Davut Hoca 12 sene Suriye'de eğitim görmüş, kıraati fevkaladeydi. Camiinin orta yerindeki divanın sebebini sorduğumuzda, Kuran tilavetinin orada icra edildiğini söylemiş ve bir saygı nişanesi olduğunu eklemişti. Cemaatten birinin taziyesine yetişeceği için müsaade istemiş; ardından selamlaşıp ayrılmıştık. Cemaate ve misafire karşı nezaketi takdir edilesiydi.

Camiden ayrılıp Halveti Tekkesi 'ne geçtik. Kukli Mehmet Bey Camii'nin bitişiğinde bulunan Halveti Tekkesi, 1712 yılında Şeyh Pir Osman Baba tarafından kurulmuştur. Arnavut bölgesinde bir ilk olmaklığı temsil eden tekkenin bugünkü hali, turistik bir objeden öteye geçmiyor gibiydi. Dışardan bir ziyaretçi olarak geldiğimiz halde tekke sakinleri pek cana yakın değildi. Bahçedeki çeşmeden oluşan havuzun içerisinde karpuzlar, sonradan şeyhin evi olduğunu öğrendiğimiz yan binanın önündeki lüks araç ve kendi halindeki birkaç insan... Tekkenin içerisine girmeye yeltenmeden çıktık. Genel olarak tavır hoşumuza gitmemişti.

Tekkeden çıktıktan sonra uzun süredir görüşmediğim sabah namazı dostum Rıdvan'la buluştuk. Üsküp Arnavutlarından olan Rıdvan ve ailesi Prizren'e gezmeye gelmişti. Mevla bizi yaşadığımız şehirde değil, burada bir araya eylemişti. Ailesiyle tanıştıktan sonra vakit darlığından ötürü Konaku'da çay ve tatlı yemekle iktifa etmiştik. Güzel bir muhabbetin ardından Rıdvan'la vedalaşıp kalenin yolunu tutmuştuk.

Sinan Paşa Camii'yi sola aldıktan sonra yaklaşık 20-25 dakika kadar yürüdükten sonra kaleye varmıştık. Kalenin inşa tarihi tam olarak bilinmemekle beraber 6. yüzyıla kadar dayandırılıyor. Romalıların askeri amaçlar için inşa ettiği düşünülen kale, Osmanlı zamanında da genişletip ihya edilmiş; ancak akabinde Sırpların imhasıyla bugüne sadece surlar kalmıştı.



Kaleyi cepheden gören birisi, Kosova Kurtuluş Ordusu'nun kısaltması "UÇK" harflerini görecektir. Sırp işgaline ve soykırım girişimlerine karşı Adem Yaşari gibi isimlerin öncülüğünde direnen Arnavutların kurduğu bu ordu, bağımsızlık yolunda önemli bir rol oynamıştır. Kalenin bir tarafı şehre, öteki tarafıysa Şar Dağları'na bakıyordu. Bir tarafta tabiatın yeşil tonları, öteki taraftaysa kadimden bugüne değin bir şehrin panoraması... Kaleden şehre baktığımızda, 16. Yüzyıl Osmanlı'sından modern hale uzanan tefekkür edilesi bir manzara karşıladı bizi. Prizren, yukardan aşağı samimiyet abidesiydi.

İkindi vakti yaklaşmış, biz kaleden aşağı inmeye başlamıştık. İndikten sonra namazın farzına yetişmiştik. Farzdan sonra imama sabah namazına duruş vaktini sormuş, muhab-

bet muhabbeti açınca da Abdülaziz Hoca bizi imam odasına çay içmeye davet etmişti.

Camiinin hemen arkasında bulunan dükkanların bitiminde, Konaku Cafe'nin hemen altında güzel bir imam odası tahsil edilmiş. Abdülaziz Hoca'dan, dükkanların restorasyon sürecinde ilk başta medrese olmasına niyetlenildiğine ancak daha sonradan vakıf himayesinde dükkanlara çevrildiğini öğrendik. Elde edilen gelirle cami ve cami görevlilerinin maaşları ödeniyormuş. Hocayla Kosova'nın ahvalinden Sırbistan ile problem haline gelen Mitroviç bölgesindeki plaka meselesine kadar birçok konuyu konuştuk.

Ülke siyasetinin, halkın kendi kararlarını alabilmesi için henüz yeterli olgunlukta olmadığını belirten hoca, bu minvalde Müslüman siyasetçilerin birlik olabilmesinin ehemmiyetine değindi. Gençlerin Avrupa'ya ilticası, AB ve ABD'nin hegemonyası, Müslüman nüfusu yok sayma girişimleri gibi birçok meseleye değindikten sonra hocadan müsaade isteyip ayrıldık.

Ayrıldıktan sonra saat kulesinin oraya geçtik, ancak kapalıydı. Akşama doğru dünkü mekânda yemek yedikten sonra Şadırvan Meydanı'ndan sağ taraftaki yokuşa çıktığınızda, kilisenin çaprazında göreceğiniz dondurmacıdan dondurma aldık ve taşköprünün oraya geçtik. Taşköprünün diğer tarafına geçip şehrin modern tarafını gece vakti adımlayarak günü nihayete erdirmiştik. Ertesi gün, Maarif Vakfı'nın Prizren'deki okulunu ziyaret edecektik.

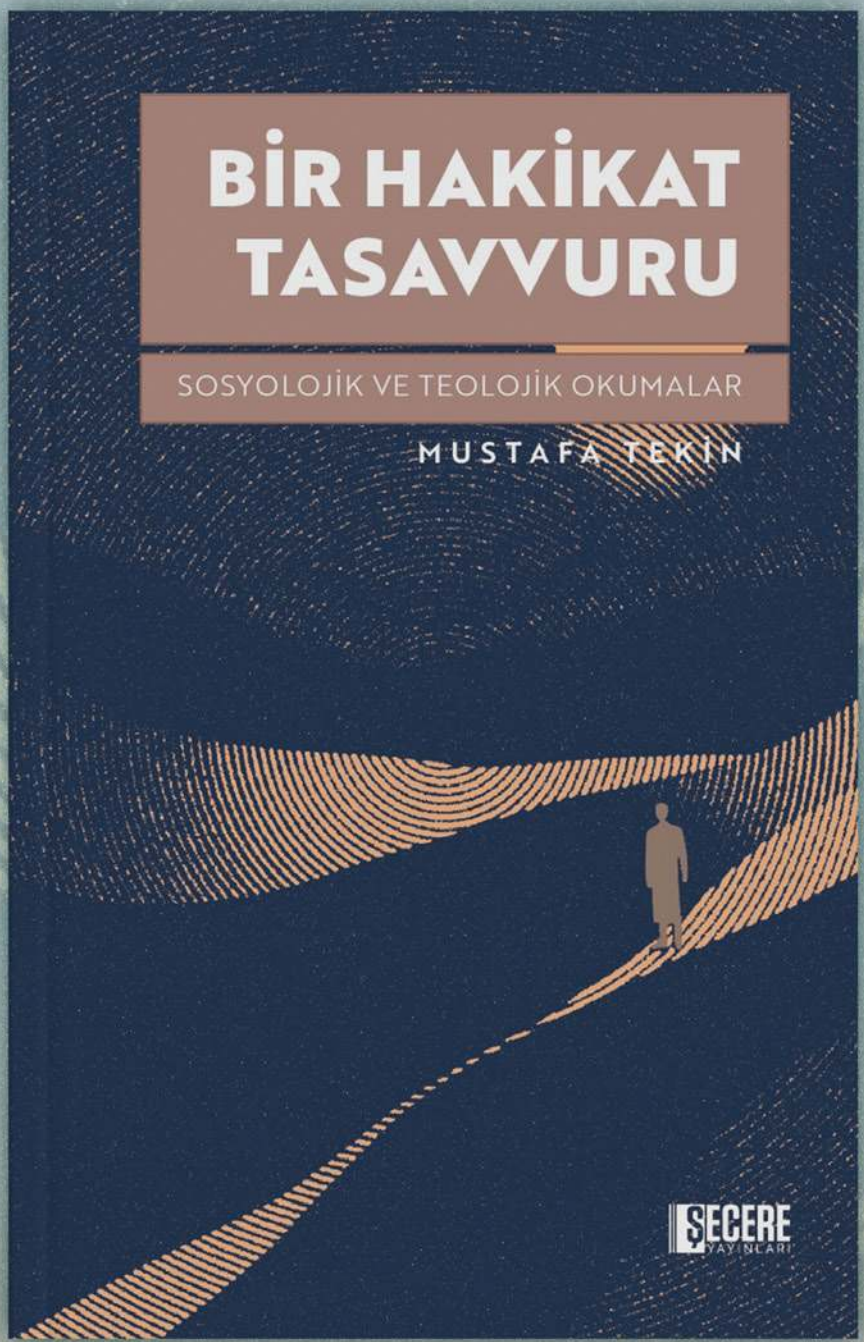
Sabah erkenden kalkıp eşyaları hazırlamış ve çıkışı vermiştik. Maarif Okulu'nun müdürü İbrahim Hoca'nın söylediği gibi taksiyle okula geçtik. Okula geldiğimizde hoca olanca nezaketiyle bizi karşıladı. Okulun yemekhanesinde kahvaltı yaparken Maarif'ten, ülkenin güncel durumundan ve faaliyetlerden konuştuk. Üç senedir burada müdürlük yapan İbrahim Hoca'nın, daha evvelki görev yeri olan Afganistan'da Şeref Hocamızla beraber çalıştığını öğrenmiştik.

Hoca, Kosova'nın Türkiye'nin 1990'larını yaşadığını; bürokrasiden eğitime muhtelif sorunlar bulunduğunu belirtirken, milliyetçiliğin ise birlik olmanın önünde önemli bir engel olduğunu izah etmişti. Kahvaltı sonrasında bize okulu gezdirdi.

Daha evvelinde bir ip fabrikası olan okul, dokuz senedir Maarif Okulu olarak hizmet veriyor. Birinci sınıftan on ikinci sınıfa 400 öğrencisi olan okulda küçük bir anaokulu da bulunuyor. Fabrikadan bozma olmasına karşın çok güzel tasarlanmış. Birçok milletten öğrencilerin olduğu okul, 2016'daki meşum darbe girişiminden sonra FETÖ'nün eğitimdeki nüfuzunu kırma noktasında Maarif'in vizyonuna iyi bir örnek.

Hocayla çay içtikten sonra vedalaşmış ve Priştine'ye gitmek üzere otogara geçmiştik. Prizren, veda ederken tekrar "merhaba" demek istediğim bir şehir... Halihazırda bir yolcu olarak, "tekrar gelmek" niyetiyle dua ederken otobüs şehirden uzaklaşıyordu.

Hoca, Kosova'nın Türkiye'nin 1990'larını yaşadığını; bürokrasiden eğitime muhtelif sorunlar bulunduğunu belirtirken, milliyetçiliğin ise birlik olmanın önünde önemli bir engel olduğunu izah etmişti.



Yeni Kitabımız Çıktı

ŞECERE YAYINLARI